

περιπλους

ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΙΑΓΚΙΝΗΣ
ο Λυρικός - ο Σατιρικός

•
Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΠΛΟΥΖ

•
DINO BUZZATI
NANA ΗΣΑ·Ι·Α

Ζάκυνθος

ΠΕΡΣΙΚΗ ΚΛΑΣΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

•
ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΦΛΕΜΟΤΟΜΟΣ

•
συνεντεύξεις
-ΜΑΡΒΙΝ ΓΚΕ·Ι·
-ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ

2

Καλοκαίρι του 1984

ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ

Τετραδίο για τα γραμματα και τις τεχνες

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

Ζάκυνθος: Υφαντουργείων 39, 29100 τηλ. 23510.

Αθήνα: Αλκαμένους 70, 104 40, τηλ. 8822. 510.

Τιμή τεύχους ΔΡΧ. 150

Εκδότης - Διευθυντής: Διονύσης Ζαχ. Βίτσος
Αρχισυντάκτης: Έρση Λάγκε
Σύμβουλος Έκδοσης: Έκτωρ Κακναβάτος
Συντακτική επιτροπή: Σπύρος Καββαδίας
Νίκος Λούντζης
Διονύσης Σέρρας
Διονύσης Φλεμοτόμος

Αισθητική επιμέλεια- εξώφυλλο - σκίτσα: Μηνάς Μαυρικάκης

Γραφική επιμέλεια - Μοντάζ: Χρήστος Ανδριανός

Δημόσιες Σχέσεις: Αντιγόνη Βουλγαράκη

Οικονομικός υπεύθυνος: Μίνα Δάλκα

Διοικητικός υπεύθυνος: Γιώργος Σταθόπουλος

Νομικός Σύμβουλος: Κώστας Βαρδακαστάνης

Υπεύθυνος Συνδρομών: Γιολάντα Δάλκα

Φωτοστοιχειοθεσία - εκτύπωση - βιβλιοδεσία:

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ Π. Βάσος - Π. Πολυκαρπίδης ΟΕ

Σκουφά 51 Κολωνάκι Αθήνα τηλ. 3635.204

Διανομή: Σάκης Πομόνης Ζαλόγγου 1 Αθήνα τηλ. 3620. 889.

Διάθεση: Στα κεντρικά βιβλιοπωλεία όλης της χώρας

Ετήσιες Συνδρομές: Εσωτερικού απλές: δρχ. 500

Εσωτερικού Ν. Π. Δ. Δ., Α. Ε.: δρχ. 1.500

Εσωτερικού φιλικές: δρχ. 1.000

Εξωτερικού: δρχ. 1.000

Οι συνδρομές πρέπει να στέλνονται στη διεύθυνση:

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΒΙΤΣΟΣ - ΑΛΚΑΜΕΝΟΥΣ 70-

ΑΘΗΝΑ — 104 40

—Για βιβλία που στέλνονται στο περιοδικό χρειάζονται: αναγγελία ένα αντίτυπο, παρουσίαση τρία αντίτυπα.

—Οι όποιες απόψεις των άρθρων εκφράζουν τους συντάκτες τους.

Προς
Αναγνώστας...

Με το «μπαταδούρο», που είχαμε στο εξώφυλλο του πρώτου μας τεύχους, κτυπήσαμε την πόρτα σας φίλοι αναγνώστες.

Η θερμή σας ανταπόκριση ήταν για μας ένα ευχάριστο ξάφνιασμα, που μας έκανε να συνεχίσουμε τη ...Δονκιχωτική μας προσπάθεια.

Οι φίλοι μας του «Πόρφυρα» της Κέρκυρας μας είπαν ότι τα περιοδικά «πίνουν αίμα». Όμως συμφώνησαν μαζί μας ότι δίνουν περισσότερο αίμα από όσο πίνουν, τόσο σαν χαρά κάποιας δημιουργίας σ' αυτούς που τα φροντίζουν, όσο και στον πολιτισμό μας, που μαστιζείται απ' την αναιμία της ημιμάθειας, της προχειρότητας και της κακογουστιάς.

Δε σας κρύβουμε το φόβο μας μήπως αποτελούμε, μήπως αποτελέσουμε ένα απ' τα πολλά περιοδικά που λιμνάζουν στον εκδοτικό χώρο κι όχι ένα απ' τα λίγα που έχουν κάτι να πουν.

Όμως εδώ που φτάσανε τα πράγματα τίποτα δεν είναι από πριν καθορισμένο, τίποτα δεν είναι αμετακίνητο. Έτσι το μόνο που μπορεί να πάει τα πράγματα ένα βήμα μπροστά είναι ο διάλογος. Βάζουμε λοιπόν σαν αρχή μας την επιδίωξη του, τόσο μεταξύ μας σαν εκδοτική ομάδα, όσο και μαζί σας φίλοι αναγνώστες.

Διάλογο και συνεχείς πειραματισμούς. Ίσως έτσι καταλήξουμε σε κάποιες θέσεις. Ίσως βοηθήσουμε στη διαμόρφωση κάποιων απόψεων στα πολιτιστικά μας πράγματα.

Συνεχίζουμε λοιπόν να χώνουμε τη μύτη μας παντού, όπου μυρίζει πολιτιστική δραστηριότητα, με μόνους μας βοηθούς... τη Ζακυνθινή μας «μούρλια» και τη δική σας συμπαράσταση.

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ

Περιεχόμενα

ΕΝ ΠΛΩ

Προς Αναγνώστας	65
Περιεχόμενα - Εν πλω	66
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ συνέντευξη	67
ΝΤΙΝΟΣ ΚΟΝΟΜΟΣ Το βαφτίσι μου	70
ΠΡΩΤΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	
Έφη Παχού-Ανδρεοπούλου	74
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΠΕΖΟ: DINO BUZZATI	
Ραντεβού με τον Αϊνστάϊν	76
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ/ΠΟΙΗΣΗ: Διονύσης Φλεμοτόμος	
Νανά Ησαΐα	79
ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ:	
Κλασική Περσική ποίηση	83
ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΙΑΓΚΙΝΗΣ	
Ο λυρικός - ο σατιρικός	89
ΔΕΙΓΜΑ ΓΡΑΦΗΣ: Στέλιος Ψαρουδάκης - Γιώργος Ζησιμόπουλος - Αλέξανδρος Μυριαλλής - Δήμητρα Σταμίρη - Μαρία Τσουκαλά - Βασίλης Καραγιάννης	94
ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΠΑΡΗΣ: Λουμπαρδιανοί	
το κάμανε...(:)	96
ΣΕΞ και ΣΟΟΥΛ:	
Συνέντευξη ΜΑΡΒΙΝ ΓΚΕΪ	101
ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΓΓΕΛΑΤΟΣ:	
Η ποίηση του Μπλουζ	105
ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ:	
Η καταγωγή του «Βασιλικού»	110
Βιβλιοπαρουσίαση	113
ΖΗΣΗΣ ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ: ANTONIO LUCIO	
VIVALDI «Οι τέσσερις εποχές»	117
ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΓΓΕΛΑΤΟΣ:	
Ψάχνοντας για μουσική	120
Προς Περιπλους	123
Τριβόλοι	124

■ Στο τεύχος αυτό τον πρώτο λόγο έχουν οι νέοι συνεργάτες. Νέοι και σε ηλικία και σε συγγραφική παρουσία. Στόχος μας σιγά-σιγά όλο το περιοδικό να γραφεται από νέους και καλούς.

■ Ζητάμε από τους νέους λογοτέχνες να μας στέλνουν ανέκδοτη δουλειά τους. Θα δημοσιευτεί, αρκεί να έχει κάτι καινούργιο να πει.

■ Το αφιέρωμά μας είναι για τον Ανδρέα Βιαγκίνη, τον αγνοημένο μα τόσο καλό ζακυνθινό ποιητή.

■ Στο δείγμα γραφής δημοσιεύουμε ποιήματα μιας σειράς νέων ποιητών, που δεν έχουν εκδόσει ακόμα, μα που κατά τη γνώμη μας διακρίνονται στη δουλειά τους τα σπέρματα του καινούργιου.

■ Το πεζό του DINO BUZZATI «Ραντεβού με τον Αϊνστάϊν» είναι μια ευγενική συμμετοχή των Κερκυραίων φίλων μας του «ΠΟΡΦΥΡΑ».

■ Το ιστορικό-πολιτικό κείμενο «Λουμπαρδιανοί το κάμανε...(:)» δημοσιεύεται κατά παρέκκλιση ίσως της φυσιογνωμίας του περιοδικού, αλλά το θεωρούμε ιδιαίτερα σημαντικό, αφού ρίχνει για πρώτη φορά φως σε μια σκοτεινή περίοδο της πρόσφατης ιστορίας μας.

■ Στο τεύχος αυτό υπάρχει ειδικό ένθετο - ανάτυπο του κείμενου της Ομιλίας «ΧΡΥΣΑΥΓΗ», που κατά το συνεργάτη μας Σπύρο Καθβαδία είναι η γιαγιά του «ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ», του θεμελιώδους έργου του νεοελληνικού θεάτρου.

■ Δημοσιεύουμε δύο μόνο από τις επιστολές που πήραμε, αλλά θα ήταν παράλειψη αν δεν ευχαριστούσαμε όλους όσους μας έγραψαν καλά λόγια για τον «ΠΕΡΙΠΛΟΥ», που τόσο μας ενθάρρυναν στην προσπάθειά μας.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ

Συνέντευξη στον ΚΩΣΤΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

«ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ»: Από τα μέσα της δεκαετίας του '60 εμφανίζεται στον ελληνικό κινηματογράφο η οντότητα του σκηνοθέτη-παραγωγού. Τι σημαίνει αυτό;

Και ως ποιο σημείο διαφοροποιεί αυτό που υπήρχε μέχρι τότε, σαν παραδοσιακή διαδικασία παραγωγής;

ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ: Ο σκηνοθέτης-παραγωγός είναι το αποτέλεσμα των συνθηκών μέσα στις οποίες αναπτύχθηκε και διαμορφώθηκε η ελληνική κινηματογραφική παραγωγή. Στις αρχές τις δεκαετίας του '60, η κινηματογραφική παραγωγή στον τόπο μας κυμαινόταν στις 120 με 130 ταινίες το χρόνο. Απ' αυτές, το 10-15% ήταν παραγωγές των δυο μοναδικών οργανωμένων μονάδων παραγωγής: της Φίνος - Φιλμς (κυρίως) και της Άνζερβος. Οι υπόλοιπες ήταν προϊόντα μικρών γραφείων παραγωγής χωρίς σοβαρή τεχνική υποδομή και με κεφάλαια από μικρά έως σχεδόν ανύπαρκτα.

Αλλά και οι δυο οργανωμένες μονάδες που προαναφέρω, οι οποίες διέθεταν πλατώ, τεχνικό εξοπλισμό, μόνιμο προσωπικό, ηθοποιούς με συμβόλαια διαρκείας κι επιπλέον ένα κύκλωμα αιθουσών για τη διοχέτευση των ταινιών τους στο εμπόριο, σαν μεγέθη οικονομικά δεν ξεπερνούσαν το επίπεδο μιας μεσαίας βιοτεχνίας.

Με δυο λόγια - και για αιτίες που προϋποθέτουν μια μακριά ανάλυση - ο ελληνικός κινηματογράφος δεν απέκτησε ποτέ το χαρακτήρα μιας βιομηχανικής παραγωγής, όπως συμβαίνει σε άλλες χώρες, παρά τον ποσοτικά μεγάλο αριθμό των παραγομένων ταινιών.

Αυτός όμως ο εύθραυστος ή καλύτερα - ας μου επιτραπεί η έκφραση - ο «αερτζίδικος» τρόπος παραγωγής δεν είχε - και δε μπορούσε να έχει - διάρκεια' ήταν το αποτέλεσμα μιας συγκεκριμένης ιδιομορφίας, καθαρά ελληνικής που κάποια στιγμή έπαψε να υπάρχει, κατά κύριο λόγο με τον ερχομό της τηλεόρασης. Η τηλεόραση δημιούργησε δυο μείζονα προβλήματα που η αναμικτή ελληνική κινηματογραφική παραγωγή δε μπόρεσε ν' αντιμετωπίσει: το συναγωνισμό σ' αυτό καθαυτό το επίπεδο του θεάματος και μια σχετική αλλά δυσβάσταχτη για τις δυνατότητες του εγχώριου μικροπαραγωγού - άνοδο του κόστους παραγωγής.

Άρχισε έτσι, μήνα με το μήνα, χρόνο με το χρόνο η

Ο σκηνοθέτης ΔΗΜ. ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ

φθίνουσα πρόοδος του αριθμού των εισιτηρίων των ελληνικών ταινιών και μαζί της η εξαφάνιση των γραφείων παραγωγής, στην αρχή των πιο μικρών, λίγο αργότερα των μεγαλύτερων.

Αλλά το σινεμά - το ξέρουμε - δεν είναι μόνο μια οικονομική δραστηριότητα είναι (και πριν απ' όλα) μια καλλιτεχνική δημιουργία, ένα μέσο έκφρασης. Κι αν το κίνητρο του κέρδους έπαψε, ή σχεδόν, να υπάρχει, το αίτημα για έκφραση μέσα από τον κινηματογράφο όχι μόνο υπήρχε αλλά παρουσιαζόταν έντονα ενισχυμένο από την παρουσία μιας γενιάς δημιουργών από τους οποίους ένα μεγάλο μέρος είχε κάνει τα πρώτα του βήματα μέσα από τις ταινίες της πρώτης -ας την ποίμε έτσι - περιόδου του ελληνικού κινηματογράφου.

Τα πράγματα, τότε ακόμα, ήταν σχετικά εύκολα, οι οικονομικές απαιτήσεις σχετικά μικρές. Υπήρχαν οι ευκολίες κάποιων εργαστηρίων και στούντιο που έκαναν πίστωση, υπήρχαν οι σχετικά περιορισμένες απαιτήσεις του τεχνικού προσωπικού των συνεργείων, υπήρχαν πολλοί ηθοποιοί που δεχόντουσαν να παίξουν σχεδόν δωρεάν, υπήρχαν, τέλος, οι φίλοι που βοηθούσαν ποικιλοτρόπως στο «γύρισμα» της ταινίας. Σε εγχειρήματα πιο φιλόδοξα εμφανιζόταν κάποιος φιλότεχνος μαϊκήνας που έβαζε ένα μέρος των χρημάτων ή, στην ανάγκη, έμπαινε υποθήκη κάποιο οικοπέδο ή κάποιο διαμέρισμα... Έτσι δημιουργήθηκε ο σκηνοθέτης-παραγωγός που στην πραγματικότητα ήταν μια εκδοχή και αναπαρήγαγε έναν από τους βασικούς μύθους της χώρας μας: το μύθο του «αυτοδημιούργητου».

Η παρουσία του σκηνοθέτη-παραγωγού χαιρετήθηκε με ενθουσιασμό σαν μια ανακάλυψη που οφειλόταν - πού αλλού; - στο «ελληνικό δαίμονιο». Είχαμε βρει τη λύση για ένα πρόβλημα που ταλάνιζε (και ταλανίζει) τόσους και τόσους διάσημους συναδέλφους μας που αναγκάστηκαν και αναγκάζονται να κάνουν ταινίες μέσα στα σφικτικά δεσμά που τους επιβάλλουν οι χρηματοδότες παραγωγοί τους, φορείς μιας ισοπεδωτικής βιομηχανίας θεάματος που σκοπεύει αποκλειστικά και μόνο στο κέρδος.

Αλλά εάν αυτή η ζοφερή εικόνα των συνθηκών μέσα στις οποίες εργαζόμαστε και δημιουργούν οι σκηνοθέτες στις ξένες κινηματογραφίες είναι ως ένα μεγάλο βαθμό αληθινή, η εικόνα του ελεύθερου Έλληνα σκηνοθέτη-παραγωγού που κάνει την-ταινία-«του»-όπως-αυτός-τη-θέλει είναι ως ένα μεγάλο βαθμό παραπλανητική, ή, έστω, είναι τώρα πλέον παραπλανητική.

Γιατί τώρα πλέον ο κινηματογράφος και στη χώρα μας κοστίζει πανάκριβα. Και μάλιστα θάλεγα ότι η έλλειψη μιας βιομηχανικής οργάνωσης του τρόπου παραγωγής των ταινιών τις κάνει να κοστίζουν - ανα-

λογικά - ακριβότερα απ' όσο κοστίζουν αλλού. Και το σπουδαιότερο είναι ότι η δυνατότητα απόσβεσης του σημερινού κόστους μιας ελληνικής ταινίας από το εγχώριο εμπορικό κύκλωμα είναι αδύνατη.

Με λίγα λόγια, ο ελληνικός κινηματογράφος απέκτησε όλα τα χαρακτηριστικά του κόστους μιας βιομηχανικής παραγωγής (υψηλές αμοιβές προσωπικού και συντελεστών συνδικαλιστικά κατοχυρωμένων, υψηλό κόστος πρώτων υλών, εργαστηρίων, κλπ) χωρίς να είναι βιομηχανικά οργανωμένος ούτε από την πλευρά της τεχνικής υποδομής, ούτε από την πλευρά της μεθόδου στον τρόπο δουλειάς μέσα στη διαδικασία της παραγωγής.

Ποιό είναι λοιπόν το περιθώριο ελευθερίας του Έλληνα σκηνοθέτη-παραγωγού; Σε τελευταία ανάλυση κανένα άλλο παρά απ' ότι αποφασίζει ο ίδιος εάν θα χρεωθεί τόσα ή πιο πολλά εκατομμύρια, τα οποία, βεβαίως, δε θα εισράξει ποτέ, παρ' όλη την κρατική αρωγή με διάφορα «βοηθήματα»...

Το παράδοξο σ' όλ' αυτά είναι ότι η φιλοδοξία να γίνει κάποιος σκηνοθέτης-παραγωγός παραμένει άσβεστη σε πάρα πολλούς. Πώς είναι δυνατό κάτι τέτοιο; Δεν είμαι έτοιμος ν' απαντήσω. Ίσως -κάνω μια υπόθεση- επειδή η εμπιστοσύνη στο «δαίμονιο της φυλής» παραμένει, επίσης, ακλόνητη.

«ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ»: Κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί σοβαρές αμφισβητήσεις για τον αδιάβλητο χαρακτήρα του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης και για το εάν θα πρέπει να μείνει όπως είναι ή να μετατραπεί σε διεθνές. Εσύ τι νομίζεις γι' αυτό;

ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ: Έχω την εντύπωση ότι το Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης είναι από τα πιο αδιάβλητα που υπάρχουν. Για έναν απλό λόγο: διότι είναι ένα μικρό Φεστιβάλ όπου ούτε μεγάλα οικονομικά συμφέροντα διακυβούνται ούτε σοβαρές πολιτικές σκοπιμότητες εμπλέκονται, αφού η απήχησή του δεν ξεπερνάει, ουσιαστικά, τα σύνορα της χώρας μας. Είναι ένα σχεδόν «οικογενειακό» Φεστιβάλ στη διάρκεια του οποίου εμφανίζονται τα διάφορα «αλληλοφαινόμενα» και οι προσωπικές διαφορές που έχουν οι πολυμελείς οικογένειες, όταν τα μέλη τους συμπέσει να βρεθούν στο ίδιο μέρος. Άλλωστε, υπάρχουν δυο «επιτροπές», μια προκριματική και μια κριτική που απαρτίζονται από εκπροσώπους φορέων δημοκρατικά εκλεγμένους και, συνεπώς, είναι αντικειμενικά αδιάβλητες. Βεβαίως τις επιτροπές απαρτίζουν άνθρωποι, υποκείμενοι και στο να κάνουν και κάποιο λάθος εκτίμησης και τέτοια λάθη εκτίμησης έχουν γίνει κατά καιρούς, είτε με τον αποκλεισμό κάποιας ταινίας προς όφελος κάποιας άλλης, λιγότερο καλής, είτε με την άδικη βράβευση κάποιας ταινίας ή την άδικη αγνόηση κάποιας άλλης.

Δε νομίζω ότι τα λάθη που έγιναν ήταν τόσο πολλά ή τόσο μεγάλα ώστε να μπαινει γενικά σε αμφισβήτηση η αδιαβλητότητα του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης. Θάλεγα μάλιστα ότι το πιο ενοχλητικό στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης είναι ότι συνήθως επικρατεί μια νοοτροπία συμβιβασμών, όπου οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες παίρνουν κάποιο από τα πολυάριθμα βραβεία, για να μη φύγει κανένας παραπονεμένος. Αλλά πώς να μη συμβεί αυτό, όταν δεν έχουμε αποκτήσει ακόμα την απαραίτητη ωριμότητα ώστε ν' αποδεχόμαστε την κρίση μιας επιτροπής ακόμα κι όταν η κρίση αυτή είναι δυσμενής ή τη θεωρούμε άδικη;

Όσο για το ερώτημα εάν είναι χρήσιμη ή όχι η διεθνοποίηση του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, η προσωπική μου άποψη είναι πως η επαφή και ο συναγωνισμός με ισάξιους ή και αξιότερους συναδέλφους μας άλλων χωρών θα μπορούσε να οδηγήσει βαθμιαία και στη δική μας βελτίωση της ποιότητας γιατί θα μας υποχρέωνε να ξεπεράσουμε ένα βασικό μας ελάττωμα: την αυταρέσκεια και την αυτάρκεια. Αλλά ο συναγωνισμός για να είναι τίμιος πρέπει να γίνεται με ισούς όρους, με ίδιες προϋποθέσεις. Κι αυτές, δυστυχώς, δεν υπάρχουν ούτε τα ίδια χρήματα διαθέτουμε, ούτε τις ίδιες υλικές και σε ανθρώπινο δυναμικό δυνατότητες. Και σ' αυτό το σημείο ακριβώς αρχίζει ο ρόλος και οι ευθύνες του Κράτους...

«ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ»: Οι άνθρωποι του κινηματογράφου περιμένουν την ψήφιση ενός νέου νόμου για τον οποίο έχει γίνει πολύς λόγος τώρα τελευταία. Τι έχεις να πεις πάνω σ' αυτό;

ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ: Η απάντηση στην ερώτησή σου αποτελεί κατά έναν τρόπο συνέχεια από το σημείο που είχαμε μείνει πιο πάνω.

Ο ρόλος και οι ευθύνες του Κράτους σε οποιοδήποτε τομέα της κοινωνικής δραστηριότητας εκφράζονται κατά κανόνα μέσα από τους νόμους, δηλαδή μέσα από τα θεμοποιημένα μέτρα που παίρνει. Το ίδιο ισχύει και για τον κινηματογράφο.

Ο καινούργιος νόμος για τον κινηματογράφο, για τον οποίον τόσος λόγος γίνεται, είναι ουσιαστικά έ-

τομος εδώ κι ένα χρόνο. Και το σχέδιο γι' αυτό το νόμο που επεξεργάστηκαν οι διάφοροι ενδιαφερόμενοι φορείς (πράγμα που αποτελεί μια σημαντική καινοτομία στη μέχρι τώρα Κρατική πρακτική) έχει παραδοθεί στους αρμοδίους εδώ και δυο χρόνια. Αλλά ο νόμος δεν έχει ψηφισθεί ακόμα και κανένας δε μπορεί να πει με βεβαιότητα πότε ακριβώς θα ψηφισθεί. Όλη η ιστορία, ή καλύτερα το χρονικό του καινούργιου νόμου για τον κινηματογράφο, αποτελεί ένα κλασικό παράδειγμα διάστασης ανάμεσα στις σωστές προθέσεις και στην εγκαθιδρυμένη νοοτροπία του κρατικού μηχανισμού που σαν τέρας κουφό και τυφλό σέρνει εράθυμα τα βήματά του, πλαδαρά, αδιάφορο, αδιαπέραστο στα αιτήματα και τις αναγκαιότητες που επιτάσσουν οι καιροί...

Διότι κανένας δεν αμφισβήτησε μέχρι σήμερα την αναγκαιότητα μιας νέας νομοθεσίας για τον κινηματογράφο, ανεξάρτητα από τις επί μέρους διαφορές απόψεων που κι αυτές, άλλωστε, έπαψαν να υπάρχουν, όταν έγιναν οι αναγκαίες υποχωρήσεις ή βρέθηκαν οι κοινοί τόποι συμφωνίας. Και στη συνέχεια ξεπεράστηκαν ορισμένες επιφυλάξεις των συναρμόδιων προς το Υπουργείο Πολιτισμού Υπουργείων. Και κάθε μέρα που περνούσε, κάθε εβδομάδα έμοιαζε να μας φέρνει κοντύτερα στη στιγμή που ο περιττότητας νόμος θα ψηφίζοταν. Άλλα συμβαίνει ό, τι και με τους ταξιδιώτες της ερήμου: προχωρούν προς μια δροσερή όαση που υπόσχεται νερό και σκιά και όσο προχωρούν προς το μέρος της τόσο και η όαση απομακρύνεται απ' αυτούς...

Και να, ακόμα μια φορά το παράδοξο: Ποιός θα φανταζόταν, ποιος θα περίμενε ότι μέσα σ' αυτή την κομμοκοραγική κατάσταση μπορεί να συνεχίσει να υπάρχει ο ελληνικός κινηματογράφος; Κι όμως... Το «Ρεμπέτικο» βραβεύεται στο Φεστιβάλ του Βερολίνου, το «Ταξίδι στα Κύθηρα» βραβεύεται στο Φεστιβάλ των Κανών, η «Ρεβάνς» αποσπά εγκωμιαστικά σχόλια στο ίδιο Φεστιβάλ κι ο ελληνικός κινηματογράφος «ακούγεται» αυτή τη στιγμή σ' ολόκληρη την Ευρώπη. Πώς γίνεται αυτό;... Ίσως όμως το ρεθό ερώτημα νάναι άλλο: Ως πότε θα γίνεται αυτό;...

Ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ πρωτασχολήθηκε με τον κινηματογράφο πριν από εκκοσιπέντε χρόνια, στην αρχή σαν βοηθός σκηνοθέτη σε ταινίες του Κούνδουρου, του Γρηγορίου, κ. ά. Παράλληλα δημοσιεύει άρθρα για τον κινηματογράφο στο περιοδικό «Επιθεώρηση Τέχνης» και στην εφημερίδα «Δημοκρατική Αλλαγή». Στα τέλη του 1966 «γυρίζει» την πρώτη του ταινία μικρού μήκους «Το Γκάζι». Μετά το πραξικόπημα του Απριλίου '67 αυτοεξορίζεται στο Παρίσι και αποκλύβεται τελείως από τον κινηματογράφο. Ξαναγυρίζει στην Ελλάδα, μετά τη μεταπολίτευση, το 1975 και ξανασυνδέεται με τον κινηματογράφο, αρχίζοντας ουσιαστικά από την αρχή.

«Γυρίζει» πολλά ντοκμαντέρ για την Τηλεόραση και στα 1979 σκηνοθετεί τη μικρού μήκους ταινία «Μπέττυ» που αποκλείεται από την προκριματική επιτροπή του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης λόγω του... άσημου θεματός της (πρόκειται για την ιστορία ενός «τραβεστί»). Παρ' όλ' αυτά, κερδίζει το βραβείο των κριτικών και στη συνέχεια βραβεύεται στα Φεστιβάλ της Δράμας και της Λάρισας.

Συνεχίζει τη συνεργασία με την Τηλεόραση και τέλος, στα 1983, «γυρίζει» τη μεγάλο μήκους ταινία «Παρεξήγηση» με τη Μιμή Ντενίσση και το Σπύρο Φωκά.

ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΑΞΙΑΣ ΜΟΥ

Τό βαφτίσι μου πριν από εξήντα έξι χρόνια

Θά σάς πῶ ἕνα περιστατικό, πού ἤμουνα καί δέν ἤμουνα παρών: Τό βαφτίσι μου. Τό βρέφος μεγάλωσε καί ἔγινε περιεργός ἄνθρωπος. "Όλα ἤθελε νά τά μαθαίνει...

Καλοκαίρι τοῦ 1918 στήν πόλη τοῦ Τζάντε. "Όλα ἦταν ἔτοιμα στό σπίτι τοῦ ὑποφαινόμενου γιά τό βαφτίσι¹ του. Στή μεγάλη σάλα τοῦ σπιτιοῦ δέν ἔριχνες βελόνι. "Όλόγυρα ἀπό μιά μεγάλη κολυμπήθρα, γεμάτη ὡς τά πάνω μέ νερό, οἱ καλεσμένοι (ἄντρες καί γυναῖκες), οἱ γονεῖς, οἱ συγγενεῖς, ὁ νονός καί τό ἀβάφτιστο ἀκόμα βρέφος. "Ασταμάτητο κουβεντολόι, εὐχές, ὑπερθουασμοί:

—Φτοῦ του νά μήν ἀβασκαθεῖ τέτοιος δράκος².

—"Ό ἴδιος ὁ πατέρας του!

—"Η ἴδια ἡ μάνα του!

"Ωστόσο ἀκόμα δέν εἶχαν φανεῖ ὁ παπάς καί ὁ ψάλτης τοῦ βαφτισιοῦ.

"Ό παπα - Βυθούλκας ἦταν γνωστός σ' ὄλους μέ τό παρατσούκλι «"Ό παπα - Χειλάς»³. "Αχώριστος σύντροφος τοῦ παπα - Σπύρου ὁ ψάλτης καί νόντσολος⁴ Νιόνιος "Επισκοπόπουλος. Καί οἱ δύο φημίζονταν γιά τίς γαστριμαργικές «ἐπιδόσεις» τους. "Ό παπάς εἶχε ἰδιαιτέρη προτίμηση στίς τσιπούρες, στήν ἀλιάδα⁵, στό στουφάδο⁶, στό πρικοῖλι τοῦ σολωμοῦ⁷ καί στά σῦκα τοῦ Θεριστή⁸.

"Εκεῖνο τόν καιρό, σέ μιά λειτουργία τοῦ παπα - Χειλά σ' ἔν' ἀπόκεντρο ἐκκλησιάκι τῆς πόλης, ἐνῶ εὐχόταν ὁ ἴδιος «ὑπέρ τῆς ἀνωθεν εἰρήνης» ἀθελά του θυμῆθηκε «κάτι». "Ετσι σταμάτησε τά «εἰρηνικά» καί γυρίζοντας πρὸς τόν "Επισκοπόπουλο τονε ρώτησε:

—Νιόνιο, ἐφέρανε σήμερα στήν πεσκαρία⁹ τσιπούρες;

Στήν καταφατική ἀπάντηση τοῦ ψάλτη - νόντσολου, ὁ παπάς ἀκούστηκε νά λέει ἀκόμα:

—Καί πόσο τσί ἐβάλανε τή λίτρα;

—Κάτου παζάρι, ἀφέντη!

"Ό "Επισκοπόπουλος: Κοντούλης, σπιρτόζος, πειραχτήριο καί πολυτεχνάς.

"Η ὄρα τοῦ βαφτισιοῦ περνοῦσε καί ἡ ἀπουσία τοῦ παπα καί τοῦ ψάλτη γινόταν αἰσθητότερη.

—"Όποτε θές νά μπλέξανε σέ καμμία μαπαγόρδα¹⁰ καί νά ξεχάσανε τό βαφτίσι! ἔλεγε τώρα ὁ ἐκνευρισμένος πατέρας μου στό γείτονα καί φίλο του Νιόνιο Χασαλεύρη, πού ἤξερε πάντα οὐλες τσί νοβιτές¹¹ τοῦ Νησ οὔ.

"Ό Χασαλεύρης, γιά νά καλμάρει τίς γρύντολες¹² τοῦ πατέρα μου, ἄρχισε νά διηγεῖται τό τελευταῖο κάζο¹³ τοῦ παπα - Χειλά καί τοῦ "Επισκοπόπουλου.

—"Αγκουρμασεῖτε¹⁴, οὐλες καί οὐλοι, τήν καινούργια νοβιτά. "Ενῆς ὁ Πισκοπόπουλος ἔτοιμαζότουνα νά πάει μέ δυό - τρεῖς παπάδες «στά σῦκα». "Επέρασε καί ἀπό τό σπίτι τοῦ παπα - Χειλά ὅπου τόν ἔβρηκε προβαρμένονε στό παρεθύρι. Καί τοῦ εἶπε:

—"Αφέντη, ἔχω ἀπόψε μιάν ἀλιάδα-ἀπό κειές! "Ελα καί ἡ ἀφεντιά σου, πού θά πάμε «στά σῦκα» ἀπόψε.

—Ναί, μωρέ Νιόνιο, μά πού ἔλαχε νά πιδῶ σήμερα λιοντερίτινο¹⁵.

—Καί πόσα χέρια ἔκαμες¹⁶, ἀφέντη;

—Μά πιστεύω τρία.

—"Ετότες εἶσαι ἐν τάξει παπά μου. "Ετοιμάσου γιά τ' ἀπόγιομα.

"Η μάξη¹⁷ τοῦ βαφτισιοῦ γελάει μέ τήν καρδιά της καί ὁ Χασαλεύρης συνεχίζει:

—Στή βάρκα ἐμπήκανε μία χαρά καί ἐβάλανε πλῶρη γιά τό Κρουονερό. "Ό Νιόνιος ἐκαθότανε στήν πλῶρη καί ἀνάπνευε ἀμέριμος τά κάλλη τοῦ πελάου. "Ό παπα - Χειλάς εἶχε τιμητικότερη θέση καί ἐκαθότανε στήν πρῶμη τῆ βάρκας. Σέ κάποια στιγμή ὁ παπάς ἐφώναξε τοῦ Πισκοπόπουλου:

—Νιόνιο, Νιόνιο.

"Ό Πισκοπόπουλος ἀδιάφορος ἐρέμβαζε στήν πλῶρη. "Ό παπα - Χειλάς ὁμως ἐξαναφώναξε φορτσινότερα¹⁸:

—Νιόνιο, Νιόνιο, ἔλα ἔδωπά¹⁹ νά σου πῶ!

Κι ὁ Νιόνιος σοχαδιασμένος²⁰:

—"Ασε με κάτου, δέσποτά μου, νά πάρω ἕνα ρεσπίρο²¹ ἔδωπά, πού πάντα μέ μαρτουρεύεις τόν κακομοῖρη!

"Αλλά ὁ παπάς ἐπέμεινε:

—Νιόνιο, ἔλα τό λοιπό, νά σου πῶ. Εἶναι χρεία!

—Πέσμου καί ἀπόδευτου²² τί θές!

"Ό παπάς ἔκαμε νά σηκωθεῖ κίτρινος καί ἀναστατωμένος, καί ἡ μυρωδιά ἐφάνερωσε τήν ἀκούσια παρεκτροπή του.

—Παναπεῖ²³ τᾶκαμε ἀπάνου του χωρίς νά τό καταλάβει; πετάγεται καί λέει ἡ "Αντριανούλα τοῦ Διαμαντή ἀπό τό πλάτωμα τῆ Φανερωμένης. Καί προσθέτει: Συφορέλια του!...

"Ό Χασαλεύρης «ἐνοχλεῖται» ἀπό τή διακοπή. Στραβοκοιτάζει τήν "Αντριανούλα καί συνεχίζει:

—Καί τί ἀγιοῦτο²⁴ νά τοῦ δώσουνε οἱ ἄλλοι ἐπιβάτες τῆ βάρκας ἀπό εὐτοῦνο τό ἀτσιτέντε²⁵ τῆ μαγάρησης²⁶. Τό μόνο πού ἐμπόρειε νά γένει — ὄπως καί ἐγένηκε — ἦτανε νά τονε βγάλουε ἀπό τή βάρκα σοῦμπιτο²⁷ στό ρεπάρο²⁸ τοῦ Σάρτζη!...

Γέλια, πανδαιμόνιο τοῦ κόσμου, κλάψες τοῦ βρέφους, χειροκροτήματα.

"Ό πατέρας μου ὁμως ἔμενε ἀγέλαστος καί βυθισμένος στίς σκέψεις του.

—Εὐτοῦνη²⁹ ἡ δουλειά δέν μ' ἀρέσει καθόλου. "Όποτε θές νά ἐπήγανε σήμερα «στά σῦκα» καί νά ξεχάσανε τό βαφτίσι! ἔλεγε τοῦ νουνοῦ μου.

"Ό Χασαλεύρης ἐπηρεασμένος ἀπό τά χειροκροτήματα σηκώνει τά χέρια του στόν κόσμο. "Ησυχία.

—"Υπάρχει καί συνέχεια στό κάζο τοῦ παπα - Σπύρου!

—Πέστηνε! τοῦ λέει ὁ μαστρο - Θεοδωρῆς καί τόν πιάνει ἀμέσως τό «ἄσμα»³⁰.

—Περίλυπος ὁ παπα - Σπύρος ἐπῆρε τό δρόμο τοῦ γυρισμοῦ γιά τό σπίτι του. "Ανηφορίζοντας τό καλντερίμι τῆ γειτονιάς του, τόν εἶδε ἡ παπαδιά, πού 'χε προβάλει στό παρεθύρι γιά νά δροισιστεῖ:

—Μωρέ παπά, τί ἐπαθες καί τρεκλίζεις;

—"Εχ..., μωρή!

—Πάλε τά ἴδια! Ποῦ νά βαστάξω ἡ κακομοῖρα στά πλυσίματα!...

—Σῶπα καί θυμήσου τά δικά σου κάθε βολά³¹ πού θά πάμε στό Σκοπό γιά κούμαρα³²!

Τό πάτωμα τραντάζει ἀπό τά ποδοκροτήματα καί ὁ κόσμος σηκώνει ψηλά τόν Χασαλεύρη. "Η κολυμπήθρα κινδυνεύει ν' ἀνατραπεῖ.

—Τράβα, μωρέ παιγνιο, πού κοιμάσαι ὀρθός! ἀκούστηκε τή στιγμή ἐκείνη στήν πέτρινη σκάλα τῆς αὐλῆς ἡ φωνή τοῦ παπα - Χειλά.

—"Εμορογόραμε³³, ἀφέντη! ἀπάντησε ὁ "Επισκοπόπουλος.

—"Ερχονται! κραύγασε θριαμβικά ἡ νόνα³⁴ μου στή μεγάλη σάλα.

"Ό πατέρας μου κάνει τό σταυρό του καί τηράζει ψηλά στό πατερό³⁵.

Νέα χειροκροτήματα καί (συνέχεια) κλάψες δικές μου.

Τό βαφτίσι προχώρησε κανονικά ὡς τή στιγμή πού μέ πήρε στά χέρια του γδυμένονε ὁ παπάς, γιά νά μέ βουτήσσει στό νερό τῆς κολυμπήθρας.

—Καί τό ὄνομα αὐτοῦ; γυρίζει καί λέει ὁ παπάς τοῦ νουνοῦ μου.

—Κωνσταντίνος - ἀπαντᾷ ἐκεῖνος.

Τήν ἴδια στιγμή (καί πριν προλάβει ὁ παπάς νά μέ βουτήσσει στό νερό), οἱ ἀδελφές τοῦ πατέρα μου προχωροῦν ἀπειλητικές πρὸς τόν παπά:

—"Όχι Κωνσταντίνος! Διονύσιος!...

"Ό παπάς ἐξακολουθοῦσε νά μέ κρατεῖ ἀπό τίς μασχάλες μετέωρο, ἐνῶ δυνάμωνα τό κλάμα καί τόν κλωτσόσα.

—"Ότε Κωνσταντίνος, οὔτε Διονύσιος! "Αναστάσιος! φωνάζει δυνατά ἡ νόνα μου (μάνα τῆς μάνας μου). Τ' ὄνομα τοῦ ἀντρός μου, τοῦ πατέρα τῆ Μαρούλας, πού ἀφησε τά κόκκαλά του ὄξω ἀπό τή Ζάκυθο!...

—Ποῖο ἀπ' οὐλα τά ὀνόματα; ρωτάει ἀμήχανος, ἰδροκοπισμένος καί νευριασμένος ὁ παπα - Χειλάς.

—"Εκεῖνο πού θέλει ὁ νουός, σύμφωνα μέ τό ἔθιμο τοῦ τόπου - ἀκούγεται νά λέει ὁ πατέρας μου.

—Κωνσταντίνος, λοιπόν; Ξαναρωτάει φυσομανώντας άπεγνωσμένα ο παπάς.
 —"Όχι, Διονύσιος! Διονύσιος! επιμένουν ανένδοτες οι θειάδες μου.
 —'Αναστάσιος! άπειλεί σηκώνοντας τά χέρια της ή μαχητική νόνα μου.
 —Δέσποτα, τό βαφτίσι έγίνηκε παστορέλα!³⁶ πετάει τήν σποντούρα του ο 'Επισκοπόπουλος.
 Στο μεταξύ κλαίγοντας γοερά και κλωτσώντας άλύπητα τόν παπά κόντευα νά ξεφύγω από τά χέρια του.
 —Κάτσε ήσυχος, μωρέ, γιατί θά σέ φουντάρω μέσα στην κολυμπήθρα! λέει ο παπάς έξω φρενών.
 —Τι κουβέντα είναι εϋτούνη, δέσποτα; Θά μου πνίξεις τό παιδί; άπορεί ο πατέρας μου.
 —"Ετσι τόπα, Τάση μου. 'Αστειεύομαι ο καπερός.
 —Τσουμουτία!³⁷ 'Εγώ διατάζω έδώ μέσα! βγάζει μία φωνάρα ο πατέρας μου. Καί γυρίζοντας στον παπα

- Χειλά του λέει:

—Δέσποτα, ό,τι είπε ο νουνός του παιδιού. Κωνσταντίνος.

'Ο παπάς έπαναλαμβάνει τό όνομα και μέ βουτάει επιτέλους στην κολυμπήθρα.

Λιγοϋρες τών θειάδωνέ μου και τής νόνας μου, κουφέτα σε μπονμπονιέρες, όρτζάδες³⁸ και παντόλες³⁹.

'Η μάνα μου εϋτυχησμένη μου φορούσε τά φωτικά⁴⁰ και μέ κρατούσε στοργικά μέ τ' άγια χέρια της. 'Ησυχάζω κοντά της.

"Όλοι μιλήσανε στο βαφτίσι μου. 'Εγώ, φυσικά (έκτός από κλωτσιές) δέν είπα ούτε μία λέξη. "Αν μιλούσα θάλεγα κάτι, που τό λέω και τώρα:

—"Αχ, παπα - Χειλά. Γιατί δέν πραγματοποιήσες τήν άπειλή σου νά μέ φουντάρεις σ' εκείνη τήν κολυμπήθρα; "Ετσι θά μέ γλύτωνες από τά πάθη, τίς κακίες και τ' άποδέλοιπα⁴¹ του μικρού και περαστικού αυτου κόσμου...

1. Παλιότερα ή βάφτιση ή τό βαφτίσι τών παιδιών στην Ζάκυνθο γινόταν στα σπίτια κι όχι στην εκκλησία, όπως στα νεότερα χρόνια. Στο βαφτίσι άρχικά δέν ήταν παρόντες οι γονείς του βρέφους. "Υστερα όμως καταργήθηκε ή συνήθεια τούτη. Τό νερό της κολυμπήθρας, ύστερ' από τή βάφτιση έπρεπε να μεταφερθεί και νά άδιστεί στη θάλασσα, όσο μακρινή κι αν ήταν ή απόσταση από τό σπίτι.

2. Δράκος και δρακού. "Ετσι ονομάζεται στη Ζάκυνθο τό νεογέννητο και άβάφτιστο άκόμα παιδί, άγόρι και κορίτσι.

3. Τό παρατσούκλι εκείνο δόθηκε επειδή ο παπάς είχε άρκετά μεγάλο και κρεμασμένο τό κάτω χέιλος.

4. Νεωκόρος.

5. 'Η σκορδαλιά. 'Η παρασκευή της είναι άρκετά κοπιαστική και γίνεται σε πέτρινο πάντα μουρτάρι (γυοδί).

6. "Ασχετο μέ τό στιφάδο. Μαγείρεμα βοδινού κρέατος, μέ ειδική σάλτσα, σε μικρά τεμάχια.

7. Τό συντηρημένο στην άλλη μέρος της κοιλιάς του σολωμού, που εκτιμώταν στη Ζάκυνθο ιδιαίτερα και πουλιόταν άκριβότερα από τά υπόλοιπα μέρη.

8. Συκοστάσιο (τό): συμπαγής έκταση από σύκα του είδους εκείνου τών μεγάλων που ώριμάζουν στα μέσα του θεριστή. Στα συκοστάσια γίνονται έκδρομές, γλέντια και συγκεντρώσεις άρκετου κόσμου.

9. 'Η πτέρυγα της δημόσιας αγοράς που πουλούν τά ψάρια.

10. 'Εκλεκτό φαγητό που τρώγεται ιδιαίτερα στις ταβέρνες.

11. Νοβιτά (ή)= νέο, είδηση.

12. 'Ανησυχία, άνοπομονησία.

13. Συμβάν, γεγονός.

14. 'Ακροασθεΐτε.

15. Καθαρτικό λάδι.

16. Πόσες φορές αποπάτησες.

17. Συγκέντρωση πολλών ανθρώπων στο ίδιο μέρος.

18. Άνατότερα.

19. 'Εδώ που βρίσκομαι.

20. 'Ενοχλημένος.

21. Μία άναπνοή.

22. Από τό μέρος που βρίσκεσαι.

23. Δηλαδή.

24. Βοήθεια.

25. Τυχαιο συμβάν, σύμπτωση, περίπτωση.

26. Μαγάριση (ή)= τά κόπρανα (του ανθρώπου κυρίως).

27. 'Αμέσως.

28. Μόλωμα θαλασσίων χώρων που βρίσκονται μπροστά σε σπίτι.

29. Αύτη.

30. Τό άσθμα.

31. Φορά.

32. Είδος καρπού.

33. Μορογάρι= καθυστερώ, άργώ.

34. Γιατί.

35. 'Εσωτερική όροφή σπιτιού, ταβάνι.

36. 'Αστεία σκηνή ή άπλό γεγονός που προκαλεί τό γέλιο ή τή θυμηδιά.

37. Σιωπή, βουβαμάρα.

38. 'Ορτζάδα (ή)= σουμάδα από άμύδαλα.

39. Παντόλα (ή)= τό παντεσπάνι.

40. Τά βαφτιστικά ρούχα τών βρεφών.

41. Τά υπόλοιπα.

Υ.Γ. Βλ. και τό βιβλίο μας «Ζακυνθινό Λεξιλόγιο», 'Αθήνα 1960.

'Ο άναγνώστης παρακαλείται νά διορθώσει από τό δημοσίευμά μας του πρώτου τεύχους του «Περίπλους», σ. 19, τό παρακάτω παρόραμα: «έκείνη τήν ήμέρα ή πύλη της Ζακύνθου κλπ.» νά διαβαστεί «έκείνη τήν ήμέρα ή πόλη της Ζακύνθου».

NT. K.

πρώτη παρουσίαση

ΕΦΗ ΠΑΧΟΥ - ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ

Μιά πρόκληση στην παρακμή τὰ γεγονότα.
 Ξυπαχνα ένα όνειρο νά βυθιστώ γιά νά επίζησω.
 Σφάλιζα τὰ μάτια μέ τή δύναμή μου τή στερνή.
 Οί Τύραννοι ΄Εφιάλτες δυνάστευαν τόν ύπνο μου.
 Λένε πώς μαρτυροῦν ένοχη συνείδηση
 καί έργα άμαρτωλά κρυμμένα.
 ΄Εβγαλα κοροϊδευτικά τή γλώσσα έξω
 καί περιέλασα τή ζωή τής ήμέρας,
 γιατί ή παραδοχή μου ή λυτρωτική
 ήταν ή Νύχτα μέ τό σκοτάδι καί τούς Τυράννους.

ΣΑΝ ΣΙΑΜΑΙΟΙ

Σάν Σιαμαίοι άξεχώριστοι,
 μ' όλες τους τίς χαρές νά κείωνται
 φαρμακωμένες...
 Χαμένες οί μέρες τους,
 σπασμένοι καθρέφτες,
 εικόνες θρύψαλλα μισοκρυμμένες μέ κρέπια,
 ρυτίδες... ρυτίδες...
 μάταιη άπαντοχή.
 Οί Τραγικοί Αυτόχειρες,
 πλαγιασμένοι στό άνετο διπλό κρεβάτι
 μέ τὰ όλόλευκα σεντόνια,
 ένωμένοι πλάτη μέ πλάτη
 σάν Σιαμαίοι άξεχώριστοι
 άπ' τό νυστέρι χειρουργού,
 θά κείωνται εκεί έπ' άπειρον
 άπό γενιά σέ γενιά.

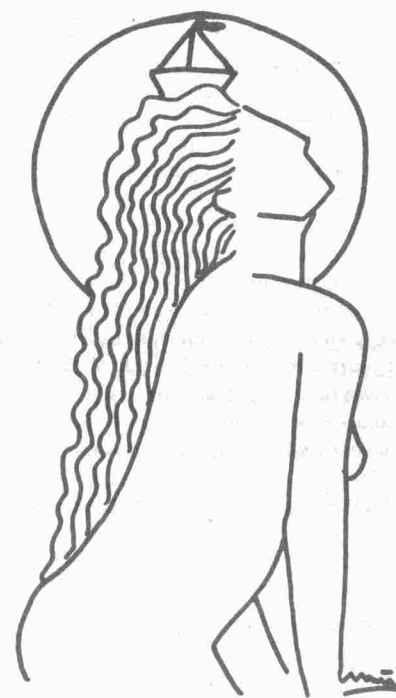
Περίπλους

ΣΤΗ ΧΙΛΙΟΣΤΗ ΝΥΧΤΑ

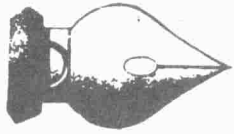
Τό μυαλό μου άνεμίζει πετώντας
 μέ τήν πνοή του ΄Αριελ ή του Αίολου.
 ΄Ιππεύω τό σύννεφο
 καί τής θύελλας τήν όργή,
 στό χιλιοστό παραμύθι,
 στη χιλιοστή Νύχτα.
 Τό ράσσο μου κρεμασμένο
 στό κελί του ΄Αη - Γιάννη,
 χρόνια όλάκερα πρόσμενε
 γιά νά μέ ξαναντύση,
 σάν μαύρο, κατάσαρκο σάββανο.
 Προδότες, πού μιλάτε στους ύπνους σας
 μέ τ' άστρα
 καί στην αιχμαλωσία τής ΄Ηδονής ξεψυχάτε,
 άνάψτε μου άπόψε ένα κόκκινο κερι,
 νάρθω γιά λίγο νά ζεστάνω
 τίς κρύες παλάμες μου.
 Μή δείτε όμως στό φώς τίς άδειες κόγχες τών ματιών
 καί τ' άσαρκο πρόσωπο.

ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΘΕΟΙ

Οί μικροί θεοί έκλεγαν τίς νύχτες
 μέ τό θρόισμα του σκοταδιού.
 ΄Εχασαν τους θρόνους, τὰ λιβάνια, τὰ μυρωδικά
 κι όλα τὰ ταξίματα τών Άνθρώπων.
 Γρηγοροῦντες καί άδίστακτοι
 τους γκρέμισαν άπ' τό Πάνθεο.
 ΄Ενας μικρός Λάρητας, μέ σπασμένο μπράτσο,
 πεσμένος στό χώμα, έφθινε στην ύγρασία.
 Είχε χάσει τό βάθρο του στό Δώμα τής «ΗΔΟΝΗΣ».
 ΄Ηταν ή Μοίρα του σάν τόν ΄Ερωτα αὐτών
 πού πίστευαν στην παρουσία του.
 Είχαν επικαλεσθή τόν πηλίνο Δαιμονίσκο
 γιά προστάτη τους.
 ΄Ανίσχυρος, πιότερο άπ' αυτούς
 καί δίχως γόητρο,
 άναλύσταν εις ά συνετέθη.
 Τό Δώμα τής «ΗΔΟΝΗΣ» ήταν άδειο.

Η ΕΦΗ ΠΑΧΟΥ - ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΥ γεννήθηκε στη Ναύπακτο στα 1955

λογοτεχνία/πεζο

DINO BUZZATI

Ραντεβού με τον 'Αϊνστάϊν

Μετάφραση: Δ.Ι.Σουρβίνος

Ένα προχωρημένο απόγευμα του περασμένου 'Οχτώβρη, ο 'Αλβέρτος 'Αϊνστάϊν, ύστερα από μία μέρα εργασίας, περιδιάβαζε στις λεωφόρους του Πρίνσετον, και ήταν μόνος εκείνη τη μέρα, όταν του συνέβη κάτι παράξενο. Ξαφνικά, και χωρίς κανέναν ειδικό λόγο - ή σκέψη να τρέχει έδω και εκεί, σαν ένα σκυλί λευτερωμένο από τό λουρί - έπιασε τό νόημα εκείνο, πού, άνώφελα προσδοκούσε, μία ζωή όλόκληρη. 'Ολομεμιάς, ο 'Αϊνστάϊν είδε όλόγυρά του τό διάστημα, τό επιλεγόμενο καμπύλο, και μπορούσε να τό παρατηρεί ξανά με προσοχή, από τήν ίσια και τήν άνάποδη, όπως έσείς τούτο τό βιβλίο.

Λένε συνήθως ότι τό μυαλό μας δέν θά καταφέρει να κατανοήσει τήν καμπυλότητα του διαστήματος, μήκος, πλάτος, πάχος, και επιπλέον μία τέταρτη μυστηριώδη διάσταση, πού ή ύπαρξή της αποδείχτηκε, μά στό ανθρώπινο γένος είναι άπαγορευμένη' σάν ένα τείχος πού μάς περικλείνει και ό άνθρωπος, ολόγυρα πετώντας στό, ποτέ χορτασμένο, μυαλό του καβαλλάρης, άνεβαίνει, άνεβαίνει και σκοντάφτει. Ούτε ό Πυθαγόρας, ούτε ό Πλάτωνας, ούτε ό Δάντης, άν άκόμα σήμερα βρίσκονταν στόν κόσμο, ούτε του λόγου τους θά κατόρθωναν να δρασκειίσουν, όντας ή άλήθεια πιο μεγάλη από μάς.

'Αλλοι άντίθετα λένε πώς, ύστερα από χρόνια και χρόνια σπουδής, είναι έφικτό με μία γιγάντια προσπάθεια του μυαλού. Κάποιοι μοναχικός έπιστήμονας - ένω όλόγυρα λυσομανούσε ό κόσμος, ένω κάπνιζαν τά τραίνα και οι άλλοι φορνοι, ή έκατομμύρια τά τίναν στον πόλεμο, ή, στό δειλινό των άστικων πάρκων οι έρωτευμένοι φιλιόνταν στό στόμα - κάποιοι έπιστήμονας με ήρωική, πνευματική προσφορά, τέτοιος τουλάχιστον είναι ό μύθος, έφτασε να ξεδιακρίνει (έστω μονάχα για λίγες στιγμές, σάμπως να ξεχειλίσει πάνω από μίαν άβυσσο, και κατόπι να τόν τράβηξαν πίσω) να δεί και να παρατηρήσει βαθειά τό καμπύλο διάστημα, άνέκφραστο μεγαλείο της δημιουργίας.

'Ομως τό φαινόμενο συνέβαινε σιωπηλά και δέν ξιναν ξιπασμένες γιορτές. Ούτε φανφάρες, συνεντεύξεις, μετάλλια άξιας, γιατί ήταν ένας θρίαμβος άπόλυτα προσωπικός, κι εκείνος μπορούσε να πεί: Κατανόησα τό καμπύλο διάστημα, ώστόσο δέν είχε τεκμήρια, φωτογραφίες ή κάτι άλλο, για ν' αποδείξει πώς ήταν άλήθεια.

Κι όμως, όταν φτάνουν αυτές οι στιγμές και, σχεδόν μέσ' από μία στενή χαραμάδα, ή σκέψη διαβαίνει από κεί με μίαν ύπερτατη όρμη στό άπαγορευμένο για μάς σύμπαν, κι αυτό πού ήταν πρώτα μία άδρανής φόρμουλα, γεννημένη και μεγαλωμένη έξω από μάς, καταντά ή ίδια ή ζωή μας ά, τότε ξαφνικά λευτερώνονται οι τρισδιάστατες άγωνίες μας και νοιώθουμε - δύναμη του ανθρώπου! - βυθισμένοι και κρεμάμενοι σε κάτι πολύ παρόμοιο με τήν αιωνιότητα.

'Ολ' αυτά με τόν καθηγητή 'Αλβέρτο 'Αϊνστάϊν, ένα πανέμορφο βράδυ του 'Οχτώβρη, τήν ώρα πού ό ούρανός φάνταζε κρυστάλλινος, έδω και κεί άρχιζαν να φεγγολοούν, σε συναγωνισμό με τόν πλανήτη 'Αφροδίτη, οι γλόμποι του ηλεκτρικού, και ή καρδιά, αυτός ό άλλόκοτος μύς, απολάμβανε τήν εϋνοια του Θεού. Και, μολονότι ήταν ένας άνθρωπος σοφός πού δέν τόν άπασχολούσε ή δόξα, ώστόσο, σ' εκείνες τις στιγμές, αισθάνθηκε έξω από τό κοπάδι, σαν ένας άθλιος μέσ στους άθλιους, πού νοιώθει να έχει τις σέπες γιομάτες χρυσάφι. 'Ετσι τό συναίσθημα της ύπερηφάνειας τόν κυριέψε.

Μά άκριβώς τότε, εκείνη ή μυστηριώδης άλήθεια, για τιμωρία σχεδόν, με τήν ίδια γρηγοράδα πού είχε έρθει, εξαφανίστηκε. Ταυτόχρονα ό 'Αϊνστάϊν ένοιωσε να βρίσκεται σ' ένα μέρος, πού δέν είχε δει ποτέ προηγούμενα. Βάδιζε δηλαδή σε μία μακριά λεωφόρο πλαισιωμένη όλο με φράχτες, χωρίς σπία, ούτε έπαυλεις, ούτε παράγκες. Μόνο μία μικρή στήλη βενζινάδικου, με γραμμώσεις κίτρινες και μαύρες, κι από πάνω άναμμένη ή γυάλινη κεφαλή.

Περίπλους

Και κοντά σ' ένα ξύλινο παγκάκι, ένας νέγρος περιμένοντας πελάτες. Αυτός φορούσε ένα ζευγάρι παντελόνια - ποδιά, και στό κεφάλι ένα σκούφο κόκκινο του μπέηζ - μπάλ.

'Ο 'Αϊνστάϊν μόλις πού τόν προσπέρασε, κι ό νέγρος σηκώθηκε, έκαμε μερικά βήματα κατά τή μεριά του και: Κύριε, είπε. 'Ετσι όρθιος φαινόταν πανύψηλος, πιότερο όμορφος παρά άσκημος, με σουσούμια άφρικάνικα, πελώριος και στην κυανή άπεραντωσύνη της έσπέρας, τό λευκό χαμόγελό του λαμποκοπούσε.

—Κύριε, είπε ό νέγρος. 'Εχετε φωτιά; κι έδειχνε μία γόπα τσιγάρου.

—Δέν καπνίζω, άποκρίθηκε ό 'Αϊνστάϊν και κοιτοστάθηκε μάλλον άπορημένος.

'Ο νέγρος τότε: Και δέν μου δίνετε για κάνα ποτηράκι; 'Ηταν ψηλός, νέος, ασουλούπωτος.

'Ο 'Αϊνστάϊν έψαξε, του άκούσε τις σέπες: Δέν ξέρω... επάνω μου, δέν έχω τίποτα... δέν τό συνηθίζω... ειλικρινώς λυπούμαι. Κι έκανε να φύγει.

—Παρομοίως ευχαριστώ - είπε ό νέγρος - μά... με τό συμπάθειο...

—Σάν τί άλλο θέλεις άκόμη; έκανε ό 'Αϊνστάϊν.

—Σας χρειάζομαι. Είμαι έδω ξεπιπούτου.

—Μέ χρειάζεσαι; Μά γιατί;

'Ο νέγρος είπε: Σας χρειάζομαι για ένα μυστικό. Και δε θά σάς τό πω, παρά μόνο στ' αυτί. Τά δόντια του άσπριζαν πιότερο από κάθε άλλη φορά, γιατί στό μεταξύ είχε σκοτεινιάσει. 'Υστερα στό αυτί του άλλου:

—Είμαι ό 'Ιμπλίσ ό διάβολος - μουρμούρισε - είμαι ό 'Αγγελος του Θανάτου και πρέπει να πάρω τήν ψυχή σου.

'Ο 'Αϊνστάϊν πισωδρόμησε ένα βήμα.

—'Εχω τήν έντύπωση - ή φωνή έγινε άυστηρή - έχω τήν έντύπωση, ότι τά έτσουξες ύπερβολικά.

—Είμαι ό 'Αγγελος του Θανάτου, ξανάπε ό νέγρος. Κοίτα.

Πλησίασε τό φράχτη, άρπαξε ένα κλαρί και, σε λίγες στιγμές, τά φύλλα άλλαξαν χρώμα, έμαράθηκαν, ύστερα ξιναν γκριζωπά. 'Ο νέγρος φύσηξε πάνω τους. Κι όλα, φύλλα, κλαδάκια και κοτσάνια πέταξαν μακριά, μία ψιλή σκόνη.

'Ο 'Αϊνστάϊν έσκυψε τό κεφάλι: Νά πάρ' ή όργη! Τότε αυτό είναι. Μά άκριβώς έδω, άπόψε... στό δρόμο;

—Αυτή τήν έντολή έπήρα.

'Ο 'Αϊνστάϊν κοίταξε όλόγυρα, μά δέν ήταν ψυχή ζωντανή. 'Η λεωφόρος, τά άναμμένα λαμπάκια και κεί - κάτω στό βάθος, στή διασταύρωση, φάτα αυτοκινήτων. Κοίταξε άκόμα και τόν ούρανό, πού ήταν διάφανος με όλα του τ' άστέρια στή θέση τους.

'Εκείνη τήν ώρα άκριβώς βασίλευε ή 'Αφροδίτη. 'Ο 'Αϊνστάϊν είπε: 'Ακου, δόσμου διορία ένα μήνα. 'Ηρθες μέσ στή στιγμή πού κοιτεύω να τελειώσω τήν εργασία μου. Δέν σου ζητώ παρά ένα μήνα.

—Αυτό πού θέλεις ν' άνακαλύψεις - έκαμε ό νέγρος - θά τό μάθεις άμέσως από κεί πέρα, φτάνει να μ' άκολουθήσεις.

—Δέν είναι τό ίδιο. Σάν τί άξια έχει εκείνο πού θά μάθουμε από κεί - πέρα, χωρίς μόχθο; Είναι μία εργασία ή δική μου, άξιοσημείωτα ένδιαφέρουσα. 'Αγωνίζομαι, έδω και τριάντα χρόνια. Και ήδη, λίγο μου λείπει.

'Ο νέγρος έσάρκασε: 'Ενα μήνα είπες;... Μά σ' ένα μήνα, μή προσπαθήσεις να μου κρυφτείς. 'Ακόμα και στό πιο βαθύ λαγούμι να κουβαληθείς, εκεί, έγω θά τά καταφέρω άμέσως να σε ξετρυλώσω.

'Ο 'Αϊνστάϊν ήθελε να του κάμει άκόμα μίαν έρώτηση, μά ό άλλος έγινε άφανος.

'Ενας μήνας είναι μακρόσυρτος, άν περιμένεις τό αγαπημένο πρόσωπο, είναι πολύ σύντομος, άν, εκείνος πού είναι νάρθει, είναι ό άγγελιαφόρος του θανάτου' πιο σύντομος και από μίαν άνάσα. Πέρασε όλόκληρος ό μήνας και τό βράδυ, άφου κατάφερε να μείνει μόνος, ό 'Αϊνστάϊν πήγε στό συμφωνημένο μέρος. 'Ηταν εκεί ή μικρή στήλη του βενζινάδικου και ήταν τό παγκάκι με τό νέγρο, μόνο πού τώρα, πάνω από τή φόρμα, φορούσε, μία παλιά χλαίνη' έκανε, πράγματι κρύο.

—'Εδω είμαι, είπε ό 'Αϊνστάϊν, άγγίζοντάς τον στόν ώμο με τό χέρι.

—Κι εκείνη ή δουλειά; Τέρμα;

—Δέν έτελειώσε, είπε ό έπιστήμονας με πίκρα. 'Ασε με άκόμη ένα μήνα! Μου φτάνει, τ' όρκίζομαι. Αυτή τή φορά, είμαι βέβαιος πώς θά τά καταφέρω. Πίστεψέ με κλείστηκα μερόνυχτα, μά δέν έπρόφτασα. 'Εντούτοις λίγο μου λείπει.

'Ο νέγρος, χωρίς να γυρίσει, σήκωσε τούς ώμους: 'Εσείς οι άνθρωποι, όλοι ίδιοι. Ευχαριστημένοι, δέν είσατε ποτέ. Για μία παράταση, πέφτετε στα γόνατα. Κι ύστερα, όλο και κάποια πρόφαση θά βρεθεί...

—Μά, είναι ένα έργο επίπονο, εκείνο πού δουλεύω. Ποτέ κανείς...

—'Ω, ξέρω, ξέρω, - έκανε ό 'Αγγελος του Θανάτου - ψάχνεις για τήν κλειδα του συμπαντος, δέν είναι άλήθεια;

Σώπασαν. 'Ηταν όμιχλη, νύχτα κιόλας χειμωνιάτικη, κακοκεφιά, διάθεση να μείνεις σπίτι.

—Και τότε; ρώτησε ό 'Αϊνστάϊν.

—'Αντε τότε... Μά ένας μήνας περνάει γρήγορα. Πέρασε άστραπη. Ποτέ τέσσερις βδομάδες δέν καταβροχθίστηκαν με τόση βουλμία από τό Χρόνο. Και φύσηξε ένας άνεμος παγωμένος εκείνο τό βράδυ

του Δεκέμβρη, κάνοντας νά τρίζουν στην άσφαλοτά τελευταία περιπλανώμενα φύλλα ' στον άέρα, κάτω από τό μπερέ, τρέμιζε ή λευκή χαιτή του σοφού. Ήταν πάντα εκεί ή μικρή στήλη του βενζινάδικου και δίπλα ήταν ο νέγρος μ' ένα μάλλινο πλεχτό σκούφο στό κεφάλι, άνακούρκουδα, λές και κοιμόταν.

Ο Άϊνστάϊν τόν πλησίασε, τόν άγγιξε δειλά στόν ώμο.

— Ίδού εγώ.

Ο νέγρος σφιγγόταν στό παλτό, χτυπούσαν τά δόντια του από τό κρύο.

— Εσύ είσαι; - Ναι εγώ είμαι. - Λοιπόν τέρμα; - Ναι, δόξα σοι ο Θεός, έτελείωσα. - Τέρμα, ή μεγάλη παρτίδα; Ή εκείνο πού έψαχνες τό βρήκες; Ξεκάρφωσες το σύμπαν;

Ο Άϊνστάϊν ξερόβηξε: Ναι - έιπε άστειευόμενος - κατά κάποιο τρόπο, τό σύμπαν τώρα είναι σέ τάξη.

— Τότε, έρχεσαι; Είσαι έτοιμος στην τρίχα, για τό ταξίδι;

— Χμ, βέβαια. Αυτό είναι στή συμφωνία.

Ξαφνικά ο νέγρος στυλώθηκε στά πόδια του, κι άφησε ένα κλασσικό νέγρικο χαχανητό. Ύστερα μέ τό δείκτη τό δεξί τεντωμένο, έδωκε μιά στό στομάχι του Άϊνστάϊν, πού σχεδόν έχασε τήν ίσοροπία.

— Άντε, άντε γερομπερμπάντη... Γύρνα σπίτι, άν δέν θές, ν' άρπάξεις καμιά πνευμονία. Για λόγου σου, προσώρας διόλου δέ μέ κόφτει.

— Μ' άφήνεις; Και τότε, πρós τί άλλες οι ιστορίες;

— Νά τελειώσεις τή δουλειά σου, είχε σημασία. Τίποτ' άλλο. Και τό κατάφερα. Άν δέν σου φόρτωνα εκείνη τήν τρομάρα, ένας Θεός ξέρει, σέ τί μάκρος θά τραβούσες άκόμα.

— Η έργασία μου; Και σένα τί σ' ένδιέφερε;

Ο νέγρος γέλασε:

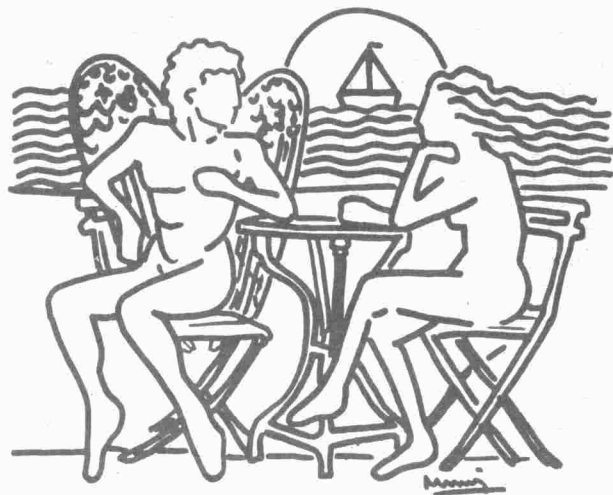
— Ελόγου μου, σέ τίποτα... Μά εκεί κάτω είναι τ' άφεντικά, οι μεγάλοι δαίμονες. Λένε κιόλας πώς οι πρώτες σου άνακαλύψεις τούς ήταν πολύ χρειαζόμενες. Δέ φταις έσύ, μά έτσι είναι. Σου άρέσει ή δχι, αγαπητέ καθηγητά, μ' αυτές, ή Κόλαση πολύ άφελήθηκε. Τώρα, άκουμπάει στις καινούργιες...

— Βλακειές! έιπε φουρκισμένος ο Άϊνστάϊν. Σάν τί πιό άθώο ζητάς νά βρεις στόν κόσμο; Είναι κάτι μικρές φόρμουλες, έλάχιστες, καθαρές όνειροφαντασίες, άβλαβείς, άφιλοκερδείς...

— Εύγε! φώναξε ο Ίμπλις, δίνοντάς του άλλη μιά, μέ τό δάχτυλο, στό στομάχι. Εύγε! Έτσι θά μ' έστειλναν, για τό τίποτα; Κατά τήν ιδέα σου, ξαστόχησαν... Όχι, δχι, έσύ καλά δουλέψες. Οι δικοί μου, εκεί - κάτω, θάναι ευχαριστημένοι... Έ, και νά ξερες!

— Νά ήξερα τί;

Ο άλλος όμως εξαφανίστηκε. Ούτε πού φαινόταν πιά ή μικρή στήλη του βενζινάδικου. Ούτε καν τό σκαμνάκι. Μόνον ή νύχτα και ο άνεμος και μακριά, εκεί κάτω, ένα πήγαιν' έλα αυτοκινήτων. Στο Πρίνσετον, στή Νέα Ύερσέη.

λογοτεχνία/ποίηση

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΦΛΕΜΟΤΟΜΟΣ

1. Ο ΧΡΟΝΟΣ

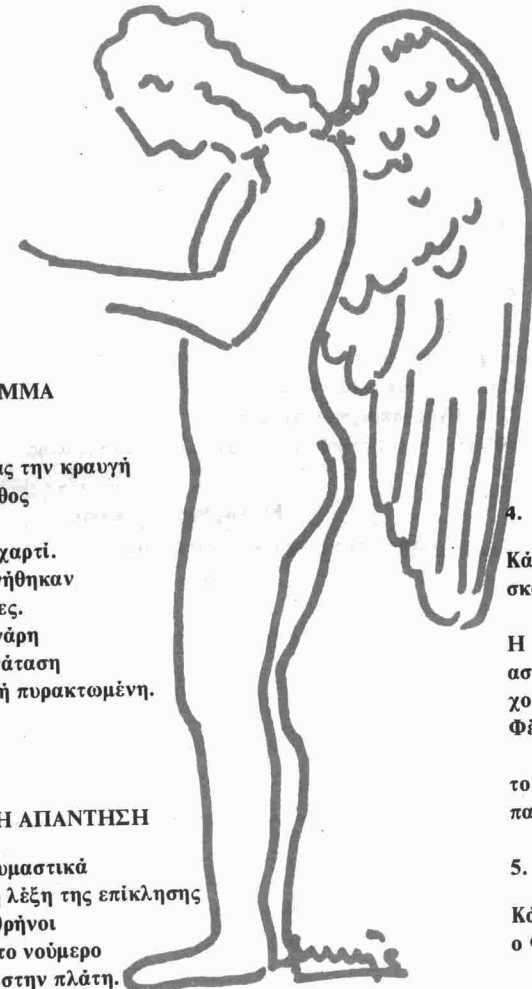
Στην άκρη της αφής
έγινα λίμνη.
Μετά ο χρόνος
με ανάγκασε
στους τοίχους
κάποιου κελιού
ελπίδες να χαράζω.

2. ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ

Τ' όνειρο
με της μάνας την κραυγή
στο στήθος
τολμήσαν
λέξεις στο χαρτί.
Κάπου γεννήθηκαν
θάλασσες.
Κύκλοι Γενάρη
στην ανάταση
Η προσταγή πυρακτωμένη.

3. Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Θαυμαστικά
στη λέξη της επίκλησης
οι θρήνοι
με το νούμερο
στην πλάτη.
Κρατούν οι ώρες
κόμπους αγιασμό.
Εξαγνισμός
σε σχήματα κρανίου.

4. ΚΑΘΕ ΤΕΤΑΡΤΗ

Κάθε Τετάρτη
σκαφαλώνουν στην αυλόπορτα
πνοές λεβάντας.
Η τιμωρία των κρίνων
ασίγαστη:
χορταίνουν αίμα.
Φέτος μονάχα
μπόρεσα να δω
το τι σημαίνει
παραπάνω μια σελίδα.

5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κάθε γωνιά
ο Φίλιππος
τη σημαδεύει
κι ο Ιωάννης φυλακή
ναρκομανής
και
κλέφτης.

NANA ΗΣΑ·Ι·Α

ΒΡΟΧΕΣ

I

Βροχές λοιπόν.

Κι ένα μεγάλο φθινόπωρο στο μέλλον.

Το μέλλον είναι ίδιο με το παρόν.

Κατάλοιπο μιας νεκρής σχέσης.

Περπατώ συχνά στο μέλλον

όπως και στο παρελθόν.

Και συχνά συναντώ τον εαυτό μου.

Αυτόν με το τόξο και ό,τι σχεδόν

θα ήταν στο φως

βέλος και στόχος.

II

Και αυτός ο ένοχος των εποχών.

Ιδίως των φθινοπωρινών

Ένας ισκίος πιο ισχυρός

από τον όποιο απολογισμό της ύλης.

Βροχές λοιπόν.

Κι ένας θρύλος εικασιών

φθινοπωρινών φύλλων και ήχων.

III

Και όπως όταν γράφω διασύρομαι

από τον ίδιο μου τον εαυτό.

Διασύρομαι από τον Θεό.

προς τον περίπατο

μιας μνήμης συνολικής

στο πάρκο όπου στέκει το είδωλο

των επιθυμιών της λήθης.

IV

Και όπως όταν περπατώ

παρασύρομαι από τη διάταξη

των δεντροστοιχιών.

Τις πολλές παραλλαγές

των ιδίων μου των συλλογισμών.

Διαρκώς υποθέτω ότι θα πρέπει

να έχω χάσει τον προσανατολισμό

των διαθέσεών μου.

V

Θα υπάρξει ποτέ η αστραπή;

Απόφαση της καταστροφής της φύσης;

Όπως και αυτή διαστρέφεται

στην καταγραφή του νεκρού ονείρου.

Μια διαγραφή η ποίηση.

Διαφυγή των λεπτομερειών

στις όποιες βροχές του Οκτωβρίου.

Τι θα είχε να πει κανείς

για τους υπολογισμούς

των κατασταλαγμένων φύλλων;

Ούτε ένας άνεμος δεν διαταράσσει τα κλαδιά.

Και ο ισκίος μου

ο υπαίτιος όλων των μοναχικών μου ιδεών

σχεδόν διαγράφεται κι αυτός

όπως περνάει

από το μέλλον στο παρελθόν

κι επιστρέφει στο παρόν πάλι.

VI

Και αυτή η μια ακόμα βροχή

από τις βροχές του Οκτωβρίου.

Η πάντα παροδική βροχή.

Η παιδική διάθεση των ερειπίων

Στα δηλητηριώδη και τα ετεροθαλή.

Των νοερών παιχνιδιών της ερήμου.

VII

Η κλίση των ερειπίων

προς το έδαφος είναι φυσική.

Προληπτική η βροχή αποφεύγει

να ταφεί μαζί τους.

Παύει να πέφτει.

Αν και σε κάποια στιγμή

κάποιος θα πρέπει να έχει αποφασίσει

ότι ποτέ δεν θα τελειώσει η εποχή

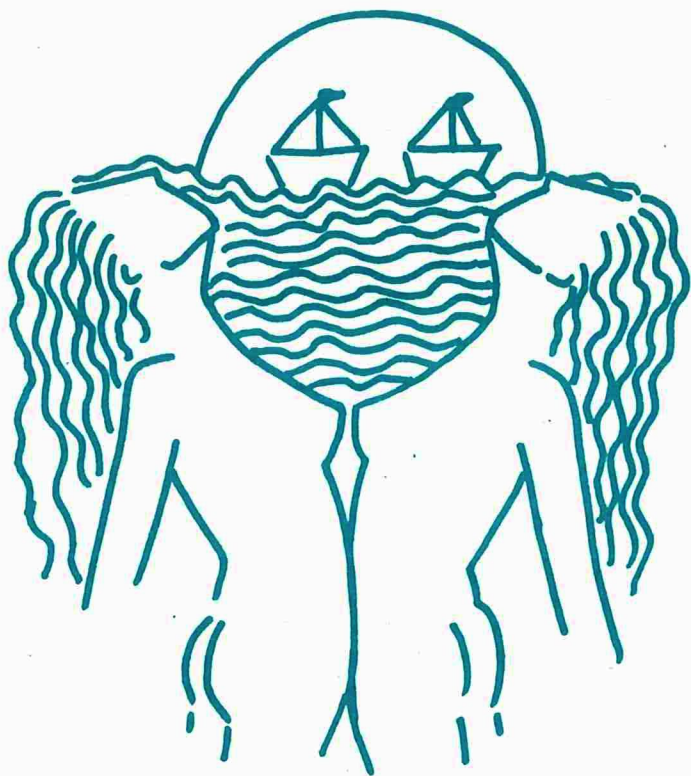
των περιπάτων στο μέλλον και το παρελθόν

στο φθινόπωρο και το παρόν.

Κάποιος θα πρέπει να έχει πει

ότι δεν θα τελειώσει ποτέ

η ζωή μου.

ξένη λογοτεχνία

ΚΛΑΣΙΚΗ ΠΕΡΣΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

εισαγωγή-μετάφραση: ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ
 επιμέλεια: ALI MUDIR MANIAN

Λυρικό

Στο γαλάζιο νερό στεκότανε
 σαν ανοικτό λουλούδι
 κι ένα υφαντό πανέμορφο
 έντυνε το κορμί γαλάζιο
 ως τον αφαλό.
 Κτένιζε τα μαλλιά της
 κι έρριχνε πίσω της σταγόνες
 σα μια βιολέττα που σκορπά
 τα πέταλα απ' το μίσχο.

NEZAMHI (1140-1200 μ.Χ.)

Ο κυριότερος εκπρόσωπος του Περσικού Ρομαντισμού.

Επικό

Εσείς με το σπαθί σας υψωμένο
 και με τη βοήθεια του Θεού
 χτυπάτε τους εχθρούς.
 Όταν κυκλώσετε το βασιλιά
 μην τον σκοτώσετε,
 ούτε λόγια σκληρά να του πείτε,
 αλλ' αφού τον κατεβάσετε
 από τον μεδυσμένο ελέφαντα
 δέστε του τα χέρια
 και φέρτε τον εμπρός μου.

(από το SHAHNAMEH)

HAKIM FERDOWSI (950-1050 μ.Χ. περίπου)

Ο μεγαλύτερος επικός ποιητής της Περσίας.

Εργάστηκε 30 χρόνια για να γράψει το SHAHNAMEH («Βιβλίο των Βασιλέων»), όπου αναφέρει έμμετρα όλη την μυθολογία και ιστορία της Περσίας μέχρι των ημερών του. Στο πολύτιμο αυτό έργο κατέβαλε προσπάθεια για την όσο το δυνατόν καθαρότητα της γλώσσας. Έτσι, σε όλο το έπος δεν βρίσκονται παρά 600 λέξεις μη Περσικές.

Χρόνια μετά τον Αλέξανδρο, όταν πια οι Αλεξανδρείες χάθηκαν μέχρις εσχάτης, στην κοιτίδα της Μεσοποταμίας οι Πέρσες συνέχιζαν το πολιτισμικό τους πεπρωμένο. Αντιμετώπιζαν μ' επιτυχία τα εχθρικά φύλα, ίδρυσαν βασιλεία, δούλευαν τη γλώσσα και φιλοσοφούσαν τη ζωή.

Λαός μ' έντονο το αίσθημα της εθνικότητας αγωνίστηκε ακμαίος κι ακέραιος με τη βοήθεια των γραμμάτων και των τεχνών. Όταν, ακόμη, οι Άραβες κατέλυσαν την επικράτειά τους κι έφεραν την καταστροφή, οι Πέρσες δεν έχασαν τον πατριωτισμό τους, ούτε τη γλώσσα ή τη γραφή για χάρη της Αραβικής, αλλά με τα επικά τους ποιήματα κράτησαν ψηλά το φρόνημα και μετά από σκληρούς αγώνες έδιωξαν τον κατακτητή.

Η Λογοτεχνία τους γνώρισε μεγάλη ακμή. Τα πεζά τους, με πρώτη τη διδασκαλία του Ζαρατούστρα, εμφύσησαν ιδέες στον Ευρωπαϊκό Μεσαίωνα. Τα ποιήματά τους έκαναν γνωστό σ' όλον τον κόσμο τον τόσο εκλεπτυσμένο λυρισμό τους ή την έμμετρη σοφία που προσιτή κι εύληπτη από τον λαό περνούσε από στόμα σε στόμα κι έκανε το νου να στοχάζεται πάνω στα πρώτα θέματα: τον Θεό, την πατρίδα, τη φιλία, τις γνώσεις, την αγάπη, τον έρωτα, τον θάνατο.

Μεγάλοι ποιητές και φιλόσοφοι εμφανίστηκαν ήδη από το 900 μ.Χ. όπως οι Ferdowsi, Saadi, Kayam κ.α., αλλά και η λαϊκή σοφία παρουσίασε αξιολογήσιμα έργα κι αξίους εκφραστές της. Όλοι αυτοί μας κληροδότησαν το έργο τους είτε γραμμένο σε χειρόγραφα, είτε μεταφερόμενο ως τις μέρες μας με το λόγο, τις παροιμίες, τα παραμύθια και τα τραγούδια του λαού της Περσίας.

Οι στίχοι που ακολουθούν δεν είναι παρά ψήγματα από τον θησαυρό της Περσικής Ποίησης. Καταβλήθηκε προσπάθεια να περιληφθούν κομμάτια χαρακτηριστικά από διάφορες ενότητες, όπως επικά, λυρικά, φιλοσοφικά, κοινωνικά και θρησκευτικά ποιήματα.

Η επιλογή των ποιημάτων έγινε με τη συνδρομή του επιμελητή και η μετάφρασή τους κατευθείαν από την Περσική γλώσσα.

Για τους φίλους

Άκου καρδιά μου,
φίλους θα βρεις τριών ειδών:
Αυτούς που δέλουν το ψωμί σου,
Αυτούς που θα σου πουν λόγια γλυκά
κι αυτούς που αγαπούν με την ψυχή.
Σ' αυτόν που θα ζητήσει το ψωμί
δώστον κι ύστερα διώχτον απ' το σπίτι.
Τους φίλους με τα ωραία λόγια
χάϊδευε κι εσύ.
Αν τύχει, όμως, και το χέρι σου αγγίζει
κάποιον φίλο αληθινό
πρόσφερε απ' την ψυχή σου στη δική του
όσα περισσότερα μπορείς.

(Άγνωστου ποιητή)

Θρησκευτικό

Δε θα σηκωθώ απ' το κατώφλι σου
ούτε θα κατοικήσω πια σ' άλλου το σπίτι.
Έξω απ' το κατώφλι σου
δεν έχω άλλο δρόμο να τραβήξω
ούτ' αλλού προστασία να βρω.
Ο δούλος, κι αν είν' αιχμάλωτος της αμαρτίας
φτάνει να φέρει τ' όνομά Σου
και θα συγχωρεθεί.

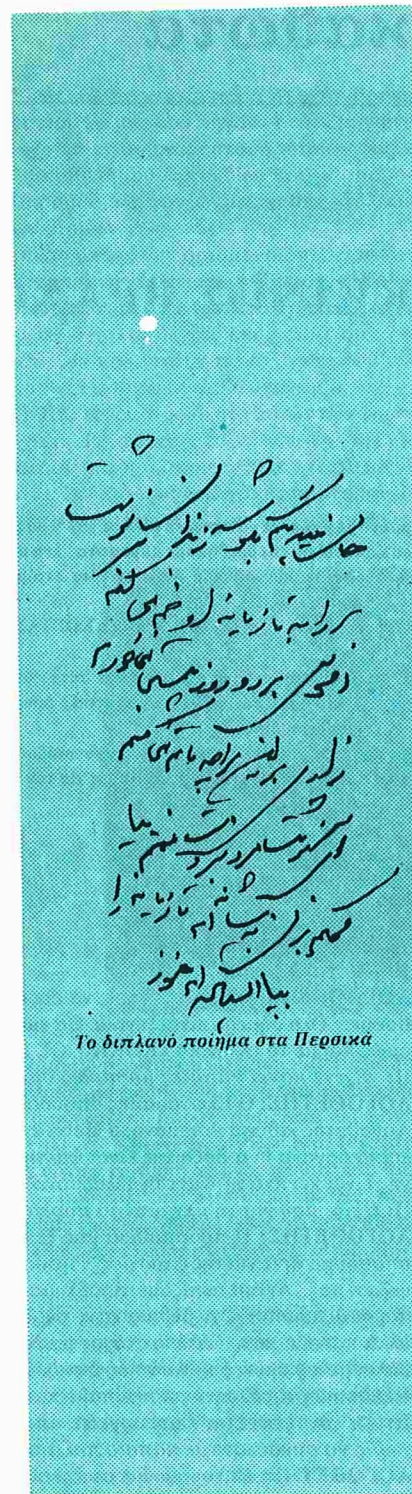
HAKIM SENAHI (950-1050 μ.Χ. περίπου)

Ο πρώτος ποιητής που έγραψε για τον Θεό κι απέδωσε ποιητικά τα θρησκευτικά μυστήρια.

Για τις γνώσεις

Αυτός που έχει γνώσεις
και το ξέρει πως έχει
τ' άλογο της σοφίας του
στέλνει στους ουρανούς.
Αυτός που έχει γνώσεις
και δεν το ξέρει πως έχει
να τον ξυπνήσετε
να πάψει να κοιμάται.
Αυτός που δεν έχει γνώσεις
αλλά το ξέρει πως δεν έχει
τον κουτσό γάϊδαρό του
μέχρι το σπίτι μπορεί και οδηγεί.
Αυτός που δεν έχει γνώσεις
αλλά δεν το ξέρει πως δεν έχει
μένει στην ημμάθεια
παντοτεινά.

(Άγνωστου ποιητή)

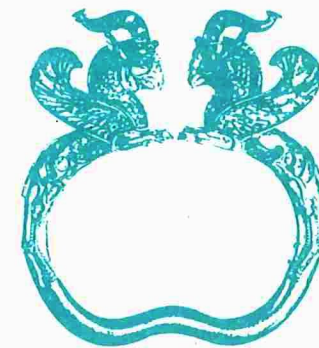
Το διπλανό ποίημα στα Περσικά

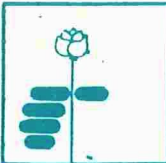

Παραδίω την ψυχή μου
στη φυλακή της Μοίρας.
Δεν υποκύπτω όμως
στο σκληρό της μαστίγιο.
Δε μετανιώνω
για δυο μέρες παραπάνω ζωής.
Δεν κλαίω
γι' αυτό το σπιτάκι του πένθους.
'Εϊ Μοίρα! Έλα!
Ο μαχητής σου είμ' εγώ.
Πιο δυνατά χτύπα
το μαστίγιο στους ώμους.
Δεν έπεσα ακόμη στη γη.

MOSHIRI

Σύγχρονος ποιητής. Σ' αυτό το ποίημα είναι βαθιά επηρεασμένος από τους κλασικούς.

αγκαθωτά

«RED ROCK» ή «ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΒΡΑΧΟΣ»;

Το κάλεσμά τους «για μια βραδιά με τραγούδια αγάπης» γραμμένο με μαρκαδόρο πάνω σε κόλλες χαρτί μας κέντρισε την περιέργεια. Πήγαμε λοιπόν στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Ζακυνθίων και βρεθήκαμε μπροστά σ' ένα μαθητόκοσμο. Πάνω στη σκηνή τέσσερα παιδιά 16-17 χρόνων έπαιζαν, τραγουδούσαν, έκαναν χιούμορ. Από κάτω μια κατάμεστη αίθουσα τους χειροκροτούσε κι ανταπέδιδε τ' αστεία τους.

Ήταν ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΒΟΖΑ 'Ι' ΤΗΣ, ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΛΩΝΑΡΑΚΗΣ, ο ΣΤΑΘΗΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ κι ο ΚΩΣΤΑΣ ΜΕ 'Ι' ΝΤΑΝΗΣ.

Χαρακτηριστικό της συναυλίας τους η ποιότητα και η ζωντάνια. Φαινόταν καθαρά ότι τα παιδιά αυτά πάνω στη σκηνή ήταν ό,τι πιο ζωντανό διέθετε η πληκτική επαρχία. Παρά την ηλικία τους και τις λίγες πρακτικές δυνατότητές τους έψαξαν και βρήκαν τρόπους για να την ψυχαγωγήσουν και να ψυχαγωγηθούν.

Θελήσαμε λοιπόν να κάνουμε μια κουβέντα με αυτά τα παιδιά που αντί για άλλο σχολίο σας παρουσιάζουμε στη στήλη αυτή σήμερα, αφιερωμένη εξαιρετικά σ' αυτούς που κάνουν τους λογιές - λογιές προγραμματισμούς για τον πολιτισμό και τη νεολαία...

Π: Πού στόχευε η χθεσινή σας εκδήλωση;

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Θέλαμε να ψυχαγωγήσουμε τους φίλους μας και να δηλώσουμε γι' άλλη μια φορά την παρουσία μας σαν συγκρότημα. Υπάρχουμε δώ κι ενάμιση χρόνο κι οι μέχρι τώρα σημαντικές εκδηλώσεις που μετείχαμε ήσαν μια για την Ειρήνη κι άλλη μια για την επέτειο του Πολυτεχνείου.

Π: Η προσπάθειά σας είναι ερασιτεχνική;

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Από χθες... έγινε επαγγελματική. Βλέπετε αναγκαστήκαμε να βάλουμε ένα εισιτήριο 50 δραχμών για ν' αντιμετωπίσουμε τα έξοδά μας και ν' αγοράσουμε κανένα νέο όργανο. Αλλά και για έναν άλλο λόγο έγινε από χθες επαγγελματικό το συγκρότημά μας. Μετά την εκδήλωσή μας είχαμε μια πρόταση για να εμφανιστούμε σε κάποιο κέντρο το καλοκαίρι εδώ στη Ζάκυνθο.

Π: Έχετε όνομα;

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Εν όψει των ...επαγγελματικών μας εμφανίσεων είπαμε σήμερα να σκεφτούμε κανένα όνομα. Καταλήξαμε μάλλον στο όνομα «RED ROCK».

Π: Και γιατί ξενικό;

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Είπαμε κι εμείς να ευρωπαϊκόποιήθουμε. Όλα σήμερα είναι ξενικά. Θα εμφανιζόμαστε όμως και με το ελληνικό «ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΒΡΑΧΟΣ».

Π: Έχετε κάνει κάποιες μουσικές σπουδές;

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Ο Κλωνάρακης σπουδάζει κιθάρα, ο Λογοθέτης κιθάρα και πιάνο, ο Μειντάνης πιάνο και λαϊκά όργανα κι ο Βοζαΐτης είναι ψάλτης. Ο Μειντάνης είναι κι επτά χρόνια στη φιλαρμονική Ζακύνθου.

Π: Πείτε μου για τη μέχρι τώρα πορεία σας.

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Η προσπάθειά μας ξεκίνησε για να σπάσουμε την ανία της επαρχίας. Τη δική μας και των φίλων μας. Αντιμετωπίζαμε πρόβλημα ψυχαγωγίας και πολιτισμού. Όχι βέβαια πως τώρα το λύσαμε, αλλά κάναμε κάτι. Άλλος στόχος μας είναι να προβάλουμε ορισμένες κοινωνικές διεκδικήσεις σαν τη διεκδίκηση της Ειρήνης που είπαμε και παραπάνω.

Π: Απ' ότι φαίνεται λειτουργείτε από μόνοι σας, χωρίς να συνδέεστε με κάποιο πολιτιστικό φορέα.

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Λειτουργούμε στα πλαίσια της παρέας. Κάθε θέμα το συζητάμε και τ' αποφασίζουμε

Περίπλους

μόνοι μας. Είναι καλύτερα έτσι παρά να ενταχθούμε σ' ένα φορέα που θα μας λέει πήγαινε εδώ, πήγαινε κει. Βέβαια έχουμε τη συμπαράσταση τέτοιων φορέων, όπως τώρα του Δήμου Ζακυνθίων που μας παραχώρησε την αίθουσα, των γονέων μας καθώς κι άλλων μεμονωμένων ατόμων.

Π: Στη Ζάκυνθο υπάρχουν ορισμένοι πολιτιστικοί φορείς. Η Ζακυνθινή Πολιτιστική Κίνηση, η Κινηματογραφική Λέσχη, οι διάφοροι πολιτιστικοί σύλλογοι στις γειτονιές και μέχρις ενός σημείου κι ο Δήμος. Μέχρι πού καλύπτουν τις ανάγκες των νέων του νησιού για μόρφωση και ψυχαγωγία;

ΚΛΩΝΑΡΑΚΗΣ: Η δραστηριότητα αυτών των φορέων είναι ελάχιστη. Βρίσκονται πολύ πίσω απ' τη διάθεση της νεολαίας για δραστηριότητα στον πολιτισμό και ψυχαγωγία. Οι διάφορες μαθητικές πρωτοβουλίες περνούν απαρατήρητες απ' τους φορείς αυτούς.

ΚΛΩΝΑΡΑΚΗΣ: Αν γινόταν ένα κάλεσμα απ' αυτούς τους φορείς θα υπήρχε μεγάλη ανταπόκριση. Αλλά δε διοργανώνουν τίποτα. Πώς να πας και να τους πεις «κάντε εκδήλωση να πάρω μέρος»; Δεν υπάρχει κέφι, δεν υπάρχουν ιδέες απ' αυτούς τους φορείς.

Π: Στη χθεσινή σας εκδήλωση είχατε ένα πρόγραμμα με τραγούδια της γενιάς του 60. Δεν είναι κάπως παράξενο που αυτά τα τραγούδια αγγίζουν και τη δική σας γενιά, αν κρίνουμε βέβαια απ' τις εκδηλώσεις του ακροατηρίου σας;

ΚΛΩΝΑΡΑΚΗΣ: Τα τραγούδια αυτά δεν έχουν σήμερα την απήχηση που είχαν στην εποχή τους, γιατί τα προβλήματα του ανθρώπου έχουν στο μεταξύ αλλάξει. Είναι όμως τραγούδια ωραία, τρυφερά και μερικά ρομαντικά. Τραγούδια δηλαδή που εκφράζουν την ηλικία μας.

Για παράδειγμα με πρωτοβουλία μιας ομάδας μαθητών οργανώθηκε μια εκδήλωση κατά των φυλετικών διακρίσεων με θεατρική παράσταση. Από κει φάνηκαν μερικά ταλέντα. Επαινήθηκαν και μετά ξεχάστηκαν, αντί να γίνουν ο πυρήνας ενός μαθητικού θιάσου. Εμείς οι μαθητές δε ζητάμε διακρίσεις, ούτε έχουμε σπουδαίες ιδέες. Νομίζω όμως ότι θα μπορούσε να δοθεί κάποια διέξοδος στο νεανικό αυθορμητισμό μας.

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Ευχαριστούμε βέβαια το Δήμο για την παραχώρηση της αίθουσας του Πνευματικού Κέντρου, αλλά παράλληλα νομίζουμε ότι δε θα ήταν άσκοπο αυτή η αίθουσα να αποκτήσει ένα στοιχειώδη εξοπλισμό, όπως για παράδειγμα μια μικροφωνική εγκατάσταση.

Π: Ζητήσατε ποτέ τη βοήθεια αυτών των φορέων κι αν ναι, ποιά ήταν η ανταπόκρισή τους;

Π: Ποιά κατά τη γνώμη σας είναι η κατάσταση στα μουσικά πράγματα στη χώρα μας;

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Ούτε απογοητευτική, ούτε ενθαρρυντική. Οι περισσότεροι συνομήλικοί μας ακούνε Ροκ ή Ντίσκο. Απ' την άλλη μεριά εμφανίζονται συνέχεια κομπανιές κι ελληνορόκ συγκροτήματα. Τίποτα όμως απ' αυτά δεν είναι σε θέση να βγάλει το ελληνικό τραγούδι από το αδιέξοδό του.

Π: Ο Θεοδωράκης, ο Χατζηδάκης, ο Σπανός αρέσουν και στη δική σας γενιά;

ΒΟΖΑ 'Ι' ΤΗΣ: Μας έχουν επηρεάσει πολύ, μας έχουν στιγματίσει.

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Είναι όμως γεγονός ότι το ελληνικό τραγούδι έχει πάθει ό,τι κι η ελληνική γλώσσα, δεν έχει διεθνοποιηθεί.

Π: Κι η ζακυνθινή μουσική παράδοση;

ΒΟΖΑ 'Ι' ΤΗΣ: Μόνο για τουριστικούς σκοπούς. Μά-

λιστα τα πιο πολλά κέντρα γράφουν στις ταμπέλες τους «Ζακυνθινές καντάδες» και μέσα παίζουν τσιφτετέλια.

Π: Τι λέτε για τον τουρισμό στη Ζάκυνθο;

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Ο τουρισμός δίνει ζωή στο νησί και συντελεί στην ανάπτυξη του. Η διαφορά ανάμεσα στο χειμώνα και το καλοκαίρι στη Ζάκυνθο είναι τεράστια.

ΚΛΩΝΑΡΑΚΗΣ: Θα διαφωνήσω αρκετά με το Λογοθέτη. Έχουμε κάπως στραβά καταλάβει την πατροπαράδοτη ζακυνθινή φιλοξενία. Όποιο σπιτάκι κι αν δεις, θα γράφει απέξω «ενοικιάζονται δωμάτια». Εκτός από λεφτά, φέρνει ο τουρισμός στη Ζάκυνθο μια αλλαγή στη νοοτροπία, προς το χειρότερο βέβαια.

Π: Και τα «καμάκια»; Πώς τα βλέπετε;

ΚΛΩΝΑΡΑΚΗΣ: Μόλις μπει το καλοκαίρι, αρκετοί νεαροί καβαλάνε τα μηχανάκια με το... ψαροντούφεκο στο χέρι. Βέβαια αυτό εξηγείται. Άμα όλο το χειμώνα μόνο από απόσταση μπορείς να δεις μια κοπέλα. Ξέρετε εδώ στη Ζάκυνθο τρεις διασκεδάσεις έχουμε το χειμώνα: Την τηλεόραση, το τηλέφωνο και την... τηλεγυναικία!

Π: Τουρισμός, «καμάκια» και ναρκωτικά λοιπόν;

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Τα ναρκωτικά είναι επίσης μια συνήθεια απ' το εξωτερικό κι η εξάπλωσή τους έχει βαθιά αίτια. Όπως και το απλό τσιγάρο ζητούν να καλύψουν ανασφάλειες κι ανάγκες για επιβεβαίωση. Εδώ στη Ζάκυνθο μια ομάδα διακινητών εξαρθρώθηκε πρόσφατα. Το πλασάρισμα γινόταν σε συγκεκριμένα στέκια κυρίως ντισκοτέκ και σε μαθητές. Καλά θα κάνουν να εντείνουν την επαγρύπνηση γιατί τίποτα δε μας διαβεβαιώνει πως το δίκτυο εξαρθρώθηκε εντελώς.

Χρειάζεται μια ζωντανή ενημέρωση στα σχολεία για τα ναρκωτικά πέρα απ' τα στεγνά «απαγορεύεται» ή τους εκφοβισμούς ότι ο τάδε που έπαιρνε ναρκωτικά πέθανε. Αυτή θα είναι κι η αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού, που πραγματικά είναι σοβαρό κι επίκαιρο.

Π: Πέρα απ' τις γνώσεις που παίρνετε στο σχολείο, υπάρχουν στα παιδιά της ηλικίας σας ανησυχίες για να μάθουν και παραπέρα πράγματα και τι διέξοδο δίνετε;

ΚΛΩΝΑΡΑΚΗΣ: Πάντα υπάρχει η διάθεση για Λογοτεχνία, Κινηματογράφο, Θέατρο κλπ. Πέρα όμως απ' τα προβλήματα που αναφέραμε υπάρχουν και προβλήματα που προκύπτουν απ' το ίδιο το σχολείο. Το ίδιο το σχολείο πρέπει να δημιουργεί ερεθίσματα για εξωσχολικό διάβασμα. Πώς όμως να τα δημιουργήσει, όταν υπάρχουν καθηγητές που απαξιούν να σου εξηγήσουν ακόμη και τις απορίες σου πάνω στο μάθημα. Απ' την άλλη μεριά το φόρτωμα από το σχολείο

αποθαρρύνει το εξωσχολικό διάβασμα. Σχολείο, φροντιστήριο, μελέτη. Μένει ένα Σαββατοκύριακο κι οι καθηγητές αρχίζουν: «Το Σαββατοκύριακο θα διαβάσετε τα ανώμαλα ρήματα». «Και τις χημικές ρίζες», «Και τους τριγωνομετρικούς αριθμούς». Δε χρειαζόμαστε και λίγη ξεκούραση και ψυχαγωγία; **ΒΟΖΑ Γ' ΤΗΣ:** Μάλιστα, τα ανώμαλα ρήματα μας έβαλαν να τα μάθουμε σαν προσευχή...

Π: Πώς βλέπετε τη ζωή σας μετά το Λύκειο;

ΚΛΩΝΑΡΑΚΗΣ: Άνισες οι ευκαιρίες. Άλλοι πάνε ξυπόλητοι κι άλλοι με παπούτσια και μάλιστα γερά!

Π: Σκέφτεστε να ασχοληθείτε επαγγελματικά με τη μουσική;

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Εγώ, το σκέφτομαι. Ασχολούμαι με τη μουσική από πολύ μικρός και θα μ' άρεσε ν' ασχοληθώ σοβαρότερα μαζί της πέρα απ' το χόμπυ.

Π: Υπάρχει μουσική παιδεία στη Ζάκυνθο;

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Υπάρχουν μαντολινάτες, οι δυο μπάντες, το Ωδείο Υπαίθρου και το Κάλβειο.

ΜΕ Γ' ΝΤΑΝΗΣ: Η παιδεία που παρέχουν είναι μάλλον πρακτική. Ο σκοπός είναι να παίξουν τα παιδιά σε κάποια εμφάνιση. Δουλειά ουσιαστική δε γίνεται. Μόνο στη μπάντα του Δήμου κι όσο καιρό ήταν εκεί αρχιμουσικός ο κ. Σαμψαρέλλος μπορούσε να πάρει κάποια μουσική εκπαίδευση.

ΚΛΩΝΑΡΑΚΗΣ: Σοβαρή δουλειά γίνεται κι απ' το Κάλβειο Ωδείο.

Π: Είναι ιδιωτικό;

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: Όχι είναι δημόσιο και διευθύνεται απ' τον κ. Δημήτρη Λάγιο.

Π: Πόσα είναι τα δίδακτρα που πρέπει να πληρώσει κανείς;

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ: 2.500-3.000 το μήνα για κάθε όργανο στο Κάλβειο. Στα άλλα είναι δωρεάν.

Π: Στη συναυλία σας κάνατε, ιδίως ο Κλωνάρακης, ένα πολύ ωραίο από σκηνης χιούμορ. Μάλιστα είχε και σατιρικότατες αιχμές ενάντια στο κατεστημένο.

ΚΛΩΝΑΡΑΚΗΣ: Στη συναυλία μας είμαστε μια παρέα, που ήθελε να διασκεδάσει μιαν άλλη παρέα. Ας πούμε, το τραγούδι μας «Ροκ-γείτσες», αφιερωμένο σ' όλους τους συναχωμένους, ήθελε να σατιρίσει όλες εκείνες τις ροκ-συναυλίες, που ο τραγουδιστής ανεβαίνει και κατεβαίνει απ' τη σκηνή σαν ψυχρός επαγγελματίας.

Π: Καλή τύχη λοιπόν στο «RED ROCK».

ΚΛΩΝΑΡΑΚΗΣ: Ή στον «ΚΟΚΚΙΝΟ ΒΡΑΧΟ»!

αφιέρωμα

' Ανδρέας Βιαγκίνης έκατό χρόνια από τή γέννησή του

ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΙΑΓΚΙΝΗΣ

Α' ΛΥΡΙΚΑ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΒΙΑΓΚΙΝΗ

Σταυρός και κρεμάλα

Λέει ή κρεμάλα στό σταυρό: «Γιατί σέ προσκυνούνε;
Δέν είμαστε γεννήματα μιᾶς μάνας και τά δυό;
Γιατί στρέφουν τά πρόσωπα σάν από μέ περνούνε;
Γιατί βωμοί και στέμματα σ' ἔχουν ἐσέ λαμπρό;

Φρίκη βογγᾶ κι ἀνάθεμα ὅπου διαβῶ και μείνω
εὐχῆς, μετάνοιες, δέησες μέλπουν σ' ἐσέ οἱ πιστοί
κι ἐνώ τοῦ σφάχτη τή ζωή και τοῦ προδότη πίνω,
ἐσὺ κατάπιες πάναγγο χυμό τοῦ λυτρωτῆ».

Καί τ' ἅγιο ξύλο στρέφεται και λέγει στήν κρεμάλα:
« Ἀλήθεια, μᾶς ἐγέννησε ἡ Νέμεσις τά δυό.
Μά ἐμὲ μέ στήσανε ψηλά, ἐβάσταξα μεγάλη
ὄσο τό κρίμα σύσσωμο τοῦ κόσμου νᾶχω δῶ.

Ἄν ἐσὺ νόμου σύνεργο πλαταίνεις πλιό τόν τρόπο,
ἄν μέ τό μίσος τρέφεις και μέ τό σκοτωμό,
μέ τήν ἀγάπη πόθησα ἐγὼ νά κάμω νόμο,
ἐγὼ νά θάψω ζήτησα τό μίσος, τό θυμό».

ἐπιμέλεια ἀφιερώματος
ΝΤΙΝΟΣ ΚΟΝΟΜΟΣ

Ὁ Ἀνδρέας Βιαγκίνης τοῦ Δημητρίου και τῆς Ρουμπίνας Σπετσέση γεννήθηκε στή Ζάκυνθο στίς 8 τοῦ Φλεβάρη 1884. Φέτος συμπληρώθηκαν ἑκατό χρόνια ἀπό τή γέννησή του.

Ὁ Ἀνδρέας Βιαγκίνης σπούδασε ζωγραφική στήν Ἀθήνα και διορίστηκε καθηγητής τῶν τεχνικῶν στό Γυμνάσιο τῆς Μεγαλοπόλης. Ἀπό τή θέση αὐτή παρατήθηκε και ξαναγύρισε στήν Ἀθήνα πᾶσχοντας ἀπό μιᾶ κληρονομική ἀρρώστια. Ἐκεῖ βρέθηκε στήν Ἁγία Ζώνη Ἀνιάτων, ἀπ' ὅπου βγήκε ἀργότερα. Ἐγκαταλειμένος στή μοῖρα του και περνώντας ἀπειρες στερήσεις ἀντιμετώπιζε πάντα τό στιγμῶ πρόβλημα τῆς πείνας. Οὐσιαστικά ἔζησε ἀπό τήν ἐλεημοσύνη τῶν γνωστῶν του. Τά τελευταῖα του χρόνια τά πέρασε στή Ζάκυνθο. Λησμονημένος ἀπ' ὄλους πέθανε στο γεροκομείο-φτωχοκομείο Μαρτινέγκου στίς 19 τοῦ Φλεβάρη 1939.

Τά ζωγραφικά ἔργα τοῦ Βιαγκίνη δέν παρουσιάζουν τίποτα τό ἰδιαιτέρου κι ἐξαιρετικό. Σίγουρα ὁ εἰδικός τεχνοκρίτης θά μπορούσε νά τα χαρακτηρίσει μέτρια.

Ὁ Βιαγκίνης ἔδωσε τόν καλύτερο ἑαυτό του στή λυρική και σατιρική ποίηση. Ἡ ἔλλειψη ἐπιτηδεύσης

Ο ποιητής

Είμ' ό γκρεμός πρός τ' άγνωστο πού φέρνει,
είμ' ή όροφή στά σύγνεφα κρυφή.
Καί στρατοκόπος όπού παραδέρνει
σέ ούρανοδρόμους, καί ζητεί, ζητεί

παρθένο μονοπάτι! Ναί, μέ σέρνει
σ' άκρολιθές καί φράκτες ή πιστή,
πού άν τό κορμί μου δώθε κείθε γέρνει,
όμως γερά σ' άκροκορφές πατεί.

Οί χρόνοι μου τρελλό μέ κράζουν, όμως
μέ καρτερούν αιώνες μακρινοί.
Μέ κρίνει εκεί τών ύψηλόν ό κόσμος.

Κι άν ρίξω λίθους σάν πετούμεν' άστρο,
καθώς Θεός θά στήσω μέ φωνή,
τήν εκκλησιά, τή φυλακή, τό κάστρο.

Sonetto

Σάν θράκα στή νυχτιά, πού φλόγα νέα,
ξάφνου γεννά καί σβήνει τό σκοτάδι,
ό νους ξυπνά καί χύνει τήν ιδέα
για φωτεινό στή διάβα του σημάδι.

Κάνει τή φρίκη μάγισσα κι ώραία,
τόν ούρανό λαμπρύνει καί τόν άδη.
Σκορπίζει στή ματιά καινούργια θέα
όλόφωτο σκορπίζοντας τό φάδι.

Τό δρόμο του χαράζει πρίν ανοίξει
ή μοίρα τό ψαλίδι της στή δύση
καί στό βυθό τόν άγνωστο τόν ρίζει.

Κι έτσι περνά τό δρόμο νά φωτίσει
λαμπρός, καθώς άστέρι πού ξεχνεί
ψηλά νά γεννηθεί, ψηλά νά σβήσει.

Ειρήνη

Οί άρχαίοι θεοί χορτάσανε
άπ' τήν αδιάκοπη σφαγή
κι άπό τ' άχνάτο αίμα,
πού ή φύσις δίνει προσταγή
νά σβήσει κάθε ψέμα
σέ μία καινούργια τώρ' αύγή.

Απόστασε τού σκοτωμού
τ' άνθρωποφόνο χέρι
νεκρούς νά σέρνει. Πέρα
άπό τά βάθη τού δρυμού
φέρνει γλυκειά τ' άέρι
κάποια βοσκού φλογέρα.

Τ' άγριο μαχαίρι στόμωσε,
σκούριασε τό ντουφέκι

και οητορείας αποτελούν τά κυριό-
τερα χαρακτηριστικά της ισχυρής
καλλιτεχνικής του ιδιοσυγκρασίας.
Ανεπιτήδευτος, στοχαστικός και
παθητικός στην ποίησή του συνδυά-
ζει μ' ένα πρωτότυπο και σπάνιο
τρόπο τόν λυρισμό μέ τήν φιλοσο-
φία. Η τεχνική τού στίχου του εί-
ναι άρτια και άψογη. Τά λυρικά του
ποιήματα βρίσκονται σέ δύο συλ-
λογές. (Ζάκυνθος 1929 και Αθήνα
1935) και σκόρπια σ' έφημερίδες,
ημερολόγια και περιοδικά. Τά σα-
τιρικά τού Βιαγκίνη τόν τοποθε-
τούν σ' έν' ανώτερο δημιουργικό
σκαλοπάτι. Δυστυχώς όμως τόσο
τα λυρικά¹, όσο και τά σατιρικά
του, δέν είναι όσο θάπρεπε γνωστά.
Κάποτε είναι ανάγκη νά επιχειρή-
σει κανείς τήν αναγραφή τού ποιη-
τικού έργου τού Βιαγκίνη και ν' ά-
ναζητηθούν όσα έμειναν ανέκδοτα
και ιδιαίτερα τά πολυτιμα σατιρικά
του. Όταν πέθανε στή Ζάκυνθο λέ-
χτηκε ότι άφησε ανέκδοτα δύο μυ-
θιοτορήματα. Κανείς δέν μίλησε ού-
τε κι έγραψε τό παραμικρό άπό τό-
τε μέχρι σήμερα για τήν τύχη τους.
Έτσι παραμένει άγνωστος ό Βια-
γκίνης ως πεζογράφος.

Τίποτα δέν χαρακτηρίζει καλό-
τερα τόν Βιαγκίνη, όπωσ ό στίχος
του: «άλλοκότου άνθρώπου είδος». Α-
τιμέλητος, κακής υγείας, αντι-
φατικός, τροβαδούρος και άγοραί-
ος Βενετσιάνος ναυτικός (και τά
δύο χαρακτηριστικά εκδηλώνονταν
έξ' ίσου έντονα σ' αυτόν) είχε τή
δυστυχία νάνα πάντα μόνος, φτω-
χός και κατατρεγμένος. Η σάτιρα
του δέν ήταν μία άθωα άπασχόληση
για νά περνάει ή ώρα, μά ξέσπασμα
μιάς τρικυμισμένης ψυχής. Ο Βι-
αγκίνης είχε συνείδηση της άδυ-
ναμίας του και μεταχειριζόταν τή
σάτιρα ως όπλο. Δέν ήταν ένας τύ-
πος εύθυμος, χαροκόπος άλα-Τσα-
κασίανο, σέ μίαν ανώτερη μορφή
ψυχαγωγίας ή ένα είδος επίδοσης
στή σάτιρα, αλλά μία βαθύτατη
πληγωμένη ψυχή άπό διάφορες αί-
τίες. Ας πούμε άπό τή φύση και
τόν κοινωνικό του περίγυρο, χωρίς
νά λογαριάσουμε τό μυστήριο της
άνθρώπινης ψυχής.

Τά θέματα της σάτιρας τού Αν-
δρέα Βιαγκίνη ήταν λογής λογών.

Περίπλους

κι ό γίγαντας ό βροντερός
βουβός τού χάρου στέκει.
Νά τώρα ό κάμπος γίόμισε
βελάσματα, χαρῶς καιρός.

Τά χέρια δίχως άρματα,
τά μάτια δίχως δάκρυ,
άδελφωμένα σμίγουνε
στόν κόσμο άπ' άκρη σ' άκρη
φλογέρες και σημάματα
χαρῶς χορούς άνοίγουνε.

Soneto

Σάν θράκα στή νυχτιά πού φλόγα
ξάφνου γεννά καί σβήνει τό σκοτάδι,
ό νους ξυπνά καί χύνει τήν ιδέα
για φωτεινό στή διάβα του σημάδι.

Κάνει τή φρίκη μάγισσα κι ώραία,
τόν ούρανό λαμπρύνει καί τόν άδη.
Σκορπίζει στή ματιά καινούργια θέα
όλόφωτο σκορπίζοντας τό φάδι.

Τό δρόμο του χαράζει πρίν ανοίξει
ή μοίρα τό ψαλίδι της στή δύση
καί στό βυθό τόν άγνωστο τόν ρίζει.

Κι έτσι περνά τό δρόμο νά φωτίσει
λαμπρός, καθώς άστέρι πού ξεχνεί
ψηλά νά γεννηθεί, ψηλά νά σβήσει.

Ανδρέας Βιαγκίνης

Αυτόγραφο ποίημα τού ΑΝΔΡΕΑ ΒΙΑΓΚΙΝΗ

Φανταστικοί έρωτικοί ανταγωνισμοί,
ποιητικοί, και γενικότερα καλλιτε-
χνικοί, και οι άμμετρος στερησεις
πού ύπόφερε από τόν άστατο χα-
ρακτήρα του, - αιώσιο εμπόδιο για
νά πάρει στα σοβαρά μία όποιαδή-
ποτε δουλειά. Πώς μπορούσε όμως
ν' αντιδράσει αποτελεσματικά, φτω-
χός και μόνος καθώς ήταν πάντα,
μέ μία βαρεία κληρονομική άρρω-
στεια στό αίμα του, πού μεγάλωνε
αδιάκοπα τήν ψυχασθενική του
κατάσταση και έφτανε τά όρια της
μανίας καταδίωξης; Φοβίες συνεί-
χαν πάντα τήν ταραγμένη ψυχή του.
Έξ' αίτίας τού επαγγελματός του,
πού δέν μπόρεσε νά προκόψει, δέν
είχε ούτε τά στοιχειώδη μέσα δια-
τροφής. Οι στερησεις τού δημιουρ-
γούσαν «ποιητικό έδεσματολόγιο»
(δηλαδή φανταστικούς μεζέδες και
φαγοπότι). Γράφει σέ μίαν ανέκδο-
τη έως τώρα σάτιρα του:

-Καλό τό γουρουνόπουλο,
είναι σωστό ραφιόλι.²
όμως δέν ήτανε πολύ,
καλά μαγερεμένο.
Αντίς παλιομακάρονα
ήπρεπε νάχει ούζι.

Κι εκείνος πού παράθετε τόν
μεζέ άποκρίνεται:
- Όρίστε, έφαε τό μεζέ
και τώρα τόνε θορίζει

Μιά από τίς ωραιότερες σάτιρες
τού Βιαγκίνη (άληθινό άριστοτύ-
πημα), πού τή χαϊρόταν ακόμα κι
αυτός ό αγαθότατος σατιριζόμενος
εκδότης έφημερίδων και περιοδι-
κών, έχει τόν τίτλο «Σ' ένα λόγιο».³

Αλλά δέν έβλεπε μόνο φαντα-
στικούς καλλιτεχνικούς ή πνευμα-
τικούς ανταγωνιστές, αλλά και ά-
νυπόψιαστους άντεραστές. Έτσι ό
άνικανοποίητος σεξουαλισμός του
τόν έσπρωξε νά γράψει μίαν από τίς
ωραιότερες νεοελληνικές σάτιρες,
πού έχει τόν τίτλο «Σ' ένα κόκ-
κορα»³.

Ο ψυχασθενικός ίπποτισμός του
έφτανε σέ άπίθανες εκδηλώσεις.
Κάποτε πλησίασε μία γυναίκα τού
πεζοδρομίου και άφου άποκαλύ-
φτηκε φιλοφρονέστατα της είπε:
-Μπορείτε σάς παρακαλώ, ψυχή
μου, νά μάς χαρίσετε όρισμένας
στιγμές εύτυχίας;

Δύο άλλες σάτιρες του Βιαγκίνη «Σέ μιά τριάδα» και «Χαιρετισμοί» πρωτοδημοσιεύτηκαν στα «Επτανησιακά Φύλλα»⁴ (ἀνακοίνωση Π.Μ.), με τό ακόλουθο σχόλιο: «Η πρώτη σάτιρα (Σέ μιά τριάδα) ἀναφέρεται σέ γνωστή φιλολογική συζήτηση. Οἱ «Χαιρετισμοί» γραφτήκανε σέ μιά ἐποχή πού εἶχε ἀποφασίσει νά φύγει ἀπό τήν Ζάκυνθο γιά νά ἐγκατασταθεῖ στήν Ἀθήνα. Μά ὅταν κατέβηκε στήν ἀποβάθρα μέ καινούργιο καθαρό κοστούμι καί τή βαλίτσα στό χέρι συναντήθηκε μέ τήν παρέα «τοῦ ταβέρνας» πού τοῦ ἀνακοίνωσε μέ κατάνυξη πώς ὁ Μορούλιας ἔβαλε ἕνα κρασί «μανίφικο πρᾶμα» τόσο συγκινήθηκε πού ὀλίγωσε κατηγορηματικά: «Δέν πάω πουνθενά. Ἐδωπά θά πεθάνω». Ἐτοί ἀνάβαλε «ἐπ' ἀόριστον» τό ταξίδι του».

Ὁ Βιαγκίνης αὐτοσχεδίαζε πολλές φορές τά σατιρικά του. Θυμᾶμαι μιά ζωνρή συζήτηση σ' ἕνα φαρμακεῖο τῆς πλατείας Ἁγίου Παύλου στή Ζάκυνθο, πού σύναζαν ἐπιστήμονες καί λόγοι. Ὁ Βιαγκίνης λογομάχησε μέ τόν ἐξυπνο φαρμακοποιό κι ἔφυγε πειραγμένος. Ὑστερᾶ ἀπό λίγες μέρες ἔτυχε νά βρεθῶ ἐξω ἀπό τήν πόρτα τοῦ φαρμακείου συζητώντας μέ τόν ἀπεταέρη⁵. Ἐκείνη τή στιγμή περνοῦσε ἀπό τήν πλατεία ὁ Βιαγκίνης καί ὁ φαρμακοποιός τοῦ χαμογέλασε, ὅπως τό συνήδιζε μέ ὄλους. Ὁ Βιαγκίνης ἀμέσως πλησίασε τόν ἀπεταέρη καί τοῦ εἶπε:

Τό γέλιο τό ἀπεταέρηκο, πού κάνει πάντα διάνο⁶, / μυρίζει ἀτζιτοφένικο⁷, κινίνο, θαλεριάνο⁸!

Γύρω ἀπό τή ζωή καί τό ἔργο τοῦ Ἀνδρέα Βιαγκίνη ἐπιζῶ ν' ἀσχοληθῶ καί ἀργότερα.

1. Βλ. παρακάτω: Λυρικά τοῦ Ἀνδρέα Βιαγκίνη.
2. Νόστιμο καί λεπτόγευστο φαγητό.
3. Βλ. παρακάτω: Σατιρικά Ἀνδρέα Βιαγκίνη.
4. Βλ. Τόμος Α', Ἀθήνα Γενάρης 1946, ἀριθ. φ.2-3, σσ. 29-30.
5. Σπεταέρη (Τό) φαρμακείο. Σπεταέρης (τό) φαρμακοποιός.
6. Ἦ. λ. διανοητικότητα.
7. Φαινικό ὄξυ.
8. Φαρμακευτικό φυτό, ἀγριοζαμπούκος.

Β' ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΒΙΑΓΚΙΝΗ

Σ' ἕνα λόγοι

Πῶς νά κάμεις Καλαμάκι¹
τέτοιό κάλαμο μεγάλο,
πού στυλιᾶρι γιά καμάκι
θέ νά γίνει δίχως ἄλλο;
Νά καρφώνει παλαμάρια,
νά τά βάνει στά πανάρια.
Τί «Ἐναγέννηση»² μεγάλη,
τί «Ἡώς»³ φωτός προβάλλει!
Ἐπό κουτάβιον νά βγεῖ Παλλάδιον
κι ἀπό σπουργίτης καρακαθόνι
κι ἀπό μπουγάδας μαῦρο κακάβιον⁴
γραμμάτων τέντζερο⁵ πού νά θαμπώνει;
Ἐπό ἄ νά σίγλο⁶ τοῦ πετρελαίου
καντήλα νᾶβγει πολυελαίου;
Ταμπουρλονιάκαρο⁷ νά βγάλει πιάνο,
κουτσοφλογέρα τέτοιό βιολί,
καί τσακλοκούδουνο⁸ βότσο λοντάνο⁹
καμπάνας τώρα νά μᾶς καλεῖ;
Ἐπό πατούσα νά βγεῖ κεφάλι
μέ τέτοια λάμψη, μέ τέτοια κάλλη.
Ἐπό γαϊδάρου τήν πισιλίνα¹⁰
νά βγεῖ μιά τέτοια φωνή λαμπρή,
κι ἀπό κουρούπι¹¹ πού τῶχε ἡ γλίνα
γλαυκό νά γίνει καί φαμφοῦρι;
Ποιός ἅγιος ἔκαμε αὐτό τό θάμα;
Ἐπό τῶν πρέπει κερὶ καί τάμα!
Πῶς τήν ἀξίνα νά κάμει πένα,
ἄστρον γραμμάτων τέτοιό λεκέ,
καί ἀπό τά ντριλία¹² τά λασπωμένα
νά βγεῖ λουστρίνι, φωκόλι, ζακέ;
Ἐπό τσουκνίδα νά βγεῖ δαρκάκι,
καί ἀπό μολόχα τέτοια ροδιά
καί ἀπό τό μαῦρο τό Καλαμάκι
κάλαμος τέτοιος, μωρές παιδιὰ;

1. Μικρό χωριό τῆς Ζακύνθου.
2. Ἐφημερίδα Ζακύνθου (1924).
3. Περιοδικό Ζακύνθου (1925-1926).
4. Καζάνι γιά βράσιμο νεροῦ.
5. Χύτρα.
6. Κουβάς ἀπό λευκοσίδηρο ἢ μέταλλο.
7. Ταμπουρλό καί ἀνιάκαρο.
8. Ἐθροισμα ζωνῶν παιδιῶν.
9. Φωνή μακρινή.
10. Λουρίδα πού περνιέται στά ὀπίσθια τοῦ ζώου γιά νά κρατεῖ τό σαμᾶρι.
11. Ὑπόλοιπο πῆλινου ἢ λίθινου δοχείου νεροῦ γιά οἰκιακά ζῶα.
12. Εἶδος μπαμπακεροῦ ντόπιου ὑφάσματος.

Σ' ἕνα κόκορα

Ἐνας κόκορας μέ βίτσια¹
μέσ στ' ἀρχοντικά κοτίτσια,
τσαλαφός², μέ χρῶμα γκριζό,
ἀπό τοῦ Μοριᾶ, νομίζω,
κάποιο στεριανό Νησί,
μούρη κόκκινη χρυσή,
ἀκατάπαυστα τή χώνει
στέμμα δέ κάθε καπόνι
ἀναγκάζει νά φορεῖ,
τό κερατωτό λειρί.
Ἐως πού ἀπό τό μπάσε βγάλε
στά κοτίτσια τά ρεάλε,
ἐβαρέθη τό κυνήγι
κι ἀποφάσισε νά φύγει.
Μά οἱ κότες πού τρομάξαν
στά καπόνια τους ἐκράξαν:
«Κρίμας νά μᾶς φύγει, κρίμας...
τό πουλί μας, τό πουλί μας!...»
Κι ἔτσι ὁ κοκορέλος χώνει
στό στενό τους τό πορτόνι
καί στόν πισινό φεγγίτη
κατακόκκινη τή μύτη!

1. Κακή συνήθεια, πάθος, ἐλάττωμα.
2. Μισοπάλαφος.

Χαιρετισμοί

Χαῖρε Κρίνε πού μυρίζεις
τῶν μεϊράκων εὐωδιά.
Χαῖρε Μόντε πού σκορπίζεις
τά μουσοτραφή παιδιά.
Χαῖρε Μέτλη πού χάσκεις
σάν ταρτοῦφος ἀπό κεί
καί τούς γείτονας διδάσκεις
νόμων, τήν Σοδομικήν.
Χαῖρε Λέσχη τῶν Λινάρδων,
τῶν λεσχῶν ἡ κορυφή,
τῶν σοφῶν παχὺ καί βάρδων
καί Νικόληδων τροφή.
Χαίρετε ξεθεωμένοι,
γραμματικομαθημένοι,
πού σέ μιά περιπωμένη,
εἴσατε οὐλο κρεμασμένοι,
οὐλο χαίρετε καημένοι.
Χαίρετε κι ἐκδῶται φύλλων
εἰς τούς μύστας βολικῶν
καί γραμματικοκαπῆλων
ἀνοιχτοί σέ κάθε φίλον
ὁ δικός σας Ἐλικῶν.
Τέλος χαίρετε ρεπάρα
ἀπό κάθε τι μεστά,
σκουπιδόχαρτα καί ράρα
μά κι ἀπό κουλουριαστά!

Σέ μιά Τριάδα

Ἡ Σχολή τῶν Ζωοφίτων
ἀλιπᾶστων καί νωπῶν,
ὡς καί ὁ Κρίνος τῶν Χαρίτων
κλασικῶν ἀρρενωπῶν,
κάμουν σύλλογον ὀργίων
εἰς τό Μέτλη¹ μπροστά
ποιητῶν τε καί λογίων
ὅσον κέκτηνται πιστά.
Πρῶτος εἶναι ὁ Ζωοδόχος
φοβερός ἀρχιεπιβόρος,
ὁ τῶν θαυμαστῶν ὁ στόχος
σύν αὐτῶ καί μίνα d' ογο.
Ἐχων πάντα δορυφόρον
κῦνα κυνηγετικόν,
ἐνθυμίζει μέσ' τόν Φόρον
ὁ τόν πάλοι Κυνικόν.
Ἐνα μόνον ἔχει χάρι
πῶς τοῦ λείπει τό φανάρι,
ἀλλά κέκτηται καί κείνο
καθ' ὃ γείτονας στόν Κρίνο.
Εἰς αὐτόν ἔχει κολλήσει
ἕνας σάλιγκας βρωτός
φοβερός γραμμάτων μύστης,
πού εἶναι ἀδύνατον νά λύσει
τό ἀίνιγμά του κᾶν κι αὐτός.
Μιάν Ἀκρόπολη γραμμάτων
ὡσάν Κέκροφ στήνει θεῖαν
δοτικῶν καί ἀπαρεμφάτων
ὁ τουτέστι Κε - κροπιάν.
Περπατεῖ πάντα καί γράφει
ὅθε μυριστεῖ πιλάφι.
Οὐρανόπεμπτος ὁ τρίτος,
στίχων στέφανος πλατύς,
πού σάν Ἀριάδνης μίτος
περιβάλλει καί τούς τρεῖς.
Καί μέ τέτοια γάρ κουλούρα
εἰς τῆς Παύλαινας τή γῆ
τριγυρίζουνε σά σβούρα
τῶν Μουσῶν οἱ λειτουργοί.

1. Ἐννοεῖ τή χάλκινη προτομή τοῦ Ἀγγλου ἀρμολογῆ τῆς Ἐπτανήσου Θεοῦ Μαιτλαντ.

Σημ: Το υλικό του αφιερώματος είναι ἀδημοσίευτο καί προέρχεται ἀπό το ἀρχεῖο του περιοδικοῦ «ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΑ ΦΥΛΛΑ».

δειγμα γραφής

ΣΤΕΛΙΟΣ ΨΑΡΟΥΔΑΚΗΣ

ΙΤΙΑ

Στη λευκόχρυση επιφάνεια της λίμνης
σαλεύει το μυαλό μου με μαύρα φτερά
και στροβιλίζεται στο άνοιγμα του δίπτυχου
που φθίνει και σιγά στη νωχέλεια της υδάτινης κυριαρχίας.
Μόλις που αδύναμα ξεπνέει
στης ιτιάς τ' απλωμέν' ακροδάχτυλα
που ψαύουν ν' αγγίζουν, στην πλάνη του νερού,
τ' ανέμου τα γκριζόσγουρα μαλλιά.

Κι ήταν το γνόμισμα της άνοιξης
στον κουρνιασμό της μέρας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΥΡΙΑΛΛΗΣ

Στις μέρες πούρθαν στόλεγα
στις μέρες που θαρθούν
βάλε τον 'Ηλιο σύμβουλο
την ώρα περιστέρα
την παπαρούνα τη μικρή
να βάψει τη γιορτή.
Κι αν μες στους φίλους που θαρθούν
σηκώσεις το ποτήρι γεμίσεις το κρασί
σκέψου εκείνον που έλειψε
μες στην πλατειά κοιλάδα...

ΔΗΜΗΤΡΑ ΣΤΑΜΙΡΗ

ΣΤΙΧΟΙ

I
Όταν πληγώνει η ανάμνηση
το αίμα της πληγής
γαλάζιο όνειρο
που την αυγή με χτύπησε με τις τουλίπες

II
Πριν βραδιάσει
μη λησμονήσεις να ζωγραφίσεις
τα φύλλα της ανεμώνας που σκόρπισαν στο δειλινό
σαν αγριοπερίστερα

ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΗΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΗΜΕΡΟΒΙΓΛΙΟΝ

Στα πρόθυρα της νύχτας
ανέκραξα σιγή
γλυκύτατη αφή
τρεμουλιαστής οξείας.
Φτερούγες κόκκινες σαν την
απουσία του Ευαγγελιστή.
Λυγμοί ανήσκιωτης συνωμοσίας
στην τραχηλιά των παιδικών μου χρόνων.
Η αποστροφή της αγωνίας
δεν επιστρέφει την ψυχή.

ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ

Δεν είμαι εγώ αυτός
που σπέρνει τις όχθες του Γάγγη.
Δεν είμαι ζωντανός μήτε πεθαμένος.
Πορφυρωμένος την αυλωδία
της φλογισμένης σάρκας
την εντάφια υδρία
των αποκεφαλισμένων στεναγμών υψώνω
και τα δάκρυα, θυμούμαι
τα δάκρυα ν' αναβλύζουν την
όραση των Εραστών.

Περίπλους

ΜΑΡΙΑ ΤΣΟΥΚΑΛΑ ΣΤΑ ΧΛΩΡΑ ΣΟΥ ΧΕΙΛΗ

Στα χλωρά χείλη σου θα ζωγραφίσω την αυγή.
Στα υγρά χέρια σου θ' απλώσω τον κόσμο.
Οι πέτρες πληγώνουν τα πόδια μας
κι εμείς χαράζουμε πάνω τους πουλιά.
Θα ντύσω την κερασιά μ' ένα σύννεφο,
θ' ανοίξω τα παράθυρα να χαιρετίσουμε την μέρα.
Οι σκιές πλανεύουν τα μάτια μας
κι εμείς τους δένουμε μαντήλι στο λαιμό.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ ΤΡΑΙΝΟ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ

Το πρωινό τρέινο κυλάει πάνω στις ράγες
σαν καταρράχτης
Βοστρυχωτό
ασημένιο πλέγμα.
Κυλάει και παιχνιδίζει
δίχως καν μια τουλίπα από καπνό
να ξεσηκώνεται
ν' ανασκώνεται
ν' ανασκουμπώνεται

Κι όλοι αμέριμνοι οι επιβάτες
ονειρεύονται
πήλινα κανάτια με μπύρα
νυχτερινά γδυσίματα
αιδοία τρικυμιώδη

αγνοώντας πως στην επόμενη στροφή
θα τους καλωσορίσει ο θάνατος
με σαρδόνεια χαμόγελα
που στο σκάσιμό τους
ξεφουτρώνει που και που καμιά βιολέτα

Λουμπαρδιανοί το κάμανε... (;)

στην ιερή σκιά του ΔΙΟΝΥΣΗ ΡΩΜΑ

Βρισκόμαστε στη Ζάκυνθο. Μια περιοχή δοκιμασμένη από τις παραξενιές του σκανταλιάρικου δαίμονα της ιστορίας, ένας τόπος που άλλοτε είχε γνωρίσει όμορφες μέρες. Βέβαια, στην εποχή που μας ενδιαφέρει (εποχή του μεγάλου εθνικού διχασμού) η αλλοτινή «MAGNIFICA COMMUNITA DI ZANTE» δεν είναι παρά ένας από τους τελευταίους τροχούς της Ελλαδίτικης κρατικής άμαξας.

Θά 'τανε ίσως περιττό για τους μύστες του αλλοτινού Ζακυνθινού «MODUS VIVENDI» να θυμήσουμε το δίπολο κομματικό σχήμα που μονοπωλούσε την πολιτική ζωή του τόπου. Από τη μια μεριά ο ριζοσπάστης Λομβάρδος κι από την άλλη ο Ρώμας, αριστοκράτης στην καταγωγή και στις πεποιθήσεις και σαν τέτοιος αποτραβηγμένος, ακόμα και ...εκλογικά από τους Ζακυνθινούς λαϊκούς ψηφοφόρους. Το πολιτικό αυτό... αλατοπίπερο είχε εισχωρήσει αδιάκριτα ακόμα και στην ιδιωτική ζωή των «λιουραίων» και των «λουμπαρδιανών», συγκεντρώνοντας γύρω του μια εκτεταμένη ανεκδοτολογία, που δυστυχώς δεν είναι δυνατό να παρουσιαστεί εδώ.

Ο ερχομός του 1916 βρίσκει τους Ζακυνθινούς σε πολύ δύσκολη θέση. Ο ανεπίσημος, αλλά ξακολουθητικός αποκλεισμός της ENTENTE, έχει νεκρώσει το εμπόριο και τα τρόφιμα λιγοστεύουν μέρα με τη μέρα. Πέρα όμως από τον επιούσιο, η έλλειψη θειαφιού και χαλκού δεν επιτρέπει την καλλιέργεια του οικονομικού στυλοβάτη του νησιού, της σταφίδας. Αλλά κι αυτή η τελευταία περνά δυσκολούς καιρούς. Κάπου μάλιστα διαβάζουμε ότι στις «σαράγιες» της Ζακύνθου έχουν μαζευτεί αποθέματα σταφίδας αξίας δύο εκατομμυρίων δραχμών. Ο τοπικός τύπος διεκτραγωδεί την κατάσταση και φθάνει να δίνει κωμικοτραγικές συμβουλές για την αντιμετώπιση της πείνας με καλλιέργεια λαχανοκήπων ή με την παρασκευή υποκατάστατων του αλευριού από ρίζες... ασφοδέλων.

Τα τρόφιμα μοιράζονται με δελτία και φαίνεται ότι δημιουργούνται προβλήματα με τη διανομή στον αγροτικό πληθυσμό. Ο βενιζελικός ιδιαίτερα τύπος διαμαρτύρεται για την αδικία που γίνεται στους εργάτες της γης και αφήνει να εννοηθεί ότι ορισμένοι «υψηλά ιστάμενοι» παρακρατούν ποσότητες τροφίμων για ιδιωτική χρήση ή

Η Ζάκυνθος γύρω στα 1910

Αυτό που θά 'πρεπε να πούμε είναι ότι τα δύο κόμματα, την εποχή που μας ενδιαφέρει, με μιας εκκληκτικής δεξιοτεχνίας «βολταφάτσα» αλλάζουν τροπάρι κι έτσι βρισκόμε τους «ριζοσπάστες» λουμπαρδιανούς μας στο πλευρό του λαϊκού κόμματος και τους συντηρητικούς οπαδούς του Ρώμα στο πλευρό του Βενιζέλου.

για να τις πουλήσουν στη μαύρη αγορά. Αυτές οι ανωμαλίες έχουν σαν αποτέλεσμα δύο διαδηλώσεις διαμαρτυρίας. Η πρώτη γίνεται από 30 περίπου γυναίκες επιστρατευμένων που δεν παίρνουν κανονικά τα χρηματικά βοηθήματα που τους αναλογούν και η άλλη από 1000 περίπου αγανακτισμένους από την πείνα χωρικούς.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

πρετσσεσιάω = νά τόν περιπλέξω σέ δική.
 ένφάμες (ό) = άτιμος
 ρικόσο (τό) = καταγγελία, μύνηση.
 σφούρησι (ή) = έπáπλωση του σπιτιού
 τσεοδελιές = άτασθαλιές
 μπουόλα (ή) και πλνθ. μπουόλες = άστειό, άστειόμοός.
 καρόνιας (ό) = δειλός
 άσολήρησες = άναστάσωςες
 κοινοίδια παραμύθια = περίεργοι μύθοι
 άδυνασία = κατάλυση τής ύπαρχούσης τάξεως ή έξουσίας
 πατίω = ύποψέω, ύφίσταμαι τις συνέπειες
 σορτίλει = έπιτυγχάνει, εύδοκιμεί
 πρετεντέρω = ύποστηρίζω, διεκδικώ
 κουντοικάρω = συνομιλώ
 κοντάνα (ή) = έπιηρεασμένος από παρακλήσεις τρίτων
 ζυγός = άνίκανος, έλαττωματικός
 κανιακία (τά) = δόρα
 δεν άντοκαριστικες = δεν μορφώθηκες
 συντεσπαξέση = σου κακοφαίνεται, σέ δυσαρσετεί
 άδαντάζει = περισσεύει.
 διακονιάης (ό) = ζητιάνος
 μιτριμπάντοι = κατεργαρέοι
 ντελίτο (τό) = άδικημα, προσβολή.
 άσπικώνω τήν άπόφαση = προσφεύγω σέ άνώτερο δικαστήριο, άσκό ένδικο μέσο
 φόγια (τά) = έφημερίδες
 γιότσα (ή) = άποπληξία
 νεγότσιο = έμπόριο (ιδίως χονδρικό)
 κάουζα (ή) = αίτια, άφορημή, δική.
 φουσακίω = χαστουκίζω
 άραγκιό (τό) = τάξη, σειρά, σύστημα
 τρανιτόφος = προδοτής
 χερικό = πρώτη φορά πωλήσεως τών καταστημάτων ή πλανοδίων καθ' ημέραν (σεφτές)
 προδιξαστάει = άρνι του γάλακτος

ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ

Τετράδιο για τα γραμμάτια και τις τεχνές

ΤΕΥΧΟΣ 2
ΑΝΑΤΥΠΟ 1

«Η ΧΡΥΣΑΥΓΗ»

ζακυνθινή ομιλία

ΟΜΙΛΙΕΣ: Θεατρικές παραστάσεις στη Ζάκυνθο, που κάνουν στο ύπαιθρο το καρναβάλι αυτοσχέδιοι θίασοι από ανθρώπους του λαού. Παίζουν μόνο άνδρες ντυμένοι με ειδικά παραξένα κοστούμια και μάσκες. Εμφανίζονται για πρώτη φορά τον 17ο αιώνα, ζουν με την προφορική παράδοση και έχουν στοιχεία του Κρητικού Θεάτρου και της Κομέντια ντελ' Αρτε. Πέρα από τον ψυχαγωγικό σκοπό τους, αποβλέπουν και στην κοινωνική κριτική.

(φωτογραφικό ανάτυπο από την έκδοση: ΝΤΙΝΟΥ ΚΟΝΟΜΟΥ «Καρναβάλι και λαϊκό θέατρο στη Ζάκυνθο», ΑΘΗΝΑΙ 1962)

Ζάκυνθος

Καλοκαίρι του 1984

Τὰ μέγα μου τροφήματα ὠμίενα, Χρυσανγή μου,
τὸ πῶς θὰ πάω σὴ φυλακὴ καὶ ἡ καρφία ποιεῖ μου.
Γιὰτὶ εὐκόδοσ' ἐγένικα κ' ἔχω ἐγὼ κ' ἀνέμην.

Ἄ λ ε ξ η σ

Τρεῖστε χρονοφόρα ἀνάκαμα, Ἄλέξη,
γιατὶ μετὰ τὸ κρητὴροιοι σποράματα νὰ παῖψη.
Εἶνα παρὰ πλεονεξία ἀπόκληρα ἰαπωνομένεσ'
καὶ γὰρ αἰνὰ τὸ πῶς ἐξέλιξαι τὸ πῶς ἐχει κεκοσμημένεσ'.
Μὰ τὴν ἀπὸ τὴν ἐδῶ πῶς εἶνα πλοῦτολ' ἄνεσ',
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Κ ρ ι τ ἦ σ Β'

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ε λ σ ρ ο π ο σ

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Κ ρ ι τ ἦ σ Β'

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ε λ σ ρ ο π ο σ

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ἄ λ ε ξ η σ

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Κ ρ ι τ ἦ σ Β'

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ε λ σ ρ ο π ο σ

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Κ ρ ι τ ἦ σ Β'

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ε λ σ ρ ο π ο σ

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Ἄ ν δὲν εἶπα πῶς ἐπὶ τὴν ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ',
'Ὅσ' ὁσὸ εὐθετὸν τὸν εὐθετὸν εὐθετὸν γὰρ ὄλεσε,
σὲ δὲ τούτῃ τὴν περὶ σπορῆσ' ἀναπλοῦτολ' ἄνεσ'.

Έτσι φθάνουμε στο Νοέμβριο του 1916. Στις 25 του μήνα ο αποκλεισμός επισημοποιείται. Παράλληλα κυκλοφορούν φήμες για παραχές. Δε διευκρινίζεται από ποιόν, αλλά φαίνεται καθαρά απ' το ότι τον πρόξενο της Αγγλίας Μποναβία καθησυχάζει, για το σχετικό θέμα, μια επιτροπή επιστράτων. Διαδόσεις κυκλοφορούν επίσης και για γαλλική απόβαση πράγμα που φυσικά διαψεύδει ο Γάλλος ναύαρχος.

Η γαλλική απόβαση

Παρ' όλες τις διαψεύσεις όμως την πρώτη Δεκεμβρίου του 1916 οι Ζακυνθίνοι εκπληκτικοί βλέπουν το γαλλικό θωρηκτό VOLTAIRE να σταματά μπρος απ' το λιμάνι και να αποβιβάζει κάπου 600 στρατιώτες, οι οποίοι καταλαμβάνουν τα σημαντικότερα σημεία της πόλης. Καθώς φαίνεται δεν προσάθησαν να επεκταθούν και σ' άλλα μέρη του νησιού. Το άγημα που αποβιβάστηκε ήταν μεγάλο, προφανώς για ν' αντιμετωπισθεί πιθανή αντίσταση απ' τους βασιλικούς κατοίκους. Οι φόβοι τους όμως αποδεικνύονται αβάσιμοι κι έτσι την άλλη μέρα οι περισσότεροι στρατιώτες γυρίζουν στο πλοίο.

Η απόβαση βέβαια συνοδεύεται απ' την απαραίτητη, σε τέτοιες περιπτώσεις, καθησυχαστική ανακοίνωση που τοιχοκολλείται και δημοσιεύεται στις εφημερίδες. Το έγγραφο αυτό υπογράφεται απ' τον GAUBET, πλοίαρχο αρχηγό του αποβατικού σώματος της γαλλικής μοίρας κι είναι γραμμένο στο Αργοστόλι με ημερομηνία 1/13 DECEMBRE 1916. Ο Γάλλος αξιωματικός ισχυρίζεται ότι η κατάληψη έχει σαν μόνο της σκοπό να διαφυλάξει τις επικοινωνίες, ταχυδρομικές και τηλεγραφικές, του νησιού και να εμποδίσει «πασαν αυτών κατάχρησιν». Ακόμα ότι η στρατιωτική επέμβαση «δεν άπτεται της ζωής της πόλεως, η οποία παραμένει ελευθέρη, αλλά οφείλει να είναι ήσυχος».

Η δικαιολογία του γάλλου αξιωματικού (περι διαφυλάξεως επικοινωνιών, κλπ.) είναι μία ανυπόστατη πρόφαση. Είναι ήδη γνωστό ότι απ' το Φθινόπωρο του ίδιου χρόνου υπήρχε στο τηλεγραφείο γαλλική φρουρά για τη σχετική διαφύλαξη. Όσο για το πόσο ελευθέρη ήταν η ζωή της πόλεως, φαίνεται καθαρά από τη φράση που ακολουθεί, ότι δηλαδή η πόλη «οφείλει να παραμείνει ήσυχος». Η ανακοίνωση κλείνει με την αβέβαιη υπόσχεση ότι οι Γάλλοι θα προσπαθήσουν να ελαττώσουν την αστυριότητα του αποκλεισμού, αν οι τοπικές αρχές δείξουν την απαραίτητη φρόνηση.

Ανεξάρτητα από την πολιτική τους τοποθέτηση, όλοι τηρούσαν στάση αναμονής. Αυτό φαίνεται από διάφορες πληροφορίες που έχουμε. Κατ' αρχάς, δεν πρέπει να έγιναν σημαντικά επεισόδια, αιματηρά ή άλλοι είδους, τις πρώτες μέρες μετά την απόβαση. Για κάτι τέτοιο δεν έχουμε πληροφορίες ούτε απ' τον τύπο ούτε απ' την προφορική παράδοση. Απ' την άλλη μεριά η στάση αυτή της αναμονής φαίνεται και από μια προκήρυξη των αντιβενιζελικών βουλευτών του νησιού (Λομβάρδου, Καργέρ, Μουζάκη). Εκείνο που προ πάντων συστήνουν στους κατοίκους της πόλης είναι ψυχραιμία κι απόδειξη των ευγενών και φιλήσυχων αισθημάτων τους. Ακόμα και τώρα όμως επιμένουν ότι η τήρηση της τάξεως, κλπ. αποτελεί, ούτε λίγο ούτε πολύ, την πολιτική της... «ευμενός προς τους συμμάχους ουδερότητας».

Αξιοπρόσεκτο, σ' όλη αυτή την περίοδο, είναι κι η στάση του τύπου. Ο βασιλικός τύπος παρουσιάζει τους βενιζελικούς σαν μια αριθμητικά ασήμαντη ομάδα, με προδοτική κι αντεθνική συμπεριφορά. Συχνές επίσης είναι οι αναφορές στο πρόσωπο του βασιλιά με φανερά την προσπάθεια εξιδανίκευσης του τελευταίου. Ο βενιζελικός τύπος από την άλλη τονίζει την προδοτική και ξενοκίνητη πολιτική του βασιλιά και τις παραδόσεις ελληνικών εδαφών στους Βουλγάρους.

Γεγονότα πριν απ' τη Γαλλική απόβαση

Στο διάστημα αυτό, απ' το Γενάρη μέχρι το Δεκέμβριο του 1916, είχαμε διάφορα γεγονότα τοπικής σημασίας, που όμως συνδέονται κι εξαρτώνται από γενικότερες πολιτικές αλλαγές κι εξελίξεις. Ήδη απ' τις αρχές του χρόνου, όπως τουλάχιστον φαίνεται από σχετική διάψευση σε τοπική εφημερίδα, κυκλοφορούν στην Αθήνα φήμες για κατάληψη ορισμένων τοποθεσιών του νησιού από τους συμμάχους. Αντίστοιχα και σε τοπικό επίπεδο, μιλούν για ορισμένα σημεία του νησιού, με στρατηγική σπουδαιότητα, που πρόκειται να καταληφθούν από Αγγλογάλλους. Η κατάσταση είναι ήδη αρκετά τεταμένη. Κάτι που μπορεί κανείς εύκολα να καταλάβει από μια αστυνομική διάταξη που εμφανίζεται στις εφημερίδες εκείνο τον καιρό. Το κείμενο αυτό (Μάρτιος του 1916) απαγορεύει την οπλοφορία, καθώς και τις συναθροίσεις άοπλων πολιτών. Για να γίνει μια τέτοια συγκέντρωση, έπρεπε πρώτα να δηλωθεί στην αστυνομία ο σκοπός της, η αρχή στην οποία θα επιδοθεί τυχόν ψήφισμα, ακόμα και οι δρόμοι που θα χρησιμοποιηθούν απ' το πλήθος για να πάει και να φύγει απ' τη συγκέντρωση. Αν ληφθούν υπόψη οι διαμαρτυρίες του βενιζελικού τύπου την ίδια εποχή για τους μπράβους του Γούναρη, μπορεί κανείς να καταλάβει τη σκοπιμότητα της απαγόρευσης της οπλοφορίας και της αυστηρής αστυνόμευσης των συγκεντρώσεων και της επίδοσης ψηφισμάτων. Η κατάσταση είναι ήδη πολύ κρίσιμη αφού οποιαδήποτε τέτοια ενέργεια μπορεί να προκαλέσει απρόβλεπτα, όσο κι ανεπιθύμητα αποτελέσματα.

Τέλη Μαΐου περίπου δημιουργείται ο Σύλλογος Επιστράτων με τριμελές διοικητικό συμβούλιο. Η ίδρυση συνοδεύεται από την απαραίτητη για τέτοια γεγονότα συνθήκη: μια δήση για το βασιλιά κι ένα τηλεγράφημα στον τελευταίο.

Δύο μήνες νωρίτερα ο υπουργός εσωτερικών Χαράλαμπος στέλνει εγκύκλιο στο Νομόρχη με την οποία συνιστά: αποφυγή πολιτικών συζητήσεων, μετριοπάθεια και ισοπολιτεία (πράγμα που σημαίνει ότι η τελευταία έλλειπε σε βαθμό που να ξεσηκώνει αντιδράσεις). Τον Αύγουστο επίσης έχουμε δύο συλλαλητήρια βενιζελικών-αντιβενιζελικών με μερικά μικροεπεισόδια, αλλά χωρίς θύματα. Ο βενιζελικός τύπος ξεσπαθώνει χαρακτηρισίζοντας τους συλλόγους των επιστράτων συλλόγους δειλών και ανάνδρων.

Δύο ββοριάδες αργότερα ο Γάλλος πλοίαρχος CLERGEAU αναλαμβάνει την προστασία (βλέπε λογοκρισία) των τηλεγραφικών και ταχυδρομικών επικοινωνιών του νησιού. Στο τηλεγραφείο εγκαθίσταται γαλλική φρουρά και τα τηλεγραφήματα αποκτούν την ένδειξη CONTROL.

να λένε τα κοιτήρια τίποτοι δεν γελάνε. Κι' ο κόσμος όλος θα θω' όπως δεν είναι κρίση, λαντών να πην στη γυλάκη ώστε να ξεψυχίσση. Τούτος δεν θέλει γυλάκη στά πράγματα που κάνει, μά έθνανε όταν ληστής στη φούκα να πεθάνη. Γιατί τό έχετε μικρό να πηρίνη με τη θία και να άρπάξη κορασίες με την άδυνασσία; Νά μη (μ)πορούν οι άδύνατοι στο σπίτι τους να ζούνε, μά να πηράνουν οι ληστές να τους έπλεμούνε. *Ο ενγενές κριτήρη παιδέτε τον 'Αλέξη, που' έπτηε και δαρκότης: μά κορασις και σίδερα άκομη. Χρόνος πέντε και έκοσι και σίδερα άκομη να βάλουνε στά πόδια του, ως διορξίν οι νόμοι. Οι νόμοι διορξίνουε ο κλέτης να πατήρη, με παιδέφες άδροντικές και όχι να σορτήρη. *Ο ενγενές κριτήρη, θώσ' παιδέφη μεγάλη, παιδέφτε τον 'Αλέξιο να φοθήθον κ' οι άλλοι. Νά φοθήθουνε οι λαοί κι' ο κόσμος να τρουδέη, και τότε εις τό σπίτι του καθένος να ησυχάζη. *Εορίστε τον 'Αλέξιο εις μακρινή μερία. και τότε μέσα εις τό λαό να γένη ησυχία. Καί θλοι οι άδύνατοι με ησυχία να ζούνε. και έσοι κι' άν κάνουν σκάνδαλα θλοι να φοθήθουνε. Νά παιδωννε παφάδενιμα άφ' τον 'Αλέξη οι άλλοι πώς θάλοκεται στη γυλάκη με παιδέφη μεγάλη. Καί ο κόσμος όλος να δοά εις τους κριτάς ύγεια, τό πώς παιδέθουν τούς κακούς και είναι ησυχία. Καί κάτουνε τά σκάνδαλα και ή άδυνασσία. Πού κάτουνε σιχνά οι κακοί μέσα στην πολιτεία. Δούτων κριτάδες κριντε τό άδικο που' έγινε και προσκυνώ τό κριτάς σας με την ταπεινωσίηη.

'Α 6 0 x á τ 0 5

Κριτάδες μεγαλότατοι την ύψηλότητά σας γονυκλιτών σας προσκυνώ την έκλαμητότητά σας. *Ηθά κ' έγώ ο δούλος σας θω' λόγια ν' άναφέρω το δικαιο του 'Αλέξιο ηθθα να πρεπενεθω. Γιατί γνωρίζω θέθατα πώς δικαιο έχει μεγάλη και δεν ηξέθω να μιλά να ένα για τό άλλο. *Ενας γιατί άποφάσισε γυνάικα ν' άναγίσση με θέλημα τήη κοπελιάς; που' έτσι τό θνει ή φιση. *Οπού κι' οι θω' σφαστικοί έκατσαν και μιλήσαν, να ζήσουνε παντοεινά κ' έτσι άποφάσισαν. *Δοσε είναι μέγα άδικον εις τον πτωχόν 'Αλέξη

να τον έκοντανάφεται, δίχως μικρό να φταίξη. Καί ο φίσκος κι' άν έμίλησε κόντρα θιά τον 'Αλέξη είναι ματρονιάδος φανερά για τό τουε παιδέφη.

Φ ί σ κ ο 5

Μίαε κατημέε παστρικά κι' άφρησε τήη άναγοιήλες.

'Α 6 0 x á τ 0 5

Μιάω έγώ πάντα παστρικά, που' τό γνωρίζει ο κόσμος, να παιδέφτη ο 'Αλέξιος ποτέ δεν είναι νόμος. Νόμος δεν έν' να παιδέφτη κόντρα για να πάρη.

Φ ί σ κ ο 5

Μά τούρα που' τό λές έού σου κάνοιμε τή χάση.

'Α 6 0 x á τ 0 5

*Εμέ χάση δεν κάνοιμε και ο νόμος τό διορξίει και τό ενγενές κριτήρη έοήτρο τό γνωρίζει.

Φ ί σ κ ο 5

Κατημέε να νρεπύουνα, μά έτοίπο δεν τό ξέρεις, που' πάντα στο κοιτήρη τ' άδικα προρεντέφης. *Ας πούνε άς έμίλησε ποτέ για δικαιο ένα.

'Α 6 0 x á τ 0 5

Μά σόψα, σόφι φίσκο μου, γέ ξέρουιμε κ' έσένα.

Φ ί σ κ ο 5

Κάνεις τον τιμημένοε.

Φ ί σ κ ο 5

Τόν κάνω και μου στέκει

'Α 6 0 x á τ 0 5

Τόν κάνεις μά οε νοιώσανε.

Φ ί σ κ ο 5

Μωρ' πρίγανε παρέκει!

'Α 6 0 x á τ 0 5

Μωρε κατημέε, σόψαινε, άσε με να μιλήσω, γιατί άν είμαστε άλλοι ήθελε οε χτυπήσω.

Φ ί σ κ ο 5

Μωρε κατημέε σόψαινε, που' θέ να με χτυπήσης, τί λές πώς είμ' έγώ ζουγιάς και θέ να με νικήσης. *Ο ενγενές κριτήρη και κιάμ έού την κλήση, που' έματρός στην έκλαμητότη σας είτε να με χτυπήση.

Οι αντιβενιζελικοί όμως, που είχαν συνδέσει απ' την πρώτη στιγμή τη συμμαχική επέμβαση με το Βενιζέλο, φοβόταν ότι τους Γάλλους θα ακολουθούσαν και Κρητικοί χωροφύλακες. Οι φήμες είχαν πάρει τέτοια έκταση, ώστε ο υποπλοίαρχος MILLEAU αναγκάστηκε να τις διαψεύσει με επιστολή του στο Νομάρχη.

Απ' το ύψος που είναι συνταγμένο το κείμενο, φαίνεται ότι οι Ζακυνθinoί είχαν ήδη συνδέσει άρρηκτα το Βενιζέλο και τους Γάλλους, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα, ώστε θεωρούν ότι οι τελευταίοι εκτελούν εντολές του έλληνα πολιτικού. Ανάλογο κείμενο δίνει στη δημοσιότητα κι ο Νομάρχης, ενώ παράλληλα διαψεύδονται φήμες των αθηναϊκών εφημερίδων για κατάληψη του νησιού με μάχες και θύματα.

Εκτός απ' τις τοπικές αρχές, επιφυλακτική φαίνεται να είναι κι η κυβέρνηση της Αθήνας. Έτσι λοιπόν, το Υπουργείο Εσωτερικών με διαταγή του, στις 12 Ιανουαρίου 1917, απαγορεύει «τας συσκέψεις καθ' ομάδας, ως και την επίδοσιν ψηφισμάτων προς υπηρεσιακά όργανα, παρ' επιστράτων ή άλλων συλλόγων εχόντων σχέσιν προς υπηρεσιακά ή άλλα κοινώς ενδιαφέροντα ζητήματα». Κύριος στόχος της ανακοίνωσης φαίνεται ότι είναι οι επίστρατοι. Η αθηναϊκή κυβέρνηση προτιμά να δεσμεύσει εκ των προτέρων τα πιο δραστήρια στοιχεία της για να μην της δημιουργήσουν προβλήματα με τους συμμάχους που τώρα βρίσκονται σε θέση ισχύος, ακόμα και μέσα στον ελλαδικό χώρο.

Στις 20 Ιανουαρίου θα δημοσιευτούν άλλες δύο αστυνομικές διατάξεις που απαγορεύουν την οπλοφορία, καθώς και τις συγκεντρώσεις μασκοφόρων (κατά τη διάκριση του καρναβαλιού), αλλά και τη χρησιμοποίηση της μάσκας σε ανοιχτούς χώρους (χτύπημα τρομερό για τους γλεντζέδες Ζακυνθινούς).

Φθάνουμε λοιπόν στις 15 Ιανουαρίου ημέρα Κυριακή. Το πρωί εμφανίζονται δύο γαλλικά πολεμικά από τα οποία αποβιβάζονται 280 Σενεγαλέζοι στρατιώτες. Η απόβαση αρχίζει στις 5 μ.μ. και τελειώνει, λόγω κακών καιρικών συνθηκών, το μεσημέρι της επόμενης μέρας. Το άγλημα κάνει μια ναυτική επίδειξη στους δρόμους της πόλης και καταλήγει στο κάστρο, όπου στις 17 του μήνα υψώνεται η γαλλική σημαία. Τούτη τη φορά τα πράγματα είναι πιο δύσκολα. Του αγήματος προηγούνται οκτώ σαλπικτές και δύο ποδηλάτες, απ' τους οποίους ο ένας κρατά γυμνό σπαθί κι ο άλλος ντουφέκι, σύμβολα στρατιωτικής κατοχής κι όχι πλέον απλής επέμβασης για τη λήψη προληπτικών μέτρων (τηλεγραφέιο, κλπ). Επίσης, αυτή τη φορά δεν έχουμε καμιά καθησυχαστική ανακοίνωση.

Ο τύπος προσπαθεί ν' απαλύνει τις εντυπώσεις τονίζοντας τους μακροχρόνιους δεσμούς της Γαλλίας με την Ελλάδα, καθώς και το τι χρωστά η χώρα μας σ' αυτή. Περισσότερο όμως απ' το φιλελευθερισμό της Γαλλίας, τους Ζακυνθινούς απασχολούσε το πρόβλημα της πείνας. Η Ζάκυνθος προμηθευόταν σάρι απ' την Κεφαλονιά. Όταν τα αποθέματα της τελευταίας σώθηκαν, άρχισε η μεταφορά σταριού απ' την Κέρκυρα. Ο ανεφοδιασμός όμως αυτός είναι ανεπαρκής κι έτσι το πρόβλημα παραμένει άλυτο.

Βλέπουμε πάλι αγωνιώδεις επικλήσεις για το θέμα στις μεγάλες δυνάμεις, τηλεγραφήματα βουλευτών, μέχρι και

μια έκκληση κάποιας επιτροπής γιατρών του νησιού σε Γάλλους αξιωματικούς. Στο μεταξύ πληθαίνουν οι καταγγελίες για αισχροκέρδεια κι συλλαμβάνονται τέσσερεις, ένας για φόνο και τρεις για οπλοφορία.

Εκείνο που φαίνεται ν' ανησυχεί τους Γάλλους είναι η συνεχής διακίνηση μικρών πλοίων, από και προς την Πελοπόννησο με πρόφαση την αγορά τροφίμων ή το ψάρεμα. Φαίνεται ότι ορισμένα απ' αυτά μετέφεραν όπλα, φυγόδικους ή πολιτικά αντίθετα με τους Γάλλους άτομα. Έτσι στις 7 Μαρτίου δημοσιεύεται στο Αργοστόλι μια διαταγή που απαγορεύει την είσοδο και την έξοδο απ' το λιμάνι της Ζακύνθου, αν δεν υπάρχει ειδική άδεια και αν δε γίνει πρώτα νηοφία από το γαλλικό ατμόπλοιο L' ALOUETTE, το οποίο βρισκόταν στην είσοδο του λιμανιού.

Η διαταγή αυτή θορυβεί τους Ζακυνθινούς που, καθώς φαίνεται, υπολόγизαν και στη μικρή, έστω, ποσότητα τροφίμων, που ερχόταν στο νησί με τον τρόπο αυτό. Δημοσιεύεται μια διακήρυξη που βεβαιώνει τη φιλική στάση της Ζακύνθου απέναντι στους Γάλλους, προφανώς για να τους κάνει να χαλαρώσουν τη στάση τους. Στις 8 Μαρτίου δημοσιεύεται μια προκήρυξη του στρατιωτικού διοικητή RONNE στην οποία ο τελευταίος ισχυρίζεται ότι η απαγορευτική διάταξη έχει σαν μόνο στόχο τη μείωση αγοράς και το λαθρεμπόριο. Διαβεβαιώνει ακόμα ότι αν θελήσουν εκείνοι που διαθέτουν σάρι (εδώ φαίνεται καθαρά ότι οι τελευταίοι είναι Έλληνες) να τοδώσουν στο λαό, ο γαλλικός στρατός θα διαθέσει κάθε μέσο για τη μεταφορά του.

Οι φιλελεύθεροι του νησιού προχωρούν σε αρχαιρεσίες στη λέσχη τους «Η Ζάκυνθος». Οι εκλεγέντες είναι δεκατέσσερεις: Επτά απ' την πόλη κι επτά απ' τα χωριά. Στην ίδια λέσχη ο Γάλλος Βριγκόα εκφωνεί λόγο για την εθνική πολιτική του Βενιζέλου. Τα γεγονότα αυτά, συνδυασμένα και με τις προηγούμενες γαλλικές ενέργειες (απαγορεύσεις, κλπ), μας οδηγούν σε ορισμένα συμπεράσματα. Οι Γάλλοι προσπάθησαν, και σε μεγάλο βαθμό κατόρθωσαν, να απομονώσουν τους βασιλικούς από κάθε μέθοδο που θα τους επέτρεπε να αντιδράσουν. Απαγόρευσαν την οπλοφορία και τις συγκεντρώσεις, αστυνόμευσαν αυστηρά τη διακίνηση των πλοίων. Αν προσθέσουμε σε όλα αυτά και τις αρχαιρεσίες των βενιζελικών, μπορούμε να καταλάβουμε το σκοπό όλων αυτών των ενεργειών: να απομονωθούν οι βασιλικοί έτσι ώστε οι βενιζελικοί να μπορούν να δράσουν ανενόχλητα. Γιατί βέβαια το επόμενο βήμα θα ήταν η προσχώρηση στην κυβέρνηση του Βενιζέλου.

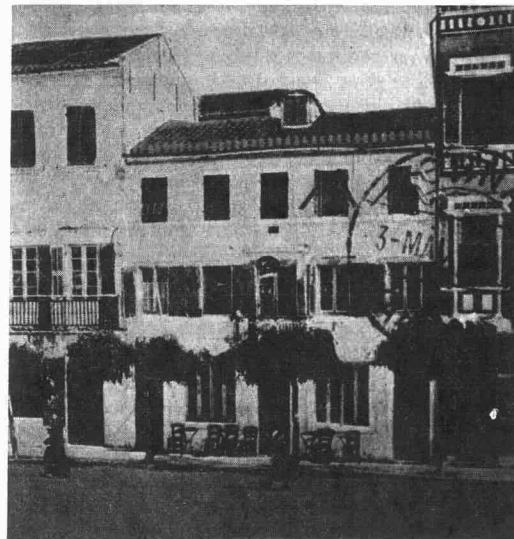
Πρώτη προσπάθεια αλλαγής καθεστώτος

Μετά από τις πρώτες αυτές παρασημασμένες μεθοδεύσεις των βενιζελικών, φθάνει και η στιγμή για το «σάλτο μορτάλε»: την Κυριακή 12 Μαρτίου οι φιλελεύθεροι κάνουν την πρώτη προσπάθεια κατάλυσης των βασιλικών αρχών.

Η απόπειρα ήταν φυσικά καλά σχεδιασμένη. Σαν στόχο είχε όλα τα στρατηγικά σημεία της πόλης και οι ενέργειες που έγιναν ήταν συνδυασμένες κι αφηνδιαστικές. Από τον τύπο λοιπόν μαθαίνουμε ότι το επιχειρημα περιλάμβανε: ανάρρηση νέου Νομάρχη, σχηματισμό νέας αστυνομίας κι εξαφάνιση των βασιλικών σημαίων και σημάτων.

Η προσπάθεια όμως αυτή αποτυγχάνει και το σφάλμα δεν ήταν οργανωτικό. Οι Γάλλοι, είτε επειδή δεν είχαν σαφείς οδηγίες είτε επειδή οι προσεγγιστικές προσπάθειες προς τον Κωνσταντίνο συνεχίζονταν ακόμα, δε δέχονται την αλλαγή. Την επόμενη μέρα, 13 Μαρτίου, φθάνει από την Κεφαλονιά ο ανώτατος διοικητής Αργοστολίου, στόλαρχος MALCOR, ο οποίος τοποθετεί στη θέση τους σημαίες και πράγματα και συγκαλεί στο Γαλλικό Προξενείο τον υπό αμφισβήτηση Νομάρχη Μεταξά, τον Κ. Λομβάρδο, τη διοικούσα επιτροπή φιλελευθέρων (Μέγα, Καντακίτη, Δάση, Καρμανλίκη, Δεσσύλα), το Γάλλο Πρόξενο και το στρατιωτικό διοικητή RONNE. Τονίζει σ' αυτούς ότι τέτοιες ενέργειες ήταν αντίθετες με τις ισχύουσες διεθνείς συμφωνίες και πως θα τιμωρήσει οποιαδήποτε παρόμοια ενέργεια οιοδήποτε καθ' οιοδήποτε. Ακόμα παρακαλεί τους παρευρισκόμενους να επαναφέρουν το Νομάρχη πανηγυρικά στη θέση του και απαγορεύει πάλι τις συγκεντρώσεις και τις πολιτικές συζητήσεις. Μπροστά από τη Νομαρχία είχε παραταχθεί γαλλικό άγλημα, προφανώς για να αντιμετωπίσει αντιδράσεις βενιζελικών για τη γαλλική επέμβαση, τίποτα όμως δε συνέβη. Οι βασιλικοί θέλησαν να γιορτάσουν το γεγονός με μια διαδήλωση, πράγμα όμως που ήταν απαγορευμένο, κι έτσι αναφορές για πανηγυρισμούς έχουμε μόνο από τα χωριά.

Παράλληλα, την ίδια μέρα, (13/26 Μαρτίου) τοιχοκολλείται μία ανακοίνωση του MALCOR, με την οποία γνωστοποιείται η αντίθεση της ENTENTE με τα γνωστά επεισόδια, η αυστηρή τιμωρία παρόμοιων ενεργειών στο μέλλον και η απαγόρευση των συγκεντρώσεων. Η ανακοίνωση, γραμμένη με αυστηρό ύφος, δεν αφήνει καμιά αμφιβολία για το ρόλο των γαλλικών δυνάμεων (σαν ευθιμιστές της κατάστασης) ακόμα και στους πιο καλόπιτους.

Η πλατεία του Αγίου Μάρκου στη Ζάκυνθο την εποχή των γεγονότων.

Αλλαγή πολιτικών αρχών-η τραγική ειρωνία στο πολιτικό παιχνίδι

Είναι δύσκολο βέβαια να προβλέπει κανείς την εξέλιξη των γεγονότων. Οι πολιτικά πιθανολογούντες όμως Ζακυνθinoί, εκείνο τον καιρό, βρέθηκαν σε πραγματικά δύσκολη θέση. Αυτό γιατί, δέκα μέρες μετά τα ήδη γνωστά σ' εμάς γεγονότα, έρχεται στην Κέρκυρα κάποιος απεσταλμένος της ENTENTE ο οποίος δίνει το LAISSEZ-PASSER στους βενιζελικούς. Έτσι οι Γάλλοι αναγνωρίζουν ό,τι δέκα μέρες πριν είχαν προλάβει, καταστείλει και καταγγείλει: την κατάλυση των βασιλικών αρχών και την εγκαθίδρυση νέων.

Οπωσδήποτε και οι ίδιοι οι Γάλλοι θα ένιωσαν κάπως αμήχανοι από τη γοργή εξέλιξη των πραγμάτων, έπρεπε όμως να δικαιολογήσουν τη στάση τους. Έτσι, στις 23 Μαρτίου/5 Απριλίου, κυκλοφορεί μια ανακοίνωση του RONNE με την οποία οι Γάλλοι προφασίζονται ότι τα 200 (αντί των 80 που θα 'πρεπε) όπλα που βρέθηκαν στην αστυνομία τους έπεισαν για τις εχθρικές διαθέσεις της διοίκησης. Δικαιολογία γελοία βέβαια, γιατί ο γαλλικός στρατός ήταν ασφαλώς σε θέση να γνωρίζει, κάθε στιγμή, πόσα όπλα βρίσκονταν στην αστυνομία. Η πρόφαση γίνεται ακόμα περισσότερο αμφίβολη, αν σκεφτεί κανείς και τον αριθμό των όπλων που θα είχαν κατασχεθεί, λόγω των ήδη γνωστών μας απαγορεύσεων οπλοφορίας.

Ο RONNE τονίζει και πάλι την απαγόρευση των συγκεντρώσεων και τελειώνοντας, χρυσώνει το χάπι, λέγοντας ότι 100 τόνοι σταριού θα σταλούν στη Ζάκυνθο. Παρ' όλα αυτά και μέσα στη γενική ρευστότητα που χαρακτηρίζει την κατάσταση, το μόνο καθήκον που εμπιστευόταν στις νέες αρχές είναι η δίκαιη διανομή σταριού. Κατά τα άλλα οι κάτοικοι του νησιού είναι ελεύθεροι, «δύνανται να ενεργώσιν ελευθέρως».

Όπως ήταν ευνόητο, μετά την αλλαγή άρχισε το ξεκαθάρισμα. Ο δήμαρχος Καρρέρ, ο νομάρχης Μεταξάς, ο ποδοδρος του τηλεγραφέιου, καθώς και το διοικητικό συμβούλιο των επιστράτων φορτώνονται σε ένα γαλλικό πλοίο και μεταφέρονται στην Πάτρα. Καθήκοντα νομάρχη αναλαμβάνει ο νομαρχιακός σύμβουλος Ζαχαράς (ο ίδιος είχε αναλάβει τη νομαρχία δέκα μέρες πριν) και αστυνόμου ο έφεδρος λοχαγός Φιλώτης. Έτσι λοιπόν, το έδαφος μένει ελεύθερο για τους βενιζελικούς, των οποίων οι επιτροπές κι οι οπαδοί δε φαίνεται να έπαθαν το παραμικρό. Όλα τα κέντρα εξουσίας είναι στα χέρια τους και η υποστήριξη των Γάλλων δεδομένη. Ταράχες δεν έγιναν, γιατί η μεταστρόφη ήταν αφηνδιαστική και τα πνεύματα είχαν ησυχάσει από τις προηγούμενες γαλλικές διαβεβαιώσεις.

Η άφιξη των βενιζελικών αρχών

Την Τετάρτη 29 Μαρτίου, φθάνει στο λιμάνι το αντιτορπιλικό «Θέτις» και η «Αστραπή» που φέρνουν τις νέες αρχές του νησιού. Στο πλοίο ανεβαίνει για την υποδοχή η επιτροπή φιλελευθέρων. Λίγο αργότερα, κάτω από τις επευφημίες του πλήθους, κατεβαίνουν οι: Α. Παπαναστασίου κυβερνητικός αντιπρόσωπος, Δ. Πασχάλης νομάρχης, Ι. Μαυρουδής αν/χης στρατιωτικός διοικητής, Π. Γαλάνης εκπρόσωπος του υπηρετικού οικονομικών, Ι. Φιοράκης υπομοίραρχος κι έξη ανθυπολοχαγοί επιφορτισμένοι με διάφορα καθήκοντα. Μαζί μ' αυτούς

αποβιβάστηκαν και οι ταραχοποιοί του MALCOR: ένα σώμα από περίπου 200 κρητικούς χωροφύλακες.

Οι νέες αρχές οδηγούνται στη νομαρχία όπου ο Ε. Νέγκας προσφωνεί τον Παπαναστασίου και αυτός εκφωνεί λόγο γεμάτο μύθους κατά της αυταρχικότητας του Κωνσταντίνου και της παράταξής του που εξυπηρετεί ξένα συμφέροντα. Προσθέτει βέβαια την παράδοση ελληνικών εδαφών στους Βουλγάρους και τονίζει ότι ο πόλεμος θ' αλλάξει την πορεία της Ευρώπης. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ρωσική επανάσταση σχολιαζόταν ευμενώς από τους βενιζελικούς, που την χρησιμοποιούσαν σαν μοντέλο για την πιθανή εξέλιξη ενός αυταρχικού κράτους.

Δύο ειδήσεις ακόμα τραβούν την προσοχή μας αυτό τον καιρό. Η μια είναι η στρατολόγηση πολιτοφυλακής από εθελοντές. Φαίνεται ότι, παρ' όλες τις ενθουσιώδεις εκδηλώσεις, οι βενιζελικοί δεν αισθάνονται ακόμα απόλυτα ασφαλείς. Η άλλη είδηση είναι ένα απόσπασμα από λόγο του Κλεμανσώ, στο οποίο χαρακτηρίζεται σαν μέγιστο πολιτικό σφάλμα η συνεργασία του Βενιζέλου με το γιο του Κωνσταντίνου. Δεν έχει ακόμα τεθεί ανοιχτά θέμα δυναστείας. Ο βενιζελικός όμως τύπος, προφανώς, προσπαθεί να προετοιμάσει το έδαφος. Και τα γεγονότα εξελίσσονται με τον ίδιο ρυθμό, με διαμαρτυρίες για την πείνα, αστυνομικές διατάξεις για τη διανομή τροφίμων και κατάταξη 500 εθελοντών μέχρι τα τέλη του Απριλίου του 1917.

Η δυναστεία κηρύσσεται έκπτωτη

Την εποχή αυτή το κλίμα ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκό για τους βενιζελικούς στο νησί. Τα πάντα, από τη νομαρχία μέχρι το... καπνοκοπτήριο ήταν στα χέρια τους κι οι Γάλλοι στο πλευρό τους. Έτσι προχωρούν στο επόμενο μεγάλο βήμα: κηρύσσουν τη δυναστεία των GLUCKS-BURG έκπτωτη.

Την Κυριακή 23 Απριλίου, η διοικούσα επιτροπή των φιλελευθέρων, καλεί το λαό σε συγκέντρωση (παρ' όλες τις γαλλικές απαγορεύσεις) στην πλατεία Σολωμού. Εκεί μιλά ένας από τη βενιζελική πεντάδα, ο Α. Δάσης και φωνάζει αναφέρεται στα λάθη του Κωνσταντίνου και την αντισυνταγματική πολιτική του. Γι' αυτούς τους λόγους, για την προδοτική, όπως την χαρακτήρισε, πολιτική του Κωνσταντίνου, η δυναστεία κηρύσσεται έκπτωτη. Ο Δάσης εκφράζει ελπίδες για μια γρήγορη ένωση της Ελλάδας και μεταθέτει την οριστική λύση του πολιτειακού ζητήματος μετά την ένωση. Ακολούθως το συγκεντρωμένο πλήθος με επικεφαλής τη βενιζελική πεντάδα, πηγαίνει στη νομαρχία κι επιδίδει ψήφισμα στο νομαρχείο σχετικά με το θέμα. Την άλλη μέρα το δημοτικό συμβούλιο σε έκτακτη συνεδρίαση του επικροτεί το ψήφισμα του Ζακυνθινού λαού και θεωρεί κι εκείνο τη δυναστεία έκπτωτη. Τις επόμενες μέρες όλα τα χωριά του νησιού με ιδιαι-

τερα ενθουσιώδη τηλεγραφήματα ακολουθούν κι εκείνα την ίδια γραμμή αναφορικά με το ζήτημα της δυναστείας.

Με το σχηματισμό νέας κυβέρνησης, μετά την ένωση, ο ενθουσιασμός είναι μεγάλος. Η νέα αυτή κυβέρνηση εξαγγέλει μεγάλες πολιτειακές και εδαφικές αλλαγές. Γίνονται οι απαραίτητες δοξολογίες συνοδευόμενες από λόγους των Νέγκα, Χαντακίτη και Δάση, όπως επίσης και διαλέξεις για τους συνεταιρισμούς από το νομογεωπόνο Καρούζο. Η αλλαγή κατεβαίνει στους δρόμους με τον πιο εμφανή τρόπο. Ο κεντρικός δρόμος της πόλης (πρώην Κωνσταντίνου του Ελευθερωτή) ονομάζεται Ελευθερίας, ενώ ένας άλλος μεγάλος δρόμος λέγεται τώρα οδός Βενιζέλου. Έτσι φθάνουμε στις 18 Ιουνίου 1917. Η φρουρά ορκίζεται πίστη στο βασιλιά Αλέξανδρο τον Α'. Την ίδια μέρα οι Σενεγαλέζοι στρατιώτες φεύγουν, αφού ακούσουν βέβαια τους σχετικούς αποχαιρετιστήριους λόγους. Η γαλλική κατοχή έχει λήξει, άλλωστε έχει εκπληρώσει τους σκοπούς της και η παράτασή της είναι πλέον μάταιη.

Σαν επίλογος

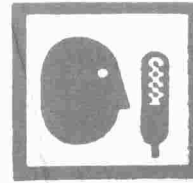
Έτσι λοιπόν οι γαλλικές δυνάμεις κατοχής φεύγουν κι αφήνουν τους βενιζελικούς να πλέουν σε πελάγη ευτυχίας και σιγουριάς για το μέλλον. Δεν έχουν βέβαια κι άδικο μια και βρίσκονται σε μια εποχή πολύ ευνοϊκή γι' αυτούς.

Το πολιτικό παιχνίδι θα συνεχισθεί σ' όλες του τις εκφάνσεις. Θα εγκριθούν ψηφίσματα υπέρ των Γάλλων, ο νέος Δήμαρχος καθώς κι όσοι εγκαταστάθηκαν από τις επαναστατικές ενέργειες, θα εγκριθούν από τι Υπουργείο Εσωτερικών και θα πληθύνουν οι ανώνυμες καταγγελίες. Παρ' όλα αυτά η πείνα θα συνεχίσει να βασανίζει τους κατοίκους. Δε μπορεί κανείς να μη χαμογελάσει, όταν διαβάσει ότι η λογοκρισία της Ζακύνθου επί τέλους θα καταργηθεί, αλλά μόνο όταν τελειοποιηθεί η αντίστοιχη υπηρεσία των Πατρών.

Τελειώνοντας θα πρέπει να πούμε ότι οι μόνες μας πηγές ήταν τρεις τοπικές εφημερίδες, έτσι λοιπόν οι πληροφορίες μας είναι λίγο-πολύ δημοσιογραφικές, είναι δηλαδή κάθε φορά κατάλληλα ρετουσαρισμένες. Προσπαθήσαμε να κάνουμε μια σύνθεση αντίρροπων πληροφοριών για να οδηγηθούμε σε κάπως αντικειμενικότερα συμπεράσματα και ν' αποφύγουμε υπερβολές.

Βιαιοπραγίες έγιναν κι απ' τις δυο πλευρές, δε φαίνεται όμως να ήταν τέτοιας έκτασης που να επιβιώσουν τουλάχιστον μέσα από την προφορική παράδοση. Θα 'ταν πολύ δύσκολο να προσπαθήσουμε να βγάλουμε κάποιο γενικό συμπέρασμα απ' όλη αυτή την υπόθεση ή ακόμα να προσπαθήσουμε να απολογηθούμε υπέρ της μιας ή της άλλης παράταξης. Η ιστορία δεν έχει δικαστικές αρμοδιότητες. Το μόνο που απ' όλα αυτά φαίνεται καθαρά είναι το παιχνίδι, των πολιτικών προσώπων, των μεγάλων και μικρότερων δυνάμεων σε βάρος του λαού που προσπαθεί να επιβιώσει μέσα απ' αυτές τις περιεργές καταστάσεις. Τίποτα λιγότερο, τίποτα περισσότερο.

[Αυτό τό άρθρο είναι μια ευρεία περίληψη έρευνας που έγινε με βάση τον τοπικό τύπο της εποχής και που υποβλήθηκε στην έδρα της ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ της ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ. Η περίοδος αυτή στη Ζακύνθο εξετάζεται για πρώτη φορά ιστορικά.]

συνέντευξη

ΣΕΞ ΚΑΙ ΣΟΥΛ

μιλά ο ΜΑΡΒΙΝ ΓΚΕΪ

απόδοση στα ελληνικά
και σημείωμα
ΓΙΑΝΝΗΣ
ΑΛΙΜΠΕΡΤΗΣ

Ο ΜΑΡΒΙΝ ΓΚΕΪ

-Θέλεις να μάθεις πώς έγραψα το «Sexual healing»; Χα! Χα! Ξεκίνησα φιλώντας μια γυναίκα πίσω απ' τ' αυτί.

-Και στα πόδια;

-Στα πόδια και παντού! Νομίζω πως θά πρεπε να με είχαν κλείσει μέσα για μερικές προσβολές που έκανα κατά της σεμνότητας.

Ο Μάρβιν κάθεται, τραβά μια γερή ρουφηξιά απ' το τσιγάρο του, ακουμπά το κεφάλι του στα χέρια του και με κοιτάζει με τα μάτια μισόκλειστα.

-Μάλιστα... Τις προάλλες έδεσα ένα κορίτσι σε μια καρέκλα. Της άρρεσε, όπως και σε μένα. Βλέπεις, βαριέμαι να κάνω το ίδιο πράγμα στις γυναίκες.

-Πρέπει να είναι η ηλικία.

-Πώς; Υπαινίσσεσαι ότι είμαι ανίκανος;

Ο Μάρβιν και οι γυναίκες! Η περιπέτεια άρχισε όταν ήταν 17 χρόνων, ενώ υπηρετούσε τη θητεία του.

-Το τοπικό μπορντέλο είχε τέσσερα κορίτσια και υπήρχαν χίλιοι από μας στη φρουρά. Για μερικά δολάρια, είχες τρία λεπτά. Άνοιξα την πόρτα και υπήρχε μια τεράστια κοπέλα που περίμενε στο κρεβάτι. Με διέταξε να βγάλω τα παπούτσια μου και να γδυθώ. «Παρακαλώ», είπα, « Όχι έτσι. Ποτέ δεν...» Ήταν καλή. Της είπα πόσο ντροπαλός ήμουν' ότι όλα τα κορίτσια προτιμούσαν τους μεγαλύτερους. Μου μίλησε για τη δουλειά της. Ύστερα τελείωσαν τα τρία μου λεπτά κι έφυγα...

Ήταν η πρώτη σεξουαλική εμπειρία του Μάρβιν Γκέι. Δεν είχε και μεγάλη σημασία, αλλά τον άφησε με κάποια γεύση για τις υπηρεσίες του επαγγέλματος.

-Τις χρειαζόμαι. Οι πόρνες με προστατεύουν απ' το πάθος. Τα πάθη είναι επικίνδυνα, μπορεί να σε κάνουν να ποθήσεις τις γυναίκες των άλλων. Δεν ξέρω γιατί στα λέω αυτά. Οι άνθρωποι λένε ότι δε θά πρεπε να εκθέτω σε κίνδυνο την καριέρα μου. Χα! Για τόσο ηλίθιο με περνάνε;

Προσπαθούσα να βρω τα ίχνη του Μάρβιν Γκέι για δέκα μέρες. Είχα γυρίσει όλο το Λος Άντζελες' πήγα στο δικηγόρο του, στη μητέρα του, στο βιογράφο του το Ντέιβιντ Ριτς, στους φίλους του. Έμαθα ότι ζούσε μόνος του στο Παλμ Σπρινγκς, τον παράδεισο των σταρς που φυτεύτηκε στη μέση της ερήμου της Καλιφόρνιας. Τελικά, ο κιθαρίστας του, ο Γκόρντον Μπανκς μου έδωσε τη διεύθυνσή του. Ο Μάρβιν συμφώνησε για μια συνάντηση. Γιατί; Του αρέσουν οι Ευρωπαίοι. Δυο ώρες αργότερα ξεκινούσα για την έρημο.

Σταμάτησα τη νοικιασμένη Oldsmobile έξω από τις ατσαλένιες πόρτες του γκαράζ. Ένας στενός διάδρομος με διασκορπισμένα κιβώτια οδηγούσε στην πίσυνα. Ανάμεσα σε μπλε πλακόστρωτες κολώνες υπήρχαν πλατιές γυάλινες πόρτες και μόλις τις περνούσε

ήταν το λιβινγκ ρουμ, μ' ένα καφέ δερμάτινο καναπέ και μια τηλεόραση. Ο Μάρβιν περίμενε καθισμένος στον καναπέ. Φορούσε μόνο μπλε σορτς. Μπροστά του, πάνω σ' ένα μαύρο τραπέζι υπήρχε ένα άσπρο πακέτο κι ένα μπωλ με φρούτα.

- Έι περίμενε! Πρέπει να πάω να πλυθώ και να ξυριστώ. Είμαι ένα σύμβολο του σεξ, αστειεύεται, πρέπει να σεβαστώ την εικόνα μου!

Ο Μάρβιν Γκέι είναι η εικόνα της σόουλ. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, το πνεύμα της σόουλ υπάρχει στο τελευταίο του άλμπουμ, τόσο περήφανο και ζωντανό όσο και στις καλύτερες μέρες. Όχι ξαναζωντανεμένο αλλά τελειώς ανανεωμένο και αναζωογονημένο. Και μόνο 20 χρόνια απ' όπου ο γιός του ιερέα της Πεντηκοστής άφησε τη γενετική του την Ουάσιγκτον για το Ντιτρώιτ, όπου περίμενε ο Μπέρνι Γκόρντι,

με τη νεοϊδρυθείσα Μοτάουν Ρέκορντς και την ιδέα του να παντρεύει την κομψότητα της λευκής ποπ με το αίσθημα που τόσο πολύ της έλειπε.

-Στάσου σ' αυτό το σημείο, Μάρβιν. Εξήγησέ μου πώς έγινες ένας σταρ στο Ντιτρόιτ το 1962.

Αν ήσουν λευκός, το μόνο που χρειαζόσουν ήταν ταλέντο. Αν ήσουν μαύρος, έπρεπε ν' αποδείξεις πρώτα απ' όλα πως ένας νέγρος μπορεί να μιλάει τα Αμερικάνικα. Ο Μπέρι Γκόρντι μας έστειλε σε μαθήματα να μάθουμε καλούς τρόπους. Οι τραγουδιστές έπρεπε να μάθουν πώς να παρουσιάζονται στο κοινό, πώς να φορούν ένα βραδυνό ένδυμα. Μετά από λίγο, ο κόσμος άρχισε να λέει: «Αυτός ο τύπος της Μοτάουν δεν είναι τόσο ηλίθιος» ένας νέγρος που θέλει να ευχαριστήσει ένα λευκό κοινό». Ο Μπέρι Γκόρντι ήθελε να καθιερώσει ένα μαύρο Σινάτρα και μια μαύρη Στρέισαντ!

Θυμηθείτε τις παλιές φωτογραφίες των Τεμπτίσων, χαμόγελα τυποποιημένα στα πρόσωπά τους, κανένα ίχνος ανησυχίας μέσα στα κεινουργία τους κοστουμιά. Να σκεφτείτε πως τους έστειλαν όλους σε μάθημά κοινωνικής συμπεριφοράς! Όλοι, εκτός του Μάρβιν. «Το συλ είναι έμφυτο» τους είπε, «Δε μπορείτε να το διδαχθείς».

«Ναι;» απάντησε η Άννα, η αδελφή του Μπέρι, «τότε πώς έγινε και δεν έχω δει χειρότερο χορευτή από σένα;»

Ήταν αλήθεια, ο Μάρβιν ήταν αδελφός πάνω στη σκηνή, αλύγιστος σαν σανίδα. Αλλά αυτό ακριβώς ήταν που ξετράβηλε τα κορίτσια. Η λεπτότητά του άγγιζε τα πλήθη. Στους δίσκους δεν τα πήγαινε και τόσο άσχημα. Οι δίσκοι του ήταν σταθερά μέσα στους δέκα πρώτους. Στα παρασκήνια, το Νο 1 μαύρο σύμβολο του σεξ της δεκαετίας του '60 παντρεύτηκε αθόρυβα την αδελφή του αφεντικού του.

Το 1968 ο Μάρβιν Γκέι έκανε τη μεγαλύτερη επιτυχία του με το «I heard it through the grapevine». Για να του φέρει χρήματα, ο Μπέρι Γκόρντι ζευγάρωσε το Μάρβιν με τη νεαρή τραγουδίστρια Τάμι Τέρελ, που μόλις είχε βγει απ' τη σχολή γοητείας της Μοτάουν. Ήταν ένα θρυλικό ντουέτο, μουσικό κι αισθηματικό. Και τότε ένα βράδυ στη σκηνή η Τάμι κατέρρευσε μέσα στα χέρια του. Είχε πεθάνει από καρδιακή προσβολή. Ο Μάρβιν έπαθε σοκ' δεν ξαναεμφανίστηκε μπροστά στο μικρόφωνο για πάνω από δυο χρόνια.

Ήταν ένας πολύ διαφορετικός Μάρβιν Γκέι αυτός που τελικά ξαναεμφανίστηκε. Είχε απαρνηθεί τα σατινένια κοστουμιά του τραγουδιστή της αισθηματικής σόουλ και φορούσε Αφρικάνικες ρόμπες κι Αραβικά κεφαλομάντηλα. Είχε διαβεί τις διακηρύξεις της μαύρης δύναμης. Ο αδελφός του ο Φράνκι είχε γυρίσει απ' το Βιετνάμ, όπου υπήρχαν μαύροι που βρισκόντουσαν πάντα, άγνωστο πώς, στην πρώτη γραμμή των μαχών.

Υπήρχαν κι άλλες αλλαγές επίσης. Ο Μάρβιν δήλω-

σε πως ήθελε να γράψει, να κάνει την επιμέλεια και την παραγωγή στην προσωπική του διαμερτυρία κατά του πολέμου. Ο Μπέρι Γκόρντι αναφοκοκκίνησε. Ήταν έξαλλος. Η Μοτάουν πήγαινε πολύ καλά με το Στήβι Γουάντερ και την Νταϊάνα Ροκ. Τι στο διάβολο προσπαθούσε να κάνει ο Μάρβιν; Ο Γκόρντι έβγαλε το δίσκο, αλλά 15 μέρες αργότερα προσπάθησε ν' αποσύρει τα αποθέματα απ' τα μαγαζιά.

Δεκαπέντε μέρες ήταν αρκετές: Το «What's going on» ήταν ήδη κάτι παραπάνω από επιτυχία, ήταν το πρώτο μνημείο της σόουλ κι ένας ύμνος στη μαύρη εξέγερση. Τότε εμφανίστηκε το πρώτο γρήγμα στην αυτοκρατορία του Μπέρι Γκόρντι.

Κι ύστερα; Τιποτα. Ο Μάρβιν γύρισε στην απομόνωσή του, να κοιμάται στην παραλία και να ρεμβάζει στα κύματα. Ήταν σχεδόν ξεχασμένος, όταν από το πουθενά βγήκε το «Let's get it on». Ο Μάρβιν βογγούσε με αδιάντροπο πόθο πάνω σε λεπτούς ελαστικούς ρυθμούς. Ήταν μια σαφής επιβεβαίωση του σεξ, σεξ και περισσότερο σεξ. Αλλά πήγαινε πολύ. Η Άννα έκανε αίτηση διαζυγίου κι ο Μάρβιν συνάντησε την Τζάνις, που ήταν μόνο 16 χρόνων- αλλά πηγή ενός πάθους που μπορούσε να τον κάνει να ξεχάσει οτιδήποτε, την καριέρα του, τη μουσική του, το διαζύγιο του...

Ο Μάρβιν Γκέι είχε τότε μια πολυτελή κατοικία στο Λος Άντζελες, ένα ράντσο, μια φάρμα, μια Ρολς-Ρόις κι επιπλέον τέσσερα εκατομμύρια δολάρια. Της Άννας της επιδικάστηκαν σχεδόν όλα χωρίς να υπολογίσουμε τη διατροφή. Επιτέλους ο Μάρβιν ξύπνησε. Της πρότεινε μια συμφωνία:

«Είμαι στους δρόμους, δεν μου έμεινε ούτε μια δεκάρα για να πληρώσω τη διατροφή. Αλλά αν με απαλλάξεις από οποιαδήποτε άλλη πληρωμή, θα σου παραχωρήσω όλα τα δικαιώματα απ' τον επόμενο δίσκο μου».

Η Άννα δέχθηκε. Ένα άλμπουμ του Μάρβιν Γκέι δεν είναι και μικρή αποζημίωση. Ο Μάρβιν, όπως ήταν η συνηθισμένη τεμπέλικη συνήθειά του, μπήκε μέσα στο στούντιο και ξεκίνησε να κάνει ένα καταπληκτικό διπλό άλμπουμ αφιερωμένο στην Άννα, με τίτλο «Here, my dear».

Απ' το ένα τραγούδι στο άλλο, ξαναθυμάται την ιστορία του δεσμού τους' απ' την πρώτη τους συνάντηση και τον ειδυλικό μήνα του μέλιτος, στη συζυγική ζωή και τη σπαραξικάρδια κατάληξή του. «Πότε έπαψες να μ' αγαπάς; Πότε έπαψα να σ' αγαπάω;»

Απρόσμενα, αλλά ίσως δικαιολογημένα, ο δίσκος δεν έγινε μεγάλη επιτυχία. Και βέβαια δεν ήταν ακριβώς αυτό που περίμενε η Άννα σαν ανάλυση.

«Μάρβιν, πάρε με, είμαι όλη δική σου! Παρακαλώ Μάρβιν, άσε με νά 'ρθω μέσα!» Υπάρχουν μια εκατοστή κίτρινα μαντήλια που τ' άγγιξαν τα ιδρωμένα βλέφαρα του Μάρβιν και πετάχτηκαν ανάμεσα σε σειρές από τεντωμένα και παθιασμένα γυναικεία χέ-

ρια. «Ωχ! Έχω κέφι να χορέψω...» τραγούδαγε. «Αυτή τη στιγμή έχω όρεξη να χορέψω!» Κούναγε τους γοφούς του. «Ποιάς θέλει να χορέψει μαζί μου;» «Εγώ, Μάρβιν, εγώωω...»

Ο Μάρβιν κλείνει μια πόρτα πίσω από έναν ακόμη φρουρό της ασφαλείας και προσπαθεί να συγκεντρώσει τις σκέψεις του. Η μοναδική γυναίκα που αυτός περίμενε εκείνη τη νύχτα δεν ήρθε. Πού είναι η Τζάνις; Για πρώτη φορά, είχε αρνηθεί να έρθει μαζί του στη συναυλία. Ο Μάρβιν αισθανόταν πως κάτι είχε πάει στραβά στη ζωή του.

Απ' τα βάθη αυτής της ανείπωτης κατάθλιψης, ο Μάρβιν επικαλέστηκε... το Θεό. Είχε περάσει πολλές καιρός απ' όπου τραγουδούσε ύμνους στην εκκλησία με την οικογένειά του. Θυμήθηκε τα λόγια του εφημέριου πατέρα του: «Δεν έχουμε παρά μόνο μια ευκαιρία στη ζωή μας για να δοξάσουμε το Θεό».

Και νάτος... ο τίτλος του νέου του άλμπουμ, «In our lifetime» (σ' όλη τη ζωή μας). Ο Μάρβιν πήρε πίσω τις μαγνητοταινίες απ' τη Μοτάουν. Γύρισε πίσω στο στούντιο. Ήθελε να δυναμώσει τις μελωδίες, ν' αντικαταστήσει τους ασημαντους στίχους με λαμπρές λέξεις, ήθελε να μετατρέψει την παραγωγή αυτή σε μια εκκλησία φωτισμένη με κερί. Θα γινόταν το ιερό του αριστούργημα.

Αλλά ενώ συνέβαιναν αυτά, η Τζάνις αποφάσισε να τα μαζέψει και να φύγει με τον Τέντι Ρέντεργκρας, τον πρώην τραγουδιστή των Harold Melvin and the Blue Notes, που βάσιζε την προσωπική του καριέρα -κατά ειρωνικό τρόπο- στο τραγούδι του Μάρβιν «Let's get it on».

Ο Μάρβιν ήταν λυπημένος κατάκαρδα. Εγκατέλειψε το στούντιο κι η Μοτάουν αποτέλειωσε το mixing χωρίς να το ξέρει ο ίδιος. Η ιερή του μουσική καταστράφηκε, η γυναίκα του έφυγε, ο Μάρβιν διάλεξε την εξορία. Είχε μόλις κλείσει τα 40 όταν έφτασε στο Λονδίνο το 1979.

-Αν δεν ήμουν αισιόδοξος τύπος, θάπρεπε να είχα μιλήσει το Λονδίνο. Δεν έβλεπα κανέναν, έμενα κλεισμένος στο δωμάτιό μου για μήνες. Ακόμα κι έτσι, μου αρέσουν οι Άγγλοι. Κύταξε πώς συμπεριφέρονται στους δικούς τους επαναστάτες: όταν τους πιάνουν σε καμιά φυλετική ταραχή, προσπαθούν να διαπραγματευτούν' στη Σκότλαντ Γιάρντ δίνουν τσάι στους κρατούμενους. Στις Η.Π.Α. όταν στριμώξουν κάπου ένα μαύρο επαναστάτη τον δέρνουν σαν σκυλί.

Η αγωνία κι η απελπισία δεν έχουν μόνιμη επίδραση πάνω στο Μάρβιν. Αλλά του αρέσει να φτάνει μέχρι το τέλος' είναι η ανεξάντλητη πηγή της δημιουργίας του. Απ' το Λονδίνο μετακόμισε στην Οστάνδη μαζί μ' έναν φίλο του, προπονητή του μοξέ, που λεγόταν Φρέντι. Στη διάρκεια μακρινών περιπάτων κοντά στη θάλασσα και μέσα στην πολυάσχηλη οικειότητα του Βελγικού λιμανιού, συχνά με κατάληξη ένα νυχτερινό περίπατο στην περιοχή των κόκκι-

νων φώτων, ο Μάρβιν σιγά-σιγά ξαναβρήκε την όρεξη να γράψει.

Δυο χρόνια μετά που έφυγε από τις Η.Π.Α., ένας μαύρος δικηγόρος της C.B.S. ο Λάρκιν Άρνολντ έκανε κάτι δοκιμαστικές έρευνες. Πού ήταν ο Μάρβιν Γκέι; Πώς είναι; Έκανε καμιά ηχογράφηση; Ο Άρνολντ πήγε στο Βέλγιο, όπου ο Μάρβιν τον συνάντησε. Είχε μαζί του μια πλαστική τσάντα γεμάτη με κασέτες.

Για τρεις μέρες άκουγαν τις κασέτες. Τελικά διάλεξαν δέκα απ' αυτές, δέκα ιδέες που ο Μάρβιν θ' ανέπτυξε μέσα στο στούντιο. Μια απ' αυτές ήταν παραλλαγή κάποιας παλιές μπλαντάς του '50 που λεγόταν «Maybe» (ίσως) που είχε ηχογραφήσει ο Μάρβιν ένα μελαγχολικό βράδυ στο Λονδίνο. «Ίσως, αν προσεύχομαι κάθε νύχτα, εσύ θα γυρίσεις πίσω σε μένα...»

Αλλά ο Μάρβιν είχε ένα άλλο τραγούδι, εμπνευσμένο από τη μελωδία του «Maybe», αλλά με δική του εκτέλεση και στίχους. Το ηχογράφησε στην κουζίνα του σπιτιού του, στην Οστάνδη κι ο φίλος και βιογράφος του Ντέιβιντ Ριτς του έδωσε την ιδέα για τον τίτλο: «Sexual healing».

Ο Μάρβιν το έπαξε στο Λάρκιν Άρνολντ. Με το ρεφραίν να ηχεί ακόμη στ' αυτιά του, ο Άρνολντ τηλεφώνησε στη Μοτάουν. μετά από δυο ώρες σκληρών διαπραγματεύσεων, ο Μπέρι Γκόρντι πούλησε το Μάρβιν Γκέι στη C.B.S. για δυο εκατομμύρια δολάρια.

Σε δυο μήνες, τα δυο εκατομμύρια υπερχαλύφθηκαν απ' τις πωλήσεις του νέου άλμπουμ του Μάρβιν Γκέι «Midnight love» κι ο μικρός του δίσκος «Sexual healing», επιτυχία που πήγε στο νούμερο τρία, έγινε ένας απ' τους μεγαλύτερους σόουλ δίσκους της χρονιάς. Ακόμη μια φορά, ο Μάρβιν ξεπέρασε τις συναισθηματικές του αρρώστιες. Αυτή τη φορά θέλησε ν' αποκαλύψει το φάρμακό του: «σεξουαλική θεραπεία, μωρό μου, μου κάνει τόσο καλό...»

-Όταν ήσουν στην Ευρώπη, μήπως συνάντησες κορίτσια;

-Στη Γαλλία, μου κόλλησε κάποια ένα βράδυ. Μου μιλούσε για μια ώρα και μετά πήγε σπίτι της μόνη... Αυτό μου άρεσε. Οι Αμερικάνικες σου λένε κατευθείαν: «Πήγαινε με σπίτι». Είναι βαρετό. Αλλά δεν έχω ιδιαίτερη προτίμηση στις ευρωπαίες. Αγαπάω όλες τις γυναίκες!

-Μήπως γι' αυτό το λόγο σε εγκατέλειψαν οι δυο γυναίκες σου;

-Πώς; Ξέρω να μένω πιστός. Όταν δίνω την υποσχέσή μου, την κρατάω. Αλλά σ' ένα γάμο υπάρχουν πολλές μικρές μάχες που πρέπει να ξεπεράσεις... Καμιά γυναίκα δε μπορεί να συνυπάρξει με κάποιον τόσο πεισματάρη όσο είμαι εγώ, για πολύ καιρό. Είμαι πολύ ξεροκέφαλος και τους είναι πολύ δύσκολο...

Ο Μάρβιν κλείνει τα μάτια του, σκεφτικός. Συλλο-

γίζεται για λίγο. Αρχίζει να τραγουδάει σιγανά: «Στις παραλίες και στην άμμο/ Έρχεται ένας άνθρωπος με σκοπό να ανενεώσει τον κόσμο/ Και πέθανε μ' αυτή την επιθυμία στην καρδιά του...»

Ο Μάρβιν βρίσκεται πολύ μακριά. Ανοίγει τα μάτια του και με κυτάζει, αλλά δε φαίνεται να με βλέπει.

-Αυτά είναι λόγια του «Third world girl» μέσα απ' το τελευταίο μου άλμπουμ.

- Ένας φόρος τιμής στο Μπομπ Μάρλεϊ;

-Δε μ' αρέσει η έκφραση «φόρος τιμής». Οι άνθρωποι νομίζουν ότι χρησιμοποιείς την εικόνα ενός μεγάλου ήρωα για τους σκοπούς σου. Αυτός ο άνθρωπος ξεσήκωσε περισσότερο κόσμο απ' τον Πάπα για την ίδια υπόθεση! Και να σκεφτείς πως έπρεπε να πάω στην Ευρώπη για ν' ανακαλύψω τη Ρέγκε. ..

Ο Μάρβιν ξανακλείνει τα μάτια του. Δείχνει σκυθρωπός.

-Τέλος πάντων, μουρμουρίζει με χαμηλή φωνή, δε μπορώ να κάνω τίποτα. Όλα θα τελειώσουν σε 15 χρόνια.

Πριν από δέκα λεπτά μιλούσε για το δέσιμο κοριτσιών σε καρέκλες. Τώρα κάνει προφητείες της Αποκαλύψεως...

-Τι λες για το σπίτι αυτό; ρώτησα. Αυτή την πισίνα;

-Παρασύρομαι όπως όλοι. Τρελένομαι γι' αυτοκίνητα και μ' αρέσει η πισίνα μου. Αλλά αν δεν είχα αυτά τα πράγματα, θα μπορούσα να κοιμηθώ στην παραλία κάτω από μια κουβέρτα. Αφήνουμε τη μοίρα μας στον έλεγχο μιας χούφτας ανθρώπων που είναι ταγμένοι να μας καταστρέψουν. Δεν έχω τίποτα εναντίον των κυβερνήσεων, αυτές κάνουν τη δουλειά τους, αλλά δε μπορούν να κάνουν τίποτα. Η ανθρωπότητα βρίσκεται σ' ένα κατηφορικό μονοπάτι, το μονοπάτι της απληστίας. Καλά θα κάνεις να είσαι προετοιμασμένος, αν θέλεις να επιβιώσεις, γιατί μόνο λίγες ψυχές θα ξεπεράσουν αυτή τη δοκιμασία!

-Πώς προετοιμάζεσαι εσύ; Θα φτιάξεις καταφύγιο; Θα το γεμίσεις προμήθειες...

-Δε μιλώ γι' αυτού του είδους την επιβίωση. Πρέπει να μάθουμε να ζούμε για την ανθρωπότητα, όχι γι' αυτοκίνητα ή για πολέμους!

Κι αν δεν τα κάνουμε αυτά, τι θα συμβεί στο Μάρβιν Γκέι, αυτό τον καλλιφώνο παραστρατημένο άγγελο της σόουλ; Θα επιβιώσει;

-Όταν αρχίσει να βρέχει, εγώ θα είμαι ήδη πάνω στην Κιβωτό...

(Από το αγγλικό περιοδικό FACE).

MARVIN ΓΚΕΙ

Γεννήθηκε στις 2 Απριλίου 1939 στην Ουάσινγκτον. Ο πατέρας του ήταν ιερέας και για το λόγο αυτό ξεκίνησε τη μουσική του σταδιοδρομία παίζοντας όργανο στην εκκλησία. Ήταν μέλος της ορχήστρας στο γυμνάσιο και μετά το στρατό συμμετείχε σε διάφορα συγκροτήματα που έπαιζαν στις γωνιές των δρόμων.

Τραγουδώντας στους Ρέινμποους, ένα σημαντικό φωνητικό συγκρότημα της Ουάσινγκτον και μετά έφτιαξε μαζί με άλλους δυο τους Μαρκίς (1957) οι οποίοι με την υποστήριξη του Μπο Ντίντλι έγραψαν τον πρώτο τους δίσκο, το "Wyal Earg", και συμμετείχαν στο δίσκο του Μπο Ντίντλι "I'm sorry". Το 1958 οι Μαρκίς, με την προσθήκη ενός ακόμα μέλους, του Harry Fuqua, άλλαξαν όνομα σε Μούνγκλοους και έκαναν δυο δίσκους το 1959.

Τότε τους άκουσε σε συναυλία ο Μπέρι Γκόντι, ιδιοκτήτης της Μοτάουν και έκανε συμβόλαιο στο Μάρβιν Γκέι. Η πρώτη μεγάλη του επιτυχία ήταν το "Stubborn kind of fellow", που τον έκανε γνωστό στο πλατύ κοινό.

Το 1963 έκανε κι άλλες επιτυχίες. Από δυο και πέρα κάθε δίσκος του ήταν και μια επιτυχία. Στη Βρετανία ο σπουδαιότερος δίσκος του εκείνη την εποχή ήταν το "Can I get a witness?". Έκανε τά "I'll be doggone", "Ain't that peculiar" και "How sweet it is".

Συγχρόνως η εταιρεία άρχισε να τον χρησιμοποιεί και σε ντουέτα με διάφορες τραγουδίστριες, τη Μάιρη Γουέλς, την Κιμ Γουέστον, την Τάμι Τέρελ και τέλος την Νταϊάνα Ρος.

Το 1968 έκανε μεγάλη επιτυχία το τραγούδι "I heard it through the grapevine" και ακολούθησε το "Too busy thinking 'bout my baby".

Αυτό το σημείο υπήρξε η κρίσιμη καμπή στη σταδιοδρομία του. Έπαψε να κάνει περιοδείες, χωρίς να είναι βέβαιο πως αυτό οφειλόταν στο θάνατο της Τάμι Τέρελ, που κατέρρευσε μέσα στα χέρια του σε μια συναυλία.

Πάντως μετά από μια δεκαετία, ζητούσε μεγαλύτερη ανεξαρτησία από την εταιρία του.

Έβγαλε το "What's going on" που, παρά τις κάποιες αντιρρήσεις της εταιρείας, έγινε ένα από τα πιο εμπορικά του άλμπουμς. Μετά από αυτό έκανε τη μουσική στην ταινία "Trouble man".

Το 1973 έκανε έναν άλλο δίσκο το "Let's get in on" που ήταν ένας ύμνος στο σεξ και την επόμενη χρονιά γύρισε ξανά στις ζωντανές εμφανίσεις. Η πρώτη συναυλία που έδωσε τότε ηχογραφήθηκε και βγήκε σε δίσκο με τίτλο "Marvin Gaye Live". Ο επόμενος δίσκος του βγήκε το 1976 και ήταν το "I want you", ενώ τον ίδιο χρόνο έδωσε και στη Βρετανία μερικές συναυλίες.

Ο Μάρβιν Γκέι ήταν ένας καλλιτέχνης που ανέπτυξε, κατά κάποιο τρόπο, ένα δικό του στυλ μέσα στην εταιρεία Μοτάουν, χωρίς βέβαια να ξεφύγει από τον έλεγχο των μηχανισμών της. Ας μην ξεχνάμε πως η Μοτάουν για μια δεκαετία τον χρησιμοποίησε σαν απεικόνιση του ανδρικού σεξ με απώτερο σκοπό το όλο και περισσότερα κέρδη.

Τελευταία ζούσε με την οικογένειά του στο Ντιτρόιτ, όπου, κατά τη διάρκεια μιας φιλονικίας για οικογενειακές διαφορές, σκοτώθηκε πυροβολημένος από τον πατέρα του. Ήταν αρχές του 1984.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΓΓΕΛΑΤΟΣ

Η ποίηση του Μπλουζ

Όταν μιλάμε για το μπλουζ -όπως και για κάθε άλλη μουσική έκφραση- θα πρέπει απαραίτητα να μπορούμε και να το αισθανόμαστε.

Μια ψυχρή, τυπική σχέση, που επιβάλλει ο επαγγελματισμός ή ο συρμός στους παθητικούς δέκτες -ακροατές, δε βοηθάει καθόλου στην εισχώρηση στην ψυχή του μπλουζ και στο ουσιαστικό νόημά του.

Πιστεύω πως οι περισσότεροι από τους εραστές του μπλουζ γνωρίζουν την απάντηση στο ερώτημα τι είναι μπλουζ. Για τον πλατύτερο όμως κόσμο, χάρη στην εξακολουθητική φροντίδα πολλών παραγόντων, η ουσία του μπλουζ καλύπτεται από πέπλα μυστηρίου.

Ας προσπαθήσουμε κύρια γι αυτόν τον κόσμο να δείξουμε τι είναι το μπλουζ.

Αρχίζοντας τη θεωρητική μας αυτή προσέγγιση στο ουσιαστικό νόημα του μπλουζ, πρώτα απ' όλα θα πρέπει να καθορίσουμε πως το μπλουζ δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με τον από παρεξήγηση ονομαζόμενο έτσι χορό. Ο χορός αυτός έχει τόση σχέση με το μπλουζ όσο το μαύρο με το άσπρο. Ακόμα, όλα τα σιγανά και μελαγχολικά κομμάτια δεν είναι απαραίτητα και μπλουζ.

Όταν μιλάμε για το μπλουζ, έχουμε στο μυαλό μας δυο στοιχεία αλληλένδετα που καθορίζουν τη μορφή του. Τη μουσική και το λόγο.

Η βαδντερη ουσία του μπλουζ δε βρίσκεται στη μουσική μορφή. Θα 'ταν λάθος να υποστηρίξει κάποιος κάτι τέτοιο.

Εξάλλου η 12μετρη μουσική του φόρμα μέσα στη σταθερότητά της έχει παράλληλα και κάποια ρευστότητα, αφού αφήνει χώρο για διακοπές και συμπληρώματα από

Λοιπόν, κυρίες μου, μαζευτείτε τριγύρω όλες. Αυτός ο καλός και γλυκός ζαχαροπλάστης έφτασε στην πόλη. Έχει ένα μακρόστενο γλυκό εννιά ίντσες μεγάλο. Πουλιάει τόσο γρήγορα όσο ένα γουρούνι μασάει το καλαμπόκι του. Όλες ακούσατε τι είπε η αδελφή Τζόνσον. Πάντα παίρνει μαζί της ένα μακρόστενο γλυκό στο κρεβάτι. Το μακρόστενο γλυκό του δε λιώνει. Αντίθετα γίνεται καλύτερο, γι' αυτό οι κυρίες λένε: Είναι ο ζαχαροπλάστης, ο γλυκός ζαχαροπλάστης μη στέκεστε κοντά στο ζαχαροπλάστη. Θα σας αφήσει στο χέρι ένα μεγάλο μακρόστενο γλυκό.

(CANDY MAN με τον MISSISSIPPI JOHN HURT)

Λοιπόν κλειστό. Ξέρεις πως μιλάς πάρα πολύ. Άκου. Αυτή η πολυλογία σου. Είναι έτοιμη να μας χωρίσει. Αρχίζεις να μιλάς από το πρωί, μιλάς όλη τη μέρα. Ποτέ δεν κατάλαβα τι λάθος έχω κάνει. Απλά μιλάς πάρα πολύ. Ναι άκου. Αυτή η πολυλογία σου. Είναι έτοιμη να μας χωρίσει. Μένω αργά έξω γιατί μισώ να γυρίσω σπίτι. Το κάθε πράγμα που κάνω μωρό μου φαίνεται νά 'ναι λάθος. Δε μπορώ να κοιμηθώ, δε μπορώ να φάω. Δε μπορώ να ξεκουραστώ ήσυχος. Προτιμώ νά 'μαι έξω και να τριγυρνάω στους δρόμους. Γιατί μιλάς πάρα πολύ. Ναι άκου. Αυτή η πολυλογία σου. Είναι έτοιμη να μας χωρίσει. Φτιάχνω μόνος μου το πρωινό, το μεσημεριανό και το βραδυνό μου. Το κάνω κάθε φορά. Αυτή η γυναίκα, να ξέρεις, θα με τρελλάνει. Γιατί μιλάει πάρα πολύ.

(TALKING WOMAN BLUES με τον LOWELL FULSON)

τη φωνή, τα όργανα ή κι άλλες ηχητικές πηγές.

Το μπλουζ δεν έχει τόσο μεγάλη σημασία σαν ιδιαίτερη μουσική φόρμα.

Αν δελήσουμε να εξετάσουμε με αυστηρότητα τη μουσική-μορφολογική του κατασκευή, θα καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως κάτι τέτοιο είναι αδύνατο. Το μπλουζ δεν ακολουθεί μια αυστηρά καθορισμένη μουσική δομή.

Το τραγούδι μήνυμα, η φωνή και το ορχηστρικό μέρος έχουν μεταξύ τους μια έντονη σχέση αλληλοεπίδρασης. Το όργανο προεκτείνει ή μιμείται την ανθρωπινή φωνή. Ο μπλουζμαν δε συνοδεύεται από την κιθάρα του αλλά την κάνει ν' απαντά στη φωνή του.

Απ' αυτή λοιπόν τη στιγμή και πέρα, η μετρική ακρίβεια, οι σωστά παιγμένες νότες ή η αρμονία του συνόλου υπολογίζονται λιγότερο από τις τροποποιήσεις του οργάνου, την ηχητικότητα που του δίνει ο μουσικός και την ένταση του συναισθηματός του τη στιγμή που παίζει. Η θαυότερη ουσία του μπλουζ είναι κουμμένη κάπου αλλού. Ένας από τους πρώτους δημιουργούς του ο Lead Belly λέει:

«Κανένας λευκός δεν είχε ποτέ τα μπλουζ, γιατί δεν υπήρχε τίποτα για το οποίο ν' ανησυχεί. Οι έγχρωμοι μόνο εκείνη την εποχή - πολλά χρόνια πριν ελευθερωθούν - είχαν τα μπλουζ.

Δουλεύοντας ξυπνούσαν πριν το χάραμα και ξάπλωναν αργά τη νύχτα και ανησυχούσαν για το πρωινό τσίσιμα των αλόγων, το άρμεγμα, τη θοσκή...

Ετσι ήταν οι άνθρωποι τότε, ήταν λυπημένοι και αισθάνονταν άσχημα και τραγουδούσαν τα μπλουζ. Δεν ήξεραν να τραγουδήσουν κάτι άλλο, παρά μόνο του ερχόταν εκείνο το παλιό συναισθήμα.

Δεν πιστεύω ότι ήξεραν τι τους συμβαίνει.

Έβαζαν μαζί λέξεις και τραγουδούσαν ένα τραγούδι.

Το μωρό κλαίει στις μάνες του τα γόνατα
Κλαίει για το ζεστό του γάλα
Και κείνη δεν το τάζει
Σύρθηκε από το τζάκι
Και σταμάτησε στη μέση του δωματίου
Είπε: Μαμά αυτός δεν είναι ο δεύτερός σου άντρας
Που στέκεται εκεί στο βάθος της πόρτας;
Αυτή λοιπόν άρπαξε το μωρό μου
και το χτύπησε.

Προσπάθησα να την κάνω να το αφήσει φωνάζοντας:
Το μωρό μου!

Και κείνη μου 'πε πως το μωρό
δεν είναι δικό μου.

Κάποια γυναίκα κουνάει την κούνια και
σας βεβαιώνω πως εξουσιάζει το σπίτι της.

Πολλοί άντρες κουνάνε τα παιδιά άλλων
και νομίζουν πως κουνάνε τα δικά τους.

Βγήκα έξω χτες τη νύχτα όταν έμαθα
τα μπλουζ του μωρού που σέρνεται

Η γυναίκα μου πέταξε τα ρούχα μου έξω από την πόρτα
και τώρα έχω τα μπλουζ του μωρού που σέρνεται

(CRAWLING BABY BLUES με τον BLIND LEMON JEFFERSON)

Δεν ήξεραν τι έκαναν. Απλά δημιουργούσαν ένα ωραίο συναισθήμα για 'αυτούς. Και από κει βγήκε το μπλουζ».

Κάθε τι που υπάρχει σε κάποια γωνιά της ανθρωπίνης ψυχής εκφράζεται με το μπλουζ και περνάει μέσα στο τραγούδι.

Χαρακτηριστικά ο Big Bill Broonzy λέει:

«Όταν ήμουν μικρό παιδί και μαζί με το θείο μου πιάσαμε μια μεγάλη χελώνα, την πήγαμε σπίτι και ο θείος μου μου 'πε να την κάνω να βγάλει έξω το λαιμό της.

Πήρα ένα ξύλο και τό 'βαλα μπροστά της.

Η χελώνα έπιασε το ξύλο και δε μπορούσε να το αφήσει. Τότε ο θείος μου είπε: «Κράτα εκεί το κεφάλι της και θα το κόψω.»

Πήρε μια λεπίδα και της έκοψε το κεφάλι και μετά πήγα μεσ' στο σπίτι, όπου μείναμε για λίγο.

Όταν γυρίσαμε δεν υπήρχε χελώνα.

Ψάξαμε και η χελώνα ήταν πολύ κοντά στη λίμνη που την πιάσαμε. Τη σηκώσαμε και τη μεταφέραμε σπίτι και ο θείος μου είπε: «Αυτή εδώ είναι μια χελώνα που έχει πεθάνει και δεν το ξέρει».

Ετσι είναι και πολλοί άνθρωποι σήμερα. Έχουν τα μπλουζ και δεν το ξέρουν».

Η μουσική περισσότερο υπηρετεί παρά κυριαρχεί στην εκφραστικότητα και λειτουργία του μπλουζ. Το στοιχείο που διατηρεί ζωντανό και άμεσο το μπλουζ μέχρι τις μέρες μας είναι το γεγονός πως το μπλουζ είναι τραγούδι. Ο μπλουζμαν εκφράζει με το λόγο το συναισθημά του όπως διαμορφώνεται μέσα από την καθημερινή πάλη του με τη ζωή.

Το μπλουζ είναι γι' αυτόν μια ζωντανή γλώσσα επικοινωνίας και λιγότερο καλλιτεχνική έκφραση, ένα ανοιχτό παράθυρο στην απομόνωσή του απ' όπου μπορεί να περιμένει τον ήλιο να λάμψει.

Αυτή η αναμονή για το φως του ήλιου εξηγεί και το γεγονός πως το μπλουζ, χωρίς να νιώσει την

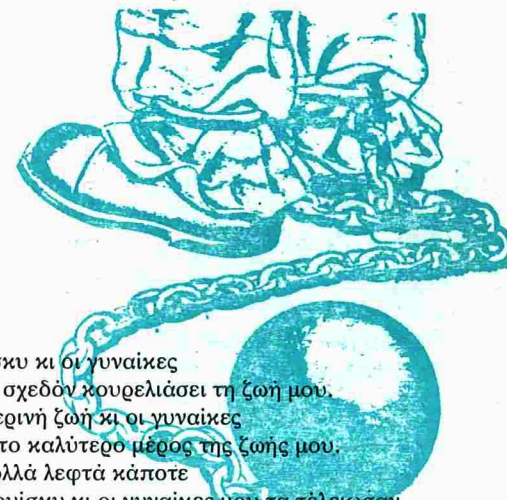
Εγώ κι η γυναίκα μου
Γυρίσαμε όλη την πόλη
'Όπου και να πήγαμε δε μας δώσανε σημασία.

Σε μια μπουρζουάδικη πόλη
'Έχω τα μπλουζ του μπουρζουά
Και θα σκορπίσω τριγύρω τα νέα.

Εγώ κι η Μάρθα
Στεκόμαστε πάνω στη σκάλα
'Ακουσα ένα λευκό να λέει: Δε θέλω νέγρους εκεί πάνω.

Πατριδα των δυνατών - γη της ελευθερίας
Δε θέλω να με κακομεταχειρίζεται κανένας μπουρζουάς
Οι λευκοί στην Ουάσινγκτον έχουν τον τρόπο
Να πετάνε στο μαύρο μια πεντάρα
Μόνο και μόνο για να τον δουν να υποκλίνεται.
Το λέω σ' όλους τους μαύρους να μ' ακούσουν:
Μην κάνετε ποτέ σπίτι στην Ουάσινγκτον
Γιατί είναι μια μπουρζουάδικη πόλη.

(THE BOURGEOIS BLUES με τον LEAD BELLY)

Το ουίσκυ κι οι γυναίκες
'Έχουν σχεδόν κουρελιάσει τη ζωή μου.
Η νυχτερινή ζωή κι οι γυναίκες
Πήραν το καλύτερο μέρος της ζωής μου.
Είχα πολλά λεφτά κάποτε
Μα το ουίσκυ κι οι γυναίκες μου τα τέλειωσαν.
Είχα λεφτά και μέθαγα πρωί και βράδυ
Κάθε βράδυ είχα κι άλλη γυναίκα.
Αν ποτέ μπορέσω να σταθώ ξανά στα πόδια μου,
δε θ' αφήσω το ουίσκυ και τις γυναίκες
Να μου κουρελιάσουν πάλι τη ζωή.
Η νυχτερινή ζωή δεν είναι καλή για μένα
Γυρίζω σπίτι να ξαναβρώ το παλιό μου κορίτσι
Γρήγορα, θα της πω, μωρό μου
κάνε με πάλι αυτό που ήμουν.
Τώρα είμαι απένταρος, δεν έχω κανένα φίλο.
Το ουίσκυ, οι γυναίκες και η νυχτερινή ζωή
Μου κουρελιάσαν τη ζωή.

(WHISKY AND WOMEN με τον JOHN LEE HOOKER)

Ίδια ανάγκη με την άλλη μορφή της μαύρης μουσικής έκφρασης, την Γκάζ που, διψασμένη για νομιμότητα και υπόληψη, ακολουθούσε μια ξέφρενη πορεία για να γίνει τέχνη, παρέμεινε λαϊκό, ανεπητίδευτο αίσθημα, μέσα από μια πορεία και διαμόρφωση περιθωριακή, μακριά από κάθε μορφής διάνοηση και ακαδημαϊσμούς.

Το μπλουζ είναι τραγούδι ζωντανό και ανέγγιχτο από το χρόνο στα χείλη του καθενός. Ο μπλουζμαν κάνει την κιάρα προέκταση της φωνής του και το αίσθημά του λόγο. Τίποτα παραπάνω.

Όλα τα ανθρώπινα συναισθήματα, που ο καθένας αισθάνεται κάποια στιγμή στη ζωή του, εκφράστηκαν και εκφράζονται μέσα από το μπλουζ κάτω από μια έντονη υλιστική αντίληψη.

Σήμερα μέσα στην ατομική φυλακή του καθενός μας, στην προσωπική ή την ομαδική καταπίεση από τόσους δυνάστες, στον υλικό και συναισθηματικό χώρο που εκδηλώνεται η ανθρώπινη λειτουργία μας, η ποίηση του μπλουζ μπορεί να δράσει καταλυτικά.

Η ψυχική ερήμωση και η συναισθηματική ισοπέδωση που λίγο ή πολύ ο καθένας αισθάνεται τείνοντας άμεσα ή έμμεσα να γίνει ένα με το σύστημα, η αναισθησία των απλών συναισθημάτων με τους άνωθεν επιβαλλόμενους κανόνες πάγιας και ομοιόμορφης μηχανικής συμπεριφοράς, θρίσκουν στην ποίηση του μπλουζ ένα δυναμικό φορέα μεταλλαγής και μια μοναδική δυνατότητα έκφρασης.

Επιπλέον και ολοκληρώνοντας τη θεωρητική μας προσέγγιση στο ουσιαστικό νόημα του μπλουζ, θα μείνουμε σε ορισμένα τραγούδια που αντανakλούν μερικές από τις βασικές ποιητικές του εντυπώσεις.

Είναι αλήθεια ότι μια φωτογραφία αξίζει όσο δεκάδες λέξεις. Η ερμηνευτική δε σημασία της αλλάζει από άτομο σε άτομο.

Έτσι θα μεταφράσουμε απλά

Δε σε θέλω να είσαι σκλάβο
Δε σε θέλω να δουλεύεις όλη μέρα
Δε σε θέλω λυπημένη και μελαγχολική
Θέλω μόνο να σου κάνω έρωτα
Δε σε θέλω να μου πλένεις τα ρούχα
Δε σε θέλω να με κρατάς σπίτι
Δε θέλω ούτε τα λεφτά σου
Θέλω μόνο να σου κάνω έρωτα.

Μπορώ να το πω από τον τρόπο που ανάβεις και περπατάς
Μπορώ να το δω από τον τρόπο που μιλάς μωρό μου.
Μπορώ να το ξέρω από τον τρόπο που μου φέρεσαι
Ότι μπορώ να σ' αγαπώ μέχρι να χάσω το μυαλό μου
Δε σε θέλω να μου μαγειρεύεις
Δε σε θέλω να μου στρώνεις το κρεβάτι
Δε σε θέλω γιατί είμαι λυπημένος και μελαγχολικός
Θέλω μόνο να σου κάνω έρωτα
Θέλω να σε κρατάω στην αγκαλιά μου
Θέλω μόνο να σου κάνω έρωτα.

(I JUST WANNA MAKE LOVE TO YOU με τον MUDDY WATERS)

Πονάω παντού, πιστεύω πως έπαθα πνευμονία
Και για όλα φταίει αυτή η άτιμη γυναίκα μου.
Γλυστρώντας στις γωνιές, τρέχοντας στα στενοσόκακα,
Παρακολουθώντας να δω τι θέλει να κάνει η γυναίκα μου,
Κάθισα κάτω στο δρόμο μια κρύα και σκοτεινή νύχτα
Περιμένοντας να δω αν θα γύριζε στο σπίτι.
Πιστεύω πως βρήκε κάποιον που την έριξε.
Στεκόμουν έξω στο κρύο όλη τη νύχτα
και κείνη δε γύρισε σπίτι.
Φορούσα ελαφρά ρούχα και περιφερόμουν στη βροχή
Χτες τη νύχτα το μωρό μου μου 'δωσε τους πόνους της πνευμονίας
Όταν θα πεθάνω να με θάψετε μ' ένα καπέλο στέτσον.
Πείτε στο κορίτσι μου πως έφυγα
Αλλά να με θυμάται πάντα.
(PNEUMONIA BLUES με τον BLIND LEMON JEFFERSON)

Ξύπνησα σήμερα το πρωί και είχα μια απαισία διάθεση
Ήμουν απένταρος και πεινασμένος
Και δεν ήξερα τι να κάνω
Είναι στα σίγουρα φοβερό αυτές τις μέρες
Να είσαι ολομόναχος σ' αυτόν τον κόσμο.
Να μην έχεις ούτε ένα φίλο
Και κάποιο μέρος να το πεις δικό σου.
Έκλαψα τόσο πολύ
Μπορούσα να ξαπλώσω κατάχαμα και να πεθάνω
Είμαι ένας άτυχος άνθρωπος
Παρακαλώ, ας μου πει κάποιος το γιατί
(AWFUL MOOD με τον T. BONE WALKER)

και μόνο τους στίχους, αφήνοντας αυτές τις φωτογραφίες στη δική σας ερμηνευτική διάθεση.

Πιστεύω πως τώρα μπορούμε να πούμε τι είναι το μπλουζ. Το μπλουζ είναι αγωνία και αίσθημα. Είναι χαρά κι ανάγκη. Φόβος, ελπίδα, μίσος, αγάπη, γέννηση και θάνατος. Το μπλουζ είναι η μετάλλαξη στην τέχνη της ζωής των μαύρων της Αμερικής που, έπειτα από δουλεία αιώνων και την πολυπόδητη απελευθέρωση και διαθίωση κάτω από υποτιθέμενες ανθρωπίνες συνθήκες, συνέχισαν να ζουν και να υπολογίζονται σαν δούλοι, χωρίς προσωπικότητα, σε μια κοινωνία γεμάτη απογοητεύσεις, που το μόνο που έδινε ήταν περιφρόνηση, μίσος και ένα συνεχές κνηνητό σ' όλα τα επίπεδα της άθλιας ζωής τους.

Το μπλουζ είναι αυτή η ίδια η ζωή. Η πιο γνήσια και υλιστική αντίληψη και έκφρασή της.

Η αγαπημένη μου μου 'πε πως ήθελε ένα διαμαντένιο δαχτυλίδι
Ναι αγάπη μου, θα σου φέρω σχεδόν τα πάντα
Προμηθεύτηκα ένα πιστόλι - ήταν ένα 44άρι
Για να πάρω αυτό το διαμαντένιο δαχτυλίδι
Έπρεπε να ληστέψω ένα κοσμηματοπωλείο
Η αστυνομία μ' έπιασε και με πήγε στη φυλακή
Παρήγγειλα στην αγάπη μου να 'ρθει να με δει
Ήρθε στη φυλακή - δε μπορούσε να δει το πρόσωπό μου
Σε παρακαλώ, κύριε φύλακα, είπε,
Δώσε του αυτό το σημείωμα από μένα
Κι έγραψε αυτά:
'Ήρθα να σε δω αλλά δε μπορούσα να δω το πρόσωπό σου
Ξέρεις πόσο σ' αγαπώ
Αλλά δε μπορώ να πάρω τη θέση σου

(DIAMOND RING με τον BROWNIE MC GEE)

[Τα τραγούδια αυτά μεταφράζονται για πρώτη φορά στα Ελληνικά]

αντι

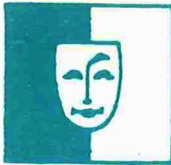
● Τό καλύτερο δώρο για σάς και τους φίλους σας:

● Ένας πανόδετος τόμος του περιοδικού «ANTI»

ΔΙΑΒΑΣΩ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Τό δεκαπενθήμερο ΔΙΑΒΑΣΩ είναι:
Ένα περιοδικό μήσης στο έργο κορυφαίων διανοητών και στα σύγχρονα πνευματικά και κοινωνικά προβλήματα.
Ένα όργανο κριτικής παρέμβασης στην πνευματική επικαιρότητα του τόπου.
Ένα θήμα ελεύθερης διαπάλης ιδεών και αντιμετώπισης των πνευματικών φαινομένων του καιρού μας.
Σε κάθε τεύχος:
● Αφιέρωμα σ' ένα συγγραφέα ή σ' ένα θέμα για τό όποιο έχουν γραφτεί βιβλία (συνεργασία με τό Magazine Littéraire).
● Συνέντευξη μ' έναν άνθρωπο του βιβλίου (συγγραφέα, μεταφραστή, εκδότη κλπ.).
● Πρωτότυπο ρεπορτάζ για ένα επίκαιρο ή... ανεπίκαιρο θέμα.
● Κριτική και παρουσίαση δεκάδων βιβλίων.
● Πολυκριτική για ένα... προβληματικό βιβλίο.
● Πίνακας με τά εμπορικότερα βιβλία του δεκαπενθήμερου.
● Ανταπόκριση από μία ξένη χώρα.
● Επιφυλλίδα για ένα πνευματικό θέμα.
● Βιβλιογραφικό δελτίο με όλες τις νέες εκδόσεις.
● Αποδελτίωση των βιβλιοκριτικών του ημερήσιου και περιοδικού τύπου και πολλά άλλα.

Θέατρο

ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ «ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ» του ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΑΤΕΣΗ

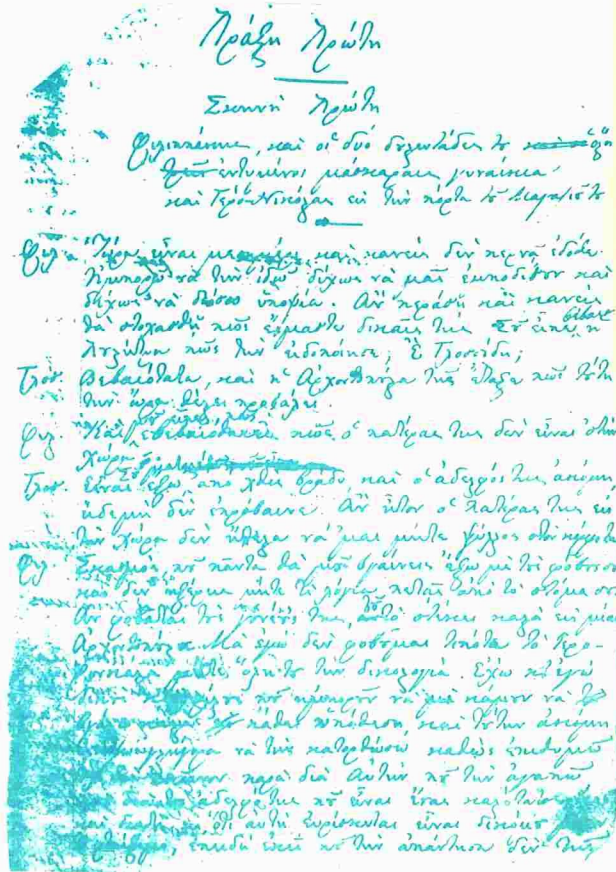
Την κοινωνική θέση της γυναίκας στη Ζάκυνθο κατά το 1830 μας περιγράφει με πολλή συγκίνηση η Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου.

Η ζωντανή λαϊκή γλώσσα και παράδοση μάς πληροφορεί άμεσα για την τραγική θέση του κοριτσιού. Η αρσενοκρατούμενη κοινωνία μας θεωρεί τη γυναίκα «ξενογωνιά». Το κορίτσι θα φύγει με το γάμο από την πατρική εξουσία και θα στεγασθεί κάτω από την ανδρική δεσποτεία. Ο άντρας είναι παραγωγός και διαχειριστής της περιουσίας.

Γι' αυτό και η αυταρχική ανδροκρατούμενη κοινωνία έφτιαξε κοινωνικές αξίες (φρονιμάδα, σεμνότητα, υποταγή, γλυκύτητα, υπομονή, καλοσύνη) που το κορίτσι έπρεπε σιγά-σιγά, από την ώρα που θα γεννιότανε μέχρι να παντρευόταν, να τις εσωτερικεύσει, για να μπορέσει ν' ανταποκριθεί χωρίς προβλήματα στον κύριο ρόλο της συζύγου.

Φυσικά δυνατότητα επιλογής συζύγου δεν υπήρχε. Ο πατέρας (αφέντης λέγεται στη νότια Κέρκυρα) έδινε γαμπρό στην κόρη, όποιον ήθελε. Κοινωνικά οι νεόνυμφοι δεν έπρεπε να διαφέρουν ταξικά. Δεν είναι προεπιβεβλημένο το κορίτσι να «κακοπέσει» και να πάρει παρακατιανό της.

Επειδή υπήρχε φόβος ο έρωτας να κεντρίσει την καρδιά του κοριτσιού, η αυστηρά και ιεραρχικά δομημένη κοινωνία βρήκε ως προφυλακτικά αλεξιτήρια φάρμακα την παραμονή της γυναίκας στο σπίτι, την ενασχόλησή της μ' αυτό και τον αναλφαβητισμό. Πρόβλημα λοιπόν οικονομικό και ηθικό το κορίτσι για την οικογένεια.

Αρχή πρώτης πράξης στο χειρόγραφο του ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

Περίπλους

Τώρα μπορούμε να κατανοήσουμε την απάντηση του γονιού στην ερώτηση: «Πόσα παιδιά έχεις»; - Τόσα παιδιά (άγόρια) και τόσα μέ τό συμπάθιο (κορίτσια). Το πρώτο σκέλος της απάντησης είναι φορτισμένο με χαρά και ενθουσιασμό, το δεύτερο με άγχος και πόνο. Η ίδια απάντηση δινόταν για το θηλυκό νεογέννητο. Αντί για τη φράση: «έκαμε κορίτσι» χρησιμοποιούνταν στερεότυπα: «έκανε με το συμπάθιο».

Οι κοινωνικές αυτές αντιλήψεις ερμηνεύουν και την άνιση διανομή της πατρικής περιουσίας υπέρ του αδελφού που είχε αγόρια. Γι' αυτό και στα οικογενειακά δέντρα των «ευγενών» δεν αναγράφονται και οι απόγονοι των κοριτσιών.

Οι φεουδαρχικές αυτές ιδέες με τον ξεπεσμό της τάξης των «ευγενών» και το ανέβασμα της αστικής υποχωρούν και τη θέση καταλαμβάνουν προοδευτικές, που πηγάζουν από το φυσικό δίκαιο.

Ενάντια σ' αυτήν την καταπίεση ο Αντώνιος Μάτεσης με το «Βασιλικό» διαμαρτύρεται, και ο λαός με τη «Χρυσουγή» επαναστατεί. Υστερότερα ο Ξενοπούλος θα συμπάσχει με τις ηρωίδες του.

Τα δύο πρώτα θεατρικά έργα γράφτηκαν περίπου σύγχρονα. Ο «Βασιλικός» το 1829 έως το 1830.

Τη «Χρυσουγή» μπορούμε μ' αρκετές πιθανότητες να τη χρονολογήσουμε στηριγμένοι σ' εσωτερικές ενδείξεις. Ως post quam το 1817, όπως αφήνει να διαφανεί ο στίχος:

τζι οκτακόσιους δέκα επτά, άρθρο διακόσια πέντε.¹

Ο στίχος κάνει νύξη για το Σύνταγμα Μαιταντ.

Ως ante quam το 1849, χρονιά που επίσημα καθιερώθηκε η ελληνική στη διοίκηση από τους Άγγλους. Οι δικηγόροι στις δύο νεότερες παραλλαγές της «Χρυσουγής» (1893², Μινώτου 1934³) μιλούν και Βενετσιάνικα, έστω και αν ο Φέξης κατηγορεί το Φίσκο, γιατί δε μιλεί τη μητρική γλώσσα.

Η παραλλαγή Ταρσούλη είναι αρχαιότερη, γιατί δεν έχει το νεολογισμό «χωροφύλακες», αλλά «κοντοστάμπιλοι». Ο Ζώης μας πληροφορεί πως οι κοντοστάμπιλοι ήταν μισθωτοί στρατιώτες επί Βενετοκρατίας που διατηρήθηκαν «και κατά τας κατόπιν πολιτικές μεταβολάς⁴». Αντί γι' αυτόν τον όρο ο Μάτεσης: «Μαρκουλίνοι». Ο Μάτεσης χρησιμοποιεί τη λέξη «πατέρα», ενώ στη Χρυσουγή συναντάμε την αρχαιότερη ιδιωματική «κύρης», που σήμερα δεν ακούγεται.

Ο Βασιλικός είναι γραμμένος περίπου στο Ζακυνθινό ιδίωμα της εποχής.

Επειδή στη «Χρυσουγή» συναντάμε λέξεις, εκ-

φραστικές του ίδιου πράγματος, αρχαιότερες από κείνες του Βασιλικού, γι' αυτό τη θεωρούμε προγενέστερη. Επί πλέον κανένα γνήσιο λαϊκό δημιούργημα δεν επηρεάζεται από το επώνυμο' το αντίστροφο συμβαίνει.

Επιδράσεις των «Ομιλιών» στο Βασιλικό ανιχνεύουμε τις εξής: «η σκηνή εις την Ζάκυνθον, εις ένα πλατώμα υποκάτω από το αρχοντικό του Ρονκάλα εις την πρώτη και τρίτην πράξιν⁵». Στα πλατώματα και στα σοκάκια παίζονταν οι «Ομιλίες». «Ένας άλλος δουλευτής του, που παρρησιάζεται μόνον μάσκαρα, ήγουν με προσωπίειον και με επί τούτου φορέματα⁶». Η όλη αμφίεση προέρχεται από τις «Ομιλίες». Ο Θωμάς, τύπος μέθυσου, ξεκινάει από το Χάση και κορυφώνεται στην Κακάβα «1834» του Καρατζά. Οι Μαρκουλίνοι (Μαρκουλίνοσ ήταν και ο πατέρας του Κάλβου) και οι Κοντοστάμπιλοι είναι γνωστοί από το λαϊκό δρώμενο του καρναβαλιού, το δικαστήριο, που οι χωροφύλακες συλλαμβάνουν πολίτες για δήθεν παραβάσεις και οι δικαστές τους επιβάλλουν πρόστιμο. Το μοτίβο αυτό μπήκε στις «Ομιλίες» και από κεί οι Μαρκουλίνοι πέρασαν στο Βασιλικό.

Το ίδιο σύμβηκε και με τη διακομώδηση του θεσμού της προίκας. Στις «Ομιλίες» έχουμε τη Γαϊδουροκαβάλα ή το χωριάτικο γάμο που συναντάμε στο Χάση και στο Βασιλικό.

Η περίοδος του καρναβαλιού, που ξετυλίγεται η υπόθεση του Βασιλικού, σχετίζεται άμεσα με το χρόνο, που παιζόταν οι «Ομιλίες». Ένδειξη για τη χρονολόγηση της Χρυσουγής είναι και οι δύο στίχοι που κατέγραψε ο Ντ. Κονόμος⁷

Το χίλια το εφτακοσιοστό και το ενενήντα τρία ετότες ιστορήθηκε ετούτη η Ομιλία.

Για όλα αυτά πιστεύουμε ότι χρονικά προηγήθηκε η Χρυσουγή από το Βασιλικό και αποτελεί κοντινό πρόγονό του.

Το παράξενο οικόσημο της οικογένειας ΜΑΤΕΣΗ

Και στα δύο έργα οι νέοι ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές τάξεις. Τα κορίτσια σε φεουδαρχικές και τ' αγόρια σε κατώτερες. Στη Χρυσσαυγή ιδιαίτερα οι ταξικές κοινωνικές διαφορές είναι απόλυτα αντίθετες. Την ακρότητα αυτή βοηθούσε και η μάσκα του λαϊκού ηθοποιού, που κάλυπτε το πρόσωπο και μ' ελευθερία μπορούσε να πει ό,τι ήθελε, για να ικανοποιήσει τη σατιρική του διάθεση.

Ο Ξάνθιππος (πατέρας της Χρυσσαυγής) τονίζει μ' έμφαση αυτό το χάσμα:

Γιατί ήμουν πάντα με γενιά και με τιμή και τάξη και δεν ευρέθηκε κανείς να 'ρθει να με πειράξει⁸.
-Δεν έπαιρνες, παιδάκι μου, άντρα που να σου μέλλει,
παρά επήρες τούτονε οπού ' τότε κοπέλλι⁹.

Και η εισαγωγή στην υπόθεση της Χρυσσαυγής κατά την παραγωγή Ταρσούλη μας βεβαιώνει τη διαφορά: « Ένας ψυχογιός, αγάπαγε την κόρη του αφεντικού του που ήταν μεγάλος άρχοντας, μα εκείνος δεν τον ήθελε και τον έδιωξε»¹⁰ (Η παραγωγή αυτή δημοσιεύεται παρακάτω).

Στο Βασιλικό τα κύρια πρόσωπα είναι: Ρονκάλας, άρχοντας από τα πρώτα σπίτια (εκ των παλαιότερων και πλουσιότερων οικογενειών). Γαρουφαλιά, κόρη του - Φιλιππάκης Γιαργυρόπουλος, άρχοντας από τα δεύτερα σπίτια¹¹.

Εμπόδιο στο γάμο των δύο ζευγαριών ήταν ο πατέρας, που εκπροσωπεί τη φθίνουσα φεουδαρχική τάξη.

Η Χρυσσαυγή επαναστατεί και σπάει τα δεσμά του κοινωνικού νόμου και ακολουθεί το φυσικό δικαίο «ξεπορτζίζοντας» από μόνη της.

Δικαστής: «Εσύ 'σουν πρώτη, Χρυσσαυγή, που πήγες στον Αλέξη;»

Χρυσσαυγή: «Μάλιστα κριτάδες μου, επήγα πριν να φέξει»¹².

Η Γαρουφαλιά έμεσα διαμαρτύρεται για τη συμ-

περιφορά του πατέρα της: «Σαν γονέος που είσαι... είσαι νοικοκύρης εις εμέ... κι εγώ δεν μπορώ να κάμω παρά τους ορισμούς σου»¹³...

Φυσικά η Γαρουφαλιά είναι επηρεασμένη από την καταγωγή της και γι' αυτό είναι διστακτική.

Το φυσικό δικαίωμα της επιλογής του συζύγου στη Χρυσσαυγή υποστηρίζει ο δικηγόρος του Αλέξη, Φέξης:

«-Το δικαίο του Αλέξιου εγώ το πρετεντέρω όπως ο νέος θέλησε κοπέλα ν' αγαπήσει με θέλημα της κοπελιάς έτσι το δίνει η φύση», και στο Βασιλικό, ο Δραγανίγος, αδελφός της Γαρουφαλιάς. Το τέλος φυσικά και στα δύο έργα είναι αίσιο και αποκαταστένεται η αδικία που γίνθηκε σε βάρος των κοριτσιών.

Αβίαστα λοιπόν βγαίνει το συμπέρασμα πως, αν ο Μάτεσης δεν είχε τη θεατρική εμπειρία των «Ομιλιών», πιθανόν να μη μας έδινε το Βασιλικό με τόσο προχωρημένες κοινωνικές ιδέες.

Παραπομπές

1. Ντ. Κονόμου, *Καρναβάλι και Λαϊκό Θέατρο στη Ζάκυνθο*, Αθήνα 1962, σ.28
2. ό.π., σ. 18-31
3. Μ. Μινώτου, *Ιόνιος Ανθολογία*, 8(1934), σ. 162-172.
4. Α.Χ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών και Λαογραφικών της Ζακύνθου*, τόμος Α, Αθήνα 1963, σ. 314, β: «Εις το Καλλιπάδον υπήρχε στρατών μισθωτών στρατιωτών Βενετών *Capirado con la sua contestabileria*».
5. Αντ. Μάτεση, *Ο Βασιλικός*, εκδόσεις Ερμής, Αθήνα 1981, σ.4
6. ό.π., σ.3
7. Ντ. Κονόμου, *Το παλιό Ζακυνθινό Καρναβάλι*, Φιλολογική Πρωτοχρονιά, 12(1953), σ.273 (διορθώθηκε, σιωπηρά, η λ. «εβδομηκοστό» με τη λ. «εφτακοσιοστό»).
8. Ντ. Κονόμου, *Καρναβάλι και Λαϊκό Θέατρο*, σ. 16
9. ό.π., σ.17
10. ό.π., σ.15
11. Αντ. Μάτεση, ό.π., σ.1
12. Ντ. Κονόμου, *Καρναβάλι και Λαϊκό Θέατρο*, ό.π., σ. 17
13. Αντ. Μάτεση, ό.π., σ.110
14. Ντ. Κονόμου, *Καρναβάλι και Λαϊκό Θέατρο*, ό.π., σ.17

[Το κείμενο της ομιλίας «ΧΡΥΣΑΥΓΗ» υπάρχει σ' αυτό το τεύχος σε ειδικό ένδετο]

ΕΚΚΥΚΛΗΜΑ

τρίμηνη επιθεώρηση για το θέατρο

Βιβλιοπαρουσίαση

επιμέλεια ΔΙΟΝ. ΣΕΡΡΑΣ

ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΜΟΥΤΖΑΝ - ΜΑΡΤΙΝΕΓΚΟΥ
«ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Έργο πολυσημαντο και χαρακτηριστικό όχι μόνο για τα Ζακυνθινά γράμματα αλλά και γενικότερα για τη νεοελληνική λογοτεχνία (και μάλιστα τη γυναικεία) η «Αυτοβιογραφία» της Ελ. Μουτζάν - Μαρτινέγκου (1801-1832) τυπώθηκε σε δεύτερη και πιο φροντισμένη έκδοση (η α' το 1956, έκδ. «ΔΙΓΕΝΗΣ») με εισαγωγή και σημειώσεις του γνωστού κι αξιόλογου ζακυνθινού συγγραφέα Κονιδί Πορφύρη (1910-1967), που υπήρξε και ένας από τους εκδότες του σημαντικού για τα γράμματά μας περιοδικού «Επιθεώρηση Τέχνης».

Μορφή πρωτοπόρα και σημαδιακή για την τότε (του ΙΘ' αι.) πνευματική και κοινωνική ζωή του Τζάντε η Μαρτινέγκου διασώθηκε και «ζει» χάρη και μόνο σ' αυτό της το έργο που, γραμμένο το 1831, έμεινε ανέκδοτο για μισό αιώνα, μέχρις ότου ο γιός της Ελισαβέτιος Μαρτινέγκος (1832-1885) το εξέδωσε, μερικά λογοκριμένο, σ' έναν τόμο με τίτλο «Η μήτηρ μου» το 1881. Όμως μόνο χάρη στη φροντίδα και στον κόπο του Κ.Πορφύρη (με την έκδοση του 1956) έγινε ευρύτερα γνωστή και η αυτοβιογραφία και η συγγραφέας της, με την οποία είχαν ως τότε ασχοληθεί λίγο-πολύ κι άλλοι Ζακυνθινογράφοι, όπως οι: Σπύρος Δεβιάζης, Γρ. Ξενόπουλος, Α.Χ.Ζώης, Ντινος Κονόμος, Μαριέττα Γιαννοπούλου-Μινώτου.

Ζώντας σ' εποχή ιδιαίτερα σκληρή για τη Ζάκυνθο και τ' άλλα Ιόνια νησιά (Αγγλική «προστασία») η Μαρτινέγκου γίνεται φορέας και μηνυτής μιας «μοίρας» άδικης και βασανιστικής που θέλει τη γυναίκα του καιρού της αποκομμένη από τον κοινωνικό περιγύρο, κλεισμένη στο σπίτι, υποταγμένη στη θέληση του άντρα-αφέντη. Γράφει σχετικά:

«Το σπήτι μας είχε (καθώς και ακόμη έχει) εκείνο το παλαιόν, θάρβαρον και αφύσικον και απάνθρωπον ήθος, όπου θέλει τας γυναίκας ξεχωρισμέναις από την ανθρωπίνην εταιρείαν». Και ακόμα:

«Εγώ έθλεπα καλά πως τούτο το σπήτι εξ αποφάσεως ήθελε μου προξενήσει γλιγωρον και κακόν θάνατον. Μέρα και νύχτα κλεισμένη χωρίς να δύναμαι να πηγαίνω μήτε εις εκκλησιάν μήτε εις περιδιάθασιν, χωρίς να έχω πλέον ελπίδα δια να αλλάξω ζωήν, χωρίς να ακούω άλλην ομιλίαν, παρά εκείνην του πατρός μου (επειδή ο αδελφός μου και ο θεός μου ή ολίγον, ή τίποτε συνωμιλούσαν μαζί με εμάς τας γυναίκαις), ο οποίος άλλο δεν έκανε παρά να λέγη τα πλέον δυστυχισμένα και μελαγχολικά λόγια οπού ποτέ να ειπώθησαν, ήσαν όλα πράγματα οπού μου έδιναν μίαν μεγαλωτάτην θλίψιν και στενοχωριάν, πάθη οπού γλιγορα εξ' αποφάσεως έμελλε να με γκρεμίσουν εις το μνήμα».

Φύση ευαίσθητη κι ανήσυχη, αν και ζει την πραγματικότητα που της επιβάλλουν η κοινωνία και η εποχή, παρά την απαισιοδοξία και τη θέλησή της για λύση ανάγκης (φυγή σε μοναστήρι), βρίσκει τη δύναμη ν' αντιδράσει, έστω και πρόσκαιρα, στον ασφυκτικό κλοιό του χώρου και να 'ρθει σε κάποιου είδους σύγκρουση (πιότερο εσωτερική) με τις απαιτήσεις και τη νοοτροπία των αυταρχικών εκπροσώπων και των δεσποτικών υπερασπιστών της κυρίαρχης τάξης και ηθικής. Μέσα από το κείμενο της Μαρτινέγκου, που αποτελεί ταυτόχρονα εξομολόγηση και κατακραυγή, προβάλλουν διάφανα η μορφή, ο χαρακτήρας, οι ιδέες της, φωτισμένες από τα μηνύματα του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης, γίνονται γνωστές πολλές πλευρές της κοινωνικής, πολιτικής και πνευματικής ζωής του τοπικού Τζάντε και δίνεται το στίγμα μιας εποχής παραδομένης ακόμα σε αφόρητα «ταμπού», που όμως αρχίζουν σιγά-σιγά να κλονίζονται και να καταρρέουν. Έτσι αποκτά ιδιαίτερη σημασία η περίπτωση της Ελισάβετ, μια και με την αυτοβιογραφία της γίνεται κήρυκας άλλης αντίληψης και άλλων στόχων, ξεπερνώντας το ατομικό και επικαιρικό στοιχείο και θίγοντας άμεσα και καιρία το θέμα της κοινωνικής και ατομικής απελευθέρωσης του ανθρώπου (και μάλιστα της γυναίκας). Όπως γράφει και ο Κ.Πορφύρης στην πολύ πετυχημένη εισαγωγή του, «οι ιδέες της... δίνουν στην Ελισάβετ τη θέση του προοδευτικού διανοουμένου, διαφωτιστή και κήρυκα των δικαιωμάτων του ατόμου. Ειδικότερα όμως οι ιδέες της για τη γυναίκα, την ανεβάζουν στο ύψος του προοδρόμου του αγώνα για τον ξεσκαλωμό της γυναίκας».

Κείμενο που δεν αποτελεί απλά μια μονοσήμαντη περίπτωση αλλά ένα «μικρό» πνευματικό μνημείο, ιστορικού, κοινωνικού, λογοτεχνικού, γλωσσικού, ψυχογραφικού και - πλατύτερα - πολιτικού ενδιαφέροντος, η «Αυτοβιογραφία» της Μαρτινέγκου διατηρεί αμείωτη την αξία της, ενάμιση αιώνα μετά τη γραφή της, ενώ μερικές

αλήθειες της αγγίζουν και τη σημερινή ακόμα εποχή, τη ζωή και τις αντιλήψεις της «κλειστής», σε πολλά, επαρχί- ας, όπου κάμποσα «δεσμά» επιμένουν, παράκαιρα, ν' ανθοφορούν και να πληγώνουν.

Με την εκδοτική του αυτή προσφορά ο Κ. Πορφύρης πράγματι ανάστησε και αξιοποίησε το μοναδικό κείμενο που σώθηκε από τα εικοσιεννιά (29) έργα, που έγραψε (μέσα σε δεκαπέντε χρόνια) στα Ελληνικά και στα Ιταλι- κά η Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου, η πρώτη γυναίκα πεζογράφος της νεοελληνικής γραμματείας, για την ο- ποία ο Κ.Θ. Δημαράς γράφει: «Η αυτοβιογραφία της... εκτός από την μαρτυρία την οποία παρέχει αποτελεί σπάνιας ποιότητας λογοτεχνικό κείμενο, ένα από τα πιο αγνά στολίσματα της νέας μας λογοτεχνίας». [Ας προσθέσουμε εδώ ότι ο νεοελληνιστής Mario Vitti, αναφέ- ρει την Ελισάβετ και το έργο της μόνο σε μια σημείωση

τριών γραμμών στην ιστορία του της νεοελ. λογοτεχνίας, ενώ ο Λίνος Πολίτης στη δική του δεν αναφέρει ούτε καν το όνομά της!].

Βέβαιο είναι πάντως ότι η έκδοση από τον Κωνίδη Πορφύρη της «Αυτοβιογραφίας» κατάφερε, όπως ση- μειώνει και ο ίδιος (1956), «να δώσει στην Ελισάβετ τη δέση που της ανήκει στη νεοελληνική γραμματολογία και στην προοδευτική κοινωνική κίνηση. Εκατόν εί- κοσι πέντε χρόνια ύστερα από το θάνατό της το έργο της έρχεται να εκπληρώσει αυτό που λαχτάρησε η δη- μιουργός του: «Να ωφελήσει την ανδρώπινη εται- ρεία».

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΣΕΡΡΑΣ

άλλες εκδόσεις

ΠΑΝΟΣ ΚΑΛΟΓΡΙΑΔΗΣ: «Το τέταρτο είδωλο»
(Εκδ. «Χειρόγραφο», Αθήνα 1984, σελ. 69)

Ο πυκνός και υπαινικτικός ποιητικός λόγος, η γλωσσι- κή στιλπνότητα, το άρτιο αισθητικό αποτέλεσμα, η αρχι- τεκτονική σκέψη και γραφή, η θεατρική διάταξη και ονομασία των επί μέρους ενοτήτων (πάροδος, επεισόδιο, στάσιμο, κομός, έξοδος), σε άμεση αναφορά και σύνδεση με τη μορφή και το βάθος της αρχαίας ελληνικής τραγω- δίας, η ομοιογένεια του ύφους και η αισθητή και βιωμένη παρουσία της έννοιας «ελληνικότητας» είναι μερικά από τα κύρια συνθετικά στοιχεία αυτής της δημιουργίας του Πάνου Καλογριδίου.

Χωρισμένο το βιβλίο σε εικοσιτέσσερα «κομμάτια-ενο- τητες» (όσα και τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου), αγκαλιάζει και αναπλάθει ποιητικά πολλά από τα «στι- γματα» της διαιρεμένης σε τέσσερες περιόδους ελλη- νικής ιστορίας, η οποία και αποτελεί την πρόφαση μόνο για την ανακάλυψη και αποκάλυψη της βαθύτερης ουσίας της φυλής και του «ελληνισμού» (με τις αρχές του ριζωμέ- νες στην προϊστορία και στη μυθολογία ακόμα).

Ο ποιητής υμνώντας ή θρηγνώντας, με έκφραση έντο- νης νοσταλγίας, έναν κόσμο ξεχωριστό κι ένα μοναδικό δυναμικό, που χάθηκαν στο πέρασμα του χρόνου, δε χάνεται ο ίδιος στη στείρα και αντιπονητική παρελθοντο- λογία, αλλά ιχνηλατεί τον «κόσμο» του και προβάλλει τις αξίες του παρόντος και τις προδιαγραφές του μέλλοντος.

Ακόμα, στο «τέταρτο είδωλο», που γενικά θεωρούμε- νο εντάσσεται στο ποιητικό κλίμα που γέννησε ο Ελύτης με το «ΑΣΙΟΝ ΕΣΤΙ», είναι φανερό μια ιδεολογική βάση καθαρά υλιστική και μια ευχέρεια και ποιικιλία εκφρα- στική, που απλώνουν το στίχο από τις ρίζες του δεκαπεν- τασύλλαβου του δημοτικού μας τραγουδιού μέχρι και τις πηγές της γνήσιας υπερρεαλιστικής γραφής.

Ο Πάνος Καλογριδής δημιούργησε πράγματι, τεχνούρ- γησε με αίσθημα και γνώση μια ποίηση δυναμική, με σύζευξη αρμονική του διαχρονικά «καλού καγαθού»,

του με πολλές διαστάσεις ελληνικού και ανθρώπινου στοιχείου και όλων εκείνων που τον οπλίζουν με δύναμη και χάρη, ώστε, σηματοδοτώντας την πορεία του κι απο- καλύπτοντας, (ως σύμβολο και όχι απλά ως άτομο) τη βαθύτερη ουσία της ύπαρξής του, να μπορεί με πίστη ακέραια να διακηρύξει την αλήθεια που γεννά αισιοδοξία και βεβαιότητα:

«Υπάρχω/που είμαι ο ήλιος ο Έρωτας/
δαφνηφορίες σεπτές ριγωμένους/Το Φως/το Ανίκη-
το».

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΣΣΟΣ: «Η νυχτερινή ηδυπάθεια
ενός μετανάστη» (εκδ. «Θεωρία», Αθήνα 1984,
σελ. 59, 6' έκδοση).

Οι δύο πρώτες συλλογές του ποιητή και κριτικού Βαγγέ- λη Κάσσου, «Μικρές Δογκάδες» (1979, αφιερωμένη στη μητέρα του) και «Η νυχτερινή ηδυπάθεια ενός μετανά- στη» (1981, αφιερωμένη στον πατέρα του), συνθέτουν το «σώμα» και την «ψυχή» του βιβλίου αυτού και δίνουν την ταυτότητα του δημιουργού και του ανθρώπου ως ατόμου και ως δέκτη και πομπού των μηνυμάτων του χώρου, του κόσμου και της εποχής. Ο ποιητής έχει βιώσει τη μονα- ξιά, τον πόνο, τις πληγές, την απόγνωση, παρατηρεί, κα- ταγράφει, αγανακτεί ή σαρκάζει, κινείται πάντα στο σκοτάδι ή στο μισόφωτο, κάπου-κάπου χαράζοντας με λόγο και μ' αίσθημα μια παρουσία ελπίδας (μάλλον αβέ- βαιης).

«Έρρημο δάσος παντέρρημο/γεμάτο νεκροπούλια
και φαντάσματα/ορκίζομαι στην Άνοιξη/πως κά-
ποια μέρα θα σε κάψω». Κι ακόμα: «...με λεηλάτησαν
ίσαμε την τελευταία ηλιαχτίδα/και τώρα/σκοτεινός
και έρημος/παραμιλώ ελληνικά/μήπως και λάμψω».

ΑΛΕΚΟΥ ΔΙΔΩΡΙΚΗ
«Κραυγή σε 24 τόνους» ΙΚΑΡΟΣ σελ. 46

Από τις εκδόσεις «των Νόμπελς», τον Ίκαρο κυκλοφόρησε η συλλογή «Κραυγή σε 24 τόνους», που μας γνωρίζει μια άλλη πτυχή του Αλέκου Διδωρίκη, την ποιητική.

Μέχρι τώρα γνωρίζαμε τον Α.Α. σαν έναν από τους πιο πετυχημένους δημοσιογράφους στη χώ- ρα μας και τους πιο σημαντικούς θεατρικούς συγγραφείς του νεοελληνικού θεάτρου.

Τα ποιήματα της «Κραυγής σε 24 τόνους» γρά- φτηκαν σε δύο περιόδους. Στην περίοδο 1980-82 τα πρώτα στην Αθήνα και στην περίοδο 1955-57 τα δεύτερα στη Νέα Υόρκη.

Είναι όμως φανερή η συνέχεια του τρόπου γραφής της δεύτερης περιόδου στον τρόπο της πρώτης.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ: «Οικειός» (εκδ. «Ο-
δυσέας», Αθήνα 1984, σελ. 25)

Ενδοσκοπεί, βυθίζεται αργά και σταθερά στο «εγώ» και στον κόσμο του ο Δ.Κ., ιχνηλατεί τα κύρια «πρόσω- πά» του και αναδύει με λόγο ποιητικά μετρημένο, ελεγχο- μένο, συχνά «και κρυμμένο» και επιγραμματικό, τα κομ- μάτια ενός ατομικού και ευρύτερου χώρου συνθεμένου από αλήθειες και ώρες πικρές, από νύχτα και φως, πα- ραδομένο στην αγωνία και στον αγώνα ενός απελπισμέ- νου αντιπερισπασμού (με τέλος ομόλογο).

«Τον είδα πάλι να γράφει/κείμενα ελπίδας/.../αυ-
τός που δεν είχε ελπίδα στην καρδιά/ούτε καν την
ελπίδα του πρωϊνού φωτός/Αυτόν τον προσφιλή κι
άγνωστο/τόρα τον καταδίκασαν στη δημοσίευση των
κειμένων του σκαμμένων από μέσα/γεμάτων λαγού-
μα και υλικά ανατινάξεων».

περιοδικά

«ΔΡΩΜΕΝΑ»-«ΕΚΚΥΚΛΗΜΑ» - «ΜΙΜΙΚΑ»

Το να εκδόσεις στη χώρα μας ένα θεατρικό πε- ριοδικό είναι πραγματικό τόλμημα, όταν δεσπό- ζει η επιβλητική σκιά του «ΘΕΑΤΡΟΥ» του Κώ- στα Νίτσου, που δυστυχώς σταμάτησε να βγαίνει μετά τα νέα καθήκοντα του εκδότη του.

Παρά ταύτα πρόσφατα και σχεδόν ταυτοχρό- νως εκδόθηκαν τρία τέτοια περιοδικά: Τα «ΔΡΩΜΕΝΑ», το «ΕΚΚΥΚΛΗΜΑ» και τα «ΜΙ- ΜΙΚΑ».

Χαρακτηριστικό της ποίησης του Α.Α. η φιλο- σοφική διάθεση. Άλλο χαρακτηριστικό η μυρου- διά θεατρικού διαλόγου που αναδύεται από τους στίχους του ποιητή. Ενός διαλόγου ανάμεσα στις κατασταλαγμένες σε στίχους εμπειρίες μιας ιδι- αίτερα έντονης ζωής.

Το κύριο τέλος χαρακτηριστικό, η καθαρότητα του λόγου, στηριγμένη στα κλασικά πρότυπα γραφής, δεν είναι εμπόδιο στη διατύπωση ενός ελεύθερα ρέοντος στίχου.

Λίγοι στίχοι από το ποίημα «Η ΑΚΡΗ ΤΟΥ ΣΚΟΙΝΙΟΥ»:

Την ώρα αυτή που απολείπουν οι δυνάμει- ς,/που σβήνουν ένα ένα τα κεριά,/σκέψου πως έτσι κάποτε αισθάνθηκαν/ή θα αισθανθούνε αύ- ριο μεθαύριο:/ο Σοφοκλής, ο Σαίξπηρ,/Ο Ναπο- λέων, ο Ρούσβελτ,/ο Τσώρτσιλ και ο Κρούτσεφ/ κι ο σκουπιδιάρης της μικρής σου γειτονιάς...

Αναμφισβήτητα το καθένα έχει από κάτι να πει, ιδιαίτερα σήμερα που η ανάγκη για διάλογο προβάλλει επιτακτική. Ικανοποιώντας κι εμείς την ίδια ανάγκη θα προσπαθήσουμε να πούμε με δυο λόγια την άποψή μας για το καθένα από αυ- τά.

Από εμφάνιση, σίγουρα τα «ΜΙΜΙΚΑ», που μά- λιστα εκδίδονται στη Θεσσαλονίκη, κατέχουν τα πρωτεία. Πολύ καλό σε εμφάνιση ακόμα το «ΕΚ- ΚΥΚΛΗΜΑ» που στο δεύτερό του τεύχος διόρ- θωσε όλα τα στραβά που του επεφύλαξε στο ξε- κίνημά του ο δαίμονας... του τυπογραφείου. Τα «ΔΡΩΜΕΝΑ» στηρίζουν την εμφάνισή τους σε μια σειρά φωτογραφιών, συχνά αδικαιολόγητων σε αριθμό και έκταση.

Όσο για την ύλη τους, τα «ΜΙΜΙΚΑ» ακολου- δούν την αρχή «λίγο και καλό». Προσεκτικά δια- λεγμένα τα άρθρα τους περιορίζονται σε 5-6 δέ- ματα. Τα «ΔΡΩΜΕΝΑ» με διπλάσια σε έκταση ύλη μοιάζουν να περιορίζουν τη συμβολή τους στη θεατρική έρευνα και το διάλογο, γιατί κατα- φεύγουν συστηματικά στην εύκολη λύση της δη- μοσίευσης κειμένων ομιλιών και διαλέξεων ή στην αναδημοσίευση άρθρων από άλλα έντυπα. Ακατανόητη ακόμη και η σκοπιμότητα της δη- μοσίευσης τον Απρίλη του 1984 θεατρικών κρι- τικών που αναφέρονται στα έργα του Εθνικού Θεάτρου της περιόδου 1982-83. Το «ΕΚΚΥ- ΚΛΗΜΑ» τέλος νομίζεις πως είναι γραμμένο για να βυθίσει τον αναγνώστη στη μαγεία του Θεά- τρου. Άρθρα που δίνουν μια φαιρική ενημέρω- ση για την ελληνική και την παγκόσμια θεατρική κίνηση, έρευνα για τη θεατρική παιδεία, δοσμέ- να με τρόπο ελκυστικό και για τον πιο βαριε- στημένο αναγνώστη.

Κοινός παρονομαστής και των τριών περιοδικών η δημοσίευση θεατρικών έργων ελληνών συγγραφέων.

Ίσως λίγο περισσότερο ακόνισμα των κεντριών αυτών των περιοδικών να βοηθούσε στο διάγραμμα αρκετών θεατρικών στραβών. Το καλό από τις τρεις αυτές εκδοτικές προσπάθειες είναι σίγουρα ότι ανάμεσά τους διαφαίνεται ο συνεχιστής του «ΘΕΑΤΡΟΥ».

«ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΑ ΦΥΛΛΑ». Φιλολογική - λαογραφική και ιστορική έκδοση. Τόμος ΙΒ΄ Συντάκτης και εκδότης ΝΤΙΝΟΣ ΚΟΝΟΜΟΣ. Αθήνα 1984.

Πολύτιμη προσφορά στα νεοελληνικά γράμματα είναι ο δωδέκατος τόμος του περιοδικού «ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΑ ΦΥΛΛΑ» που

■ **Θάνος Κανδύλας: «Απόπειρα» (Ποιήματα), Αθήνα 1983, σελ. 36.**

■ **Θέμης Τασούλης: «65 ποιήματα της νότιας πολιτείας του μυαλού μου», εκδ. «Ώστρια», Αθήνα 1983, σελ. 86 (σχέδια Θύμιου Καρακατσάνη)**

■ **Όθων Μ. Δέφνερ: «Μαδριγάλια» (ποιήματα), εκδ. «Περγαμηνή», Αθήνα 1984, σελ. 112 (εικονογράφηση Ελεονώρας Περγράκη)**

■ **Κατερίνα Ζαχαριάδου: «Στους δρόμους της σύμπτωσης» (αφηγήματα), Αθήνα 1984, σελ. 46.**

■ **Αθαν. Β. Νταουσάνης: «Το βαθύ του έβενου» (ποιήματα, 6΄ έκδοση), Αθήνα 1984, σελ. 60**

■ **Αθαν. Β. Νταουσάνης: «Στέπες» (ποιήματα), Αθήνα 1984, σελ. 50**

■ **Γιώργος Τσίγκος: «Οδηγίες πίσω» (διήγηση και τρία ποιητικά κομμάτια), Αθήνα, 1984, σελ. 78 (εικονογράφηση του ίδιου)**

γράφει και εκδίδει ο γνωστός Ιστοριοδίφης Ντίνος Κονόμος.

Από τα θέματά του ξεχωρίζουμε: το «Ημερολόγιο του Μάτε-στη» που είναι μια μοναδική μαρτυρία για τον Μεγάλο Τουρκο-Βενετικό πόλεμο (1684-1699), την άγνωστη περιγραφή του Γερμανού περιηγητή Franz Ferdinand Von Troili για μια παράσταση Ζακυνθινού Λαϊκού Θεάτρου στα 1666, την παρουσίαση της πρώτης ελληνόφωνης εφημερίδας που κυκλοφόρησε το 1813 στη Ζάκυνθο, τα λαογραφικά κείμενα του Ανδρέα Γαίτα, τις επιστολές των Παναγιώτη Χιώτη, Σπύρου δε Βιάζη και Γρηγόρη Ξενόπουλου, και τέλος το καταποπιστικό αφιέρωμα στον αδικημένο και εντελώς άγνωστο ως σήμερα ζωγράφο Θεόδωρο Χ. Κουτσογιαννόπουλο (1864-1941).

Η έκδοση πλαισιώνεται από δυσεύρετες γκραβούρες, άγνωστα σχέδια, σπάνια χειρόγραφα και πολύτιμες φωτογραφίες. Είναι κι αυτή εκτός εμπορίου όπως όλες οι εκδόσεις του συγγραφέα και αφιερώνεται ευλαβικά στην μνήμη της μητέρας του.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΦΛΕΜΟΤΟΜΟΣ

■ **Γ.Ε.Γεωργίου: «Επιστροφές» (ποιήματα), εκδ. «Ίκαρος», Αθήνα 1984, σελ. 46**

■ **Εριφύλη Ντεμής: «Μας λένε βέβηλες» (ποιήματα), εκδ. «Γραμμή», Αθήνα 1984, σελ. 56**

■ **Ε.Β. Καραβία «Ανάπλους» ποίηση ΑΘΗΝΑ 1983**

■ **Δέσποινα Πολυχρονίδου «Στάλες» ποίηση Εκδόσεις Μπέλλου 1983**

■ **Σπύρος Τουλογιάννης «Κύμα της θαλάσσης» ποίηση ΑΘΗΝΑ 1984**

■ **Διονύσης Γιακούμης «Αντίλαλοι και ρυθμοί» ποίηση ΑΘΗΝΑ 1983**

■ **Παναγιώτης Κούτσος «Αι γενεαί πάσαι...» ποίηση ΑΘΗΝΑ 1983**

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΡΟΥΓΑ

τοπική εφημερίδα της Ζακύνθου

η κριτική και το βλέμμα της Επαρχίας πάνω σε κάθε στιγμή της ζωής

ANTONIO LUCIO VIVALDI

«Οι τέσσερεις εποχές»

Ο ANTONIO LUCIO VIVALDI (Βενετία 4-3-1678, Βιέννη 28-7-1741) έχει κάθε δικαίωμα να θεωρείται σήμερα απ' τους δημοφιλέστερους δημιουργούς της κλασικής μουσικής. Του το οφείλει άλλωστε η ιστορία, που τον κρατούσε «στη σκία της» πάνω από 170 περίπου χρόνια.

Χρειάστηκαν οι έρευνες του μεγάλου Γάλλου μουσικολόγου MARC PINCHERLE¹, για ν' αναβιώσει και να εντυπωσιάσει πάλι, στον αιώνα μας, το λαμπρό έργο του μαίτρ του CONCERTO GROSSO².

Τα τελευταία είκοσι χρόνια πολλοί μελετητές - με ευρητήρια πηγών, ντοκουμέντα, κ. ά³ - σκιαγράφησαν πληρέστερα το έργο και τη φυσιογνωμία του ανήσυχου και γοητευτικού «κοκκινομάλλη αβά», που έγραψε πάνω από 750 συνθέσεις: καντάτες, συμφωνίες, σονάτες, θρησκευτικά έργα, 50 όπερες και 460 κοντσέρτα.

Γιός βιολιστή, του GIOVANNI BATTISTA VIVALDI (1655-1736), σπούδασε κοντά στον πατέρα του βιολί και στον GIOVANNI LEGRENZI⁴ σύνθεση. Είκοσι πέντε χρόνων ήταν παπάς, αλλά λίγες φορές άσκησε τα ιερατικά του καθήκοντα. Γρήγορα γνώρισε μεγάλη φήμη σαν διευθυντής της Ορχήστρας και της Χορωδίας του Ωδείου της ΡΙΕΤΑ της Βενετίας, αλλά και σαν συνθέτης και δεξιοτέχνης βιολιστής.

Δημιουργός του ενόργανου κοντσέρτου σόλο, ο συνθέτης των «τεσσάρων εποχών» επέδρασε σημαντικά όχι μόνο στη δεξιοτεχνία του βιολιού, αλλά και στις μουσικές αντιλήψεις των συγχρόνων του⁵.

Η μουσική του VIVALDI - «κοσμική» σχεδόν στο σύνολό της - που συνάρπαξε στην εποχή της τις πριγκιπικές αυλές όλης της Ευρώπης, ασκεί και σήμερα σ' όλους μας μιαν ακατάβλητη γοητεία με το ποιητικό της ύφος, τη δροσιά και την ηχητική της καθαρότητα, που εκφράζουν μιαν άγρυπνη «διαρκή αναζήτηση της αισθητικής τέρψης»⁶.

Οι «Τέσσερεις Εποχές» (LE QUATTRO STAGIONI) είναι τα τέσσερα πρώτα έργα απ' τη μουσική συλλογή «Άμιλλα Αρμονίας κι Εφευρετικότητας» (IL CIMENTO DELL' ARMONIA E DELL' INVENZIONE, OPUS 8), που εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1724 από το MICHEL CARLO LE CENE, βιβλιοθηκάριο στο Άμστερνταμ. Έχουν γραφτεί για σόλο βιολί και συνοδεία ορχήστρας εγχόρδων και CLAVECIN.⁷

1. «Άνοιξη» (PRIMAVERA, OPUS 8 - No 1, R. V. 269⁸). Το έργο ανοίγει με μια χαρούμενη υποβλητική μελωδία. (ALLEGRO)⁹. Είναι ο ερχομός της Άνοιξης, το ξύπνημα της ζωής, η ελπίδα κι η ευτυχία της φύσης: η ορχήστρα και το πρώτο βιολί διηγούνται το τιτίβισμα των πουλιών και το κελάρυσμα του δροσερού νερού των πηγών που ποτίζει τα καταπράσινα λειβάδια. Το LARGO E PIANISSIMO SEMPERE, με υπερτονισμένο λυρικό περιεχόμενο, φέρνει την εικόνα του γιδοβοσκού που κοιμάται ήσυχος στο βαθύ ίσκιο των δέντρων, παρ' όλα τα γαυγίσματα του πιστού του σκυλιού (ήχος της βιόλας), κι η πρώτη εποχή του έτους τελειώνει με το γιορταστικό, αισθησιακό, χορό Νυμφών του Δάσους και Βοσκών (ALLEGRO).

2. Νωχελικό και βαρύ προβάλλει το «Καλοκαίρι». (L' ESTATE, OPUS 8-No 2, R. V. 315).

Ο «άσπλαχνος ήλιος» δημιουργεί μια βαριά ατμόσφαιρα (ALLEGRO NON MOLTO). Τον αργόσυρτο όμως ήχο διακόπτει η χαρά των πουλιών - κούκου, καρδερίνας, τρυγονιού - και η παρουσία, κάποτε ενοχλητική, των εντόμων, που μνούν μέσα στα κλαδιά τη δημιουργία, στοιχεία μιας λεπτής ισορροπίας που ενισχύεται από άφθονο μουσικό χρώμα. Η ορμητική χρήση κατόπιν της απλής κλίμακας, με όμοιες κι αντίθετες μαζί κινήσεις, εκφράζει σαφέστατα την αιφνίδια καλοκαιρινή καταιγίδα με τις αστραπές και τις βροντές της στο τελευταίο μέρος (PRESTO).

3. Αντίθετα το «Φθινόπωρο» (L' AUTUNNO, OPUS 8 No 3, R. V. 293) αρχίζει με το χαρωπό χωριάτικο χορό. Οι δουλετάδες της γης απολαμβάνουν πλέον τους κόπους τους. Η πλούσια σοδειά τους οδηγεί στο ξέφρενο τραγούδι και το χορό με το κρασί μαζί, το θείο δώρο του Βάκχου. Τα μουσικά όργανα εδώ περιγράφουν όχι μόνο το λαϊκό πανηγύρι, το ξεφάντωμα του μέθυσου (ALLEGRO), αλλά και τον ύπνο του, τον ύπνο του ειρηνικού απλού ανθρώπου που ζει για τη σπορά και το θερισμό. Το ADAGIO με το απαλό νανούρισμα του μεθυσμένου είναι εικόνα μοναδικής χρωματικής αρμονίας. Οι ήχοι του ALLEGRO έπειτα, κοφτοί, «εμβατηριακοί» θα λέγαμε, περιγράφουν, όχι χωρίς κάποια αποστροφή, σκηνές κυνηγιού.

4. Ο παγωμένος «Χειμώνας» (L' INVERNO, OPUS 8 - No 4, R. V. 297) έρχεται σιγά - σιγά γεμάτος χιόνια, δυνατές καταγίδες και φοβερούς ανέμους (ALLEGRO NON MOLTO), που κάνουν τα κορμιά των ανθρώπων να ριγούν και τα δόντια να τρίβουν. Στο υψηλής εμπνεύσης LARGO ακούμε τη χειμωνιάτικη βροχή, μπροστά στο παράθυρό μας, να πέφτει ασταμάτητα, μονότονη και μελαγχολική (οι σταγόνες είναι το ελα-

φόρο PIZZICATO¹⁰ των οργάνων που συνοδεύουν το πρώτο βιολί). Το τελευταίο κομμάτι (ALLEGRO) μας δίνει κι άλλες ενισχυτικές εικόνες: τη δυσκολία στο περπάτημα μέσα στα χιόνια, τον κίνδυνο του πάγου, κ. ά. Δυνατά, σταθερά, «επιθετικά» οι ήχοι των εγχόρδων κλείνουν το έργο φέρνοντας στ' αυτιά μας τους ανέμους που λυσσομανούν' το βοριά, το σιρόκο και τους άλλους.

Οι «QUATTRO STAGIONI» διαθέτουν εικόνες και σύνολα ιδιαίτερης μουσικής ομορφιάς και δίνουν μια μοναδική ευκαιρία για αριστοτεχνικές, βιρτουόζικες εκτελέσεις. Οι παρτιτούρες τους συνοδεύονταν και από 4 αντίστοιχα σονέτα - ένα για κάθε εποχή - τα οποία κατά πάσα πιθανότητα είχε γράψει ο ίδιος ο VIVALDI. Το έργο το είχε αφιερώσει στο βοημό κόμη WENZEL VON MOZZIN.

Αν και το θέμα των εποχών του χρόνου έχει εμπνεύσει πολλούς μουσικούς (J. B. LULLY, F. LEMAIRE, A. SCARLATTI, J. HAYDN, P. I. TCHAIKOWSKY, κ. ά) οι εποχές του βενετσιάνου IL PRETE ROSSO παραμένουν, όπως και στην εποχή τους άλλωστε, το δημοφιλέστερο, και ίσως το καλύτερο, έργο του είδους.

Σημειώσεις:

1. Ο Μ. PINCHERLE (1888-1974), ειδικός στην ιστορία του βιολιού, ερευνώντας αρχεία και βιβλιοθήκες της Ευρώπης, ανακάλυψε πραγματικά το VIVALDI. Οι μελέτες του (εκείνη του 1913, που ήταν διδακτορική διατριβή, κι οι άλλες του 1948 και του 1955) αποτελούν και σήμερα βασική πηγή γνώσεων και πληροφοριών για το έργο και τη ζωή του συνθέτη.
2. CONCERTO GROSSO: ορχηστρικό συμφωνικό κονσέρτο, δηλ. σύνθεση όπου μια μικρή ομάδα οργάνων (PRINCIPALE ή CONCERTINO) συναγωνίζεται μ' ολόκληρη ορχήστρα (TUTTI ή RIPIENTO).
3. Με τη σπίθα που άναψε ο PINCHERLE παρουσιάστηκε ένας ερευνητικός οργανισμός για ό,τι αφορούσε το βενετσιάνο IL PRETE ROSSO. Ακόμα και πνευματικά ιδρύματα συστάθηκαν (Ιταλικό Ινστιτούτο Βιβλάντι, Διεθνές Κέντρο Τεκμηρίων Βιβλάντι, κλπ.).
4. G. LEGRENZI (1626-1690): ονομαστός βενετσιάνος συνθέτης, MAESTRO DI CAPELLA στη βασιλική του Αγίου Μάρκου της Βενετίας.
5. Η μουσική του (L' ESTRO VIVALDIANO) επηρέασε πολλούς (D. SCARLATTI, C. GOLDONI, J. S. BACH, J. HAYDN, κ. ά).
6. ROLAND DE CANDE: A VIVALDI, 1967 PARIS (Γαλλικ.)
7. CLAVECIN (ή CEMBALO ή αγγλ. HARPISCHORD): έγχορδο όργανο με πλήκτρα, περίπου όπως το πιάνο.
8. Το R. V. στην καταγραφή των έργων του VIVALDI σημαίνει RYOM VERZEICHNIS. Είναι ο πλήρης αριθμητικός κατάλογος των έργων του συνθέτη, που σύνταξε ένας σύγχρονος Δανός μουσικολόγος, ο PETER RYOM. Θεωρείται σήμερα ο πιο άρτιος, σε σχέση με τους προηγούμενους παλιότερους των Μ. PINCHERLE (Ρ. ή Ρ. V. αρχικά καταλόγου), Μ. RINALDI (OPUS RIN.) και Α. FANNA (F).
9. Τα τέσσερα κοντσέρτα περιλαμβάνουν τρία μέρη - κινήσεις το καθένα, με τη γενική σχηματική διαδοχή γρήγορο - αργό - γρήγορο.
10. PIZZICATO: κίνηση που τα έγχορδα με δοξάρι παίζονται χωρίς αυτό, δηλαδή με τα δάχτυλα.

**ΒΑΣΙΚΗ ΔΙΣΚΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ «ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΕΠΟΧΩΝ»
(LE QUATTRO STAGIONI THE FOUR SEASONS - LES QUATRES SAISONS - DIE VIER JAHRESZEITEN, OP. 8)**

1) WOLFGANG SCHNEIDERHAN (βιολι) FESTIVAL STRINGS LUCERNE RUDOLF BAUMGARTNER (διευθ. ορχ.) DEUTSCHE GRAMMOPHON 2) SOLISTI DI MILANO ANG. EPHRIKIAN (διευθ. ορχ.) ERATO RCA 3) MICHEL SCHWALBE (βιολι) BERLINER PHILARMONIKER HERBERT VON KARAJAN (διευθ. ορχ.) DEUTSCHE GRAMMOPHON 4) L' ENSEMBLE INSTRUMENTAL DE FRANCE JEAN- PIERRE WALLEZ (Βιολι πρώτο) MAR. ROCHE (Κλαβεσέν) MUSIDISC 5) FELIX AYO (βιολι) BERLIN CHAMBER ORCHESTRA VIT. NEGRI (διευθ.) PHILIPS 6) SIMON STANDAGE (βιολι) THE ENGLISH CONCERT (με αυθεντικά της εποχής όργανα) TREVOR PINNOCK (τσέμπανο και διευθ.) Εγγρ. DIGITAL - ARCHIV. D. G. 7) JOHN HOLLOWAY (Βιολι) LA GRANDE ECURIE ET LA CHAMBRE DU ROY JEAN - CLAUDE MALGOIRE (διευθ.) CBS 8) VIRTUOSI DI ROMA REN. FASANO (διευθ.) EMI	9) ACADEMY OF ST. MARTIN - IN - THE FIELDS ALLAN LOVEDAY (βιολι) NEVILLE MARRINER (διευθ.) ARGO DECCA. 10) JERUSALEM MUSIC CENTER CHAMBER ORCHESTRA ISAAC STERN (βιολι και διευθ.) CBS 11) THE ENGLISH CHAMBER ORCHESTRA HENRYK SZERYNG (βιολι και διευθ.) PHILIPS GRANDIOSO 12) I MUSICI FELIX AYO (πρώτο βιολι) (περιλαμβάνεται στο «IL CIMENTO DELL' ARMONIA E DELL' INVENZIONE», τρεις δίσκοι), PHILIPS 13) LAUTENBACHER (βιολι) WURTEMBERG CHAMBER ORCHESTRA JORG FAERBER (διευθ.) VOX TURNBOUT 14) LONDON PHILARMONIC ORCHESTRA I. PERLMAN (βιολι και διευθ.) EMI 15) STUTTGARD CHAMBER ORCHESTRA K. CULKA (βιολι) KARL MUNHINGER (διευθ.) DECCA 16) CONCERTUS MUSICUS WIEN NIKOL. HARNOKOURT (διευθ.) TELEFUNKEN

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

ΤΟΜΙΕΣ στη σκέψη
στα γράμματα
στις τέχνες

Ομως
περιοδικό

ψάχνοντας για μουσική

‘Ο Περίπλους, ιδιαίτερα δεκτικός στη μουσική, καθιερώνει από αυτό τό τεύχος μία μόνιμη παρουσίαση των σύγχρονων εκδηλώσεών της.

Σέ κάθε τεύχος θά σάς ενημερώνουμε γιά τούς δίσκους πού κυκλοφόρησαν τό προηγούμενο τρίμηνο στή χώρα μας, καλύπτοντας στό μέτρο τού δυνατού ένα πλατύ φάσμα μουσικών μορφών. Γιά λόγους ήθικης τάξεως θέλουμε νά κάνουμε καθαρή τή θέση μας ἀέναντι σ’ αὐτή τήν προσπάθεια ἐνημέρωσης προλαβαίνοντας ἴσως κάποιες μελλοντικές συζητήσεις καί σχόλια.

Σέ καμιά περίπτωση δέν κάνουμε «κριτική», οὔτε ὁ γράφων ἐπιζητᾷ ἢ ἐνδομύχως ἐπιθυμεί τόν τίτλο τού «κριτικού».

‘Ακούγοντας ἄρκετά χρόνια μουσική σέ βάση μόνιμη καί καθοριστική, δέ διαμορφώνεις παρά μία καθαρά ὑποκειμενική ἐκτίμηση, τήν ὁποία δέν δεχόμαστε πώς μπορεῖς νά τήν παρουσιάσεις ἀντικειμενική καί μάλιστα ἐπιβεβαιώνοντας, θελητᾷ τίς περισσότερες φορές, μά καί ἀθέλητα, τή γνώμη ἄλλων λιγότερο ζημιωμένων μέ τή μουσική.

Κάτι τέτοιο τό ἀφήνουμε στούς αὐτόκλητους τιτλούχους τῶν μουσικῶν πραγμάτων, πού ἀπό τίς στήλες εἰδικευμένων μουσικῶν περιοδικῶν σοβαρῶν καί μή, κάνουν «κριτική» τῆς μουσικῆς δημιουργίας ἐπιζητώντας - κανεῖς δέ μπορεῖ νά σκεφτεῖ τί - ὄνομα, φήμη, προσωπικότητα. ‘Η δική μας σχέση μέ τή μουσική εἶναι ψυχική καί ὄχι βιοποριστική.

Χωρίς λοιπόν ἀστεράκια προτίμησης, βαθμούς καί τά σχετικά, θά κάνουμε παρουσίαση τῶν πρόσφατων κυκλοφοριῶν μουσικῶν ἄλμπουμς, ὅπως τήν ἀντιλαμβάνεται τό προσωπικό μας αἰσθητήριο καί τήν ἐκφράζει ὁ ἔρωτάς μας γιά τή μουσική.

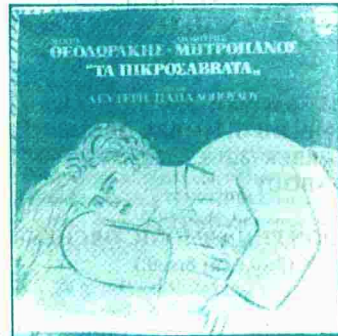
Σέ κάθε περίπτωση νά μήν ξεχνᾶτε πώς τόν τελευταῖο λόγο πρέπει νά τόν ἔχει ὁ ἀκροατής. Αὐτός φτιάχνει τή συνολική ἀπόδοξή ἢ μή τῆς κάθε μουσικῆς δημιουργίας.

Γ.Α.

«Πικροσάββατα» Μουσική: Μίκη Θεοδωράκη Στίχοι: Λευτέρη Παπαδόπουλου

Μέσα στίς κατακλυσμικές ἀνακατατάξεις τῆς σύγχρονης μουσικῆς πραγματικότητας τού τόπου μας οἱ ἀξίες δοκιμάζονται, ἀμφισβητοῦνται, ἀπορρίπτονται ἢ παραμένουν. Σέ μία τέτοια δοκιμασία φαίνεται πώς ἔχει ὑποβληθεῖ ἐδῶ καί καιρό καί ὁ Μίκης Θεοδωράκης, προσπαθώντας νά φτάσει τό ὕψος τῆς προσφοράς του στό παρελθόν. Τόσο ὁμοῦ δ’ «Ἐπιβάτης» ὅσο τό «Ραντάρ» καί οἱ «Χαιρετισμοί» δέ μπόρεσαν νά σβήσουν τήν ἀμφισβήτηση. ‘Ο Θεοδωράκης δέν καταφέρνει νά μας πείσει. ‘Ιδιαίτερα μέ τά «Πικροσάββατα» ὁ μέγας αὐτός συνθέτης μας ἐπιζητᾷ τήν ἐκφραση μέσα ἀπό τήν πεπατημένη νεομοδίτικη φόρμουλα κάποιων «ἀνατολίτικων» μοτίβων πού τόσο ἐντονα καί ἐντεχνα ἔχουν ἐρθεῖ στό προσκήνιο τελευταῖα.

Μέ ἐντονη ἀπογοήτευση ἀλλά καί ἐμπιστοσύνη στίς ἱκανότητές του, ἄς ἐλπίσουμε σέ κάτι καλύτερο.

«‘Ο ξαίρετος κος Γιαννίδης»

Τραγούδια πού οἱ περισσότεροι μεγάλωσαν μ’ αὐτά. Τραγούδια πού ὄλοι κάποια στιγμή, ἂν δέν τραγουδήσαμε, τουλάχιστον ψιθურίσαμε.

‘Ο Γιαννίδης ἔχει γράψει πολλά ἀπό τά καλύτερα τραγούδια τῶν περασμένων δεκαετιῶν τά ὁποῖα μ’ αὐτό τό ἄλμπουμ θυμόμαστε ἢ γνωρίζουμε.

Τόσο ἡ ἐνορχήστρωση, ἀπό τόν Τζίκ Ναγκασιάν, ὅσο καί ἡ ἔρμηνεία ἔγιναν μέ σεβασμό καί καταφέρνουν νά δώσουν τήν αἰσθησι τῆς φρεσκάδας, παράγοντα σημαντικό σέ κάθε προσπάθεια ἀναβίωσης. Πίσω ὁμοῦ ἀπ’ ὄλα κρύβεται ἡ μαγική παραγωγή τού Σαββόπουλου ὁ ὁποῖος ἀκόμα κι ὅταν δέν ἔχει κάτι νά πεί ὁ ἴδιος, συνεχίζει νά μιλάει, σάν πνεῦμα, μέσα ἀπό τή γλώσσα ἄλλων.

Περίπλους

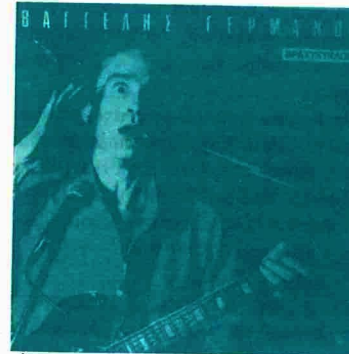
«Ἑλλάς» Στίχοι - μουσική: Βασίλης Νικολαΐδης

Καί ἡ δεύτερη αὐτή συνολική παρουσίαση τῆς δουλειᾶς τού Βασίλη Νικολαΐδη εἶναι μία εὐχάριστη ἐκπληξή στό χῶρο τού σύγχρονου ἑλληνικοῦ τραγουδιοῦ. Καί γίνεται ἀκόμα πιό εὐχάριστη ἀφοῦ μαζί του συνεργάζονται οἱ «χάνομαι γιατί ρεμβάζω».

‘Η λεπτότητα καί ἡ εὐαισθησία τού παιξίματός τους ντύνουν μέ καλοκαιρινά ρούχα τή μουσική τού Βασίλη καί χαρίζουν στόν τόσο πρωτότυπο καί δυναμικό στίχο του μία ἄλλη διάσταση.

Χωρίς περιστροφές καί κοσμητικά ἐπιθέτα, μπορῶ νά πῶ πώς ἡ καινούργια αὐτή δουλειά εἶναι κάτι πού μέ ἐνθουσίασε.

Ἐνα ἐνθαρρυντικό σημάδι πώς κάτι ἔχει ἀρχίσει νά κινεῖται συνειδητά - ἂν καί ὄχι σέ ὄλο τό φάσμα του - στήν πραγματικότητα τού ἑλληνικοῦ τραγουδιοῦ. Μία συστηματική ἀξιοποίηση τῶν ἱκανοτήτων τῶν νέων μουσικῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ξεφύγει ἀπό τή σκιά τῶν καθιερωμένων συνθετῶν, ὁ Βασίλης Νικολαΐδης εἶναι ἕνας ἀπό τούς πρωταγωνιστές. Καί πιστεύω πώς ἔτσι θά παραμείνει.

“The original Dizzy Gillespie Big Band in Concert”

Ζωντανή ἠχογράφηση τῆς μπάντας τού Dizzy Gillespie στή δημοτική αἴθουσα συναυλιῶν τῆς Pasadena στά 1948. Ἐνας θησαυρός κλασικῶν ἠχογραφήσεων τού μεσουρανήματος τού μπόπ καί τῆς ἐπιβολῆς του στή σκηνή τῆς τζαζ.

‘Οπωσδήποτε οἱ αἰσθητικές φόρμες τῆς τζαζ ἔχουν ἀλλάξει τελείως στήν ἐποχή μας, μᾶς καί ἡ τζαζ σάν τέχνη τρέφεται καί ἐξελίσσεται μέ πειραματισμούς καί νεωτερισμούς.

Ἐνα ἄλμπουμ ὁμοῦ μέ ἠχογραφήσεις παραδοσιακῶν μορφῶν τῆς δέν παύει νά συγκινεῖ καί μάλιστα ὅταν αὐτές ἔχουν γίνει ἀπό ἕνα ἀπό τούς πιό σημαντικούς μουσικούς τού εἴδους.

Στή μπάντα τού Gillespie συνεργάζονται οἱ James Moody, Ernie Henry, Cecil Payne, Willie Cook, John Brown, Nelson Boyd, Teddy Stewart, Chano Pozo. Μόνον μελανό σημεῖο ἡ κακή ἀπόδοση τῆς ἠχογράφησης.

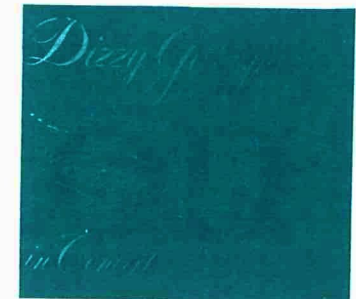
«Βραχυκύκλωμα» Μουσική - Στίχοι: Βαγγέλης Γερμανός

Τυχαίνει νά ἔχω παρακολουθήσει τό Βαγγέλη ἀπό τά πρώτα σχεδόν βήματά του, καί μπορῶ νά πῶ ὅτι οἱ ἐντυπώσεις ἐκείνων τῶν χρόνων παραμένουν ἀκόμα νωπές στή μνήμη μου.

Ἐτσι λοιπόν τά «Μπαράκια», μέ τούς ἀπλούς μά καί συνάμα μεστούς στίχους καί τή φρεσκάδα πού ἀνέδινε ἡ μελωδική τους φόρμα μέσα στή στασιμότητα τῶν ἀκουσμάτων μας, ἦρθαν σάν ἐκπλήρωση μῆς ὑπόσχεσης τού Βαγγέλη πού εἶχε κόψει στά δύο ὁ στρατός. Μετά τό «Ἐρωτικό κούρδισμα» πού σχεδόν κρατήθηκε στο ἴδιο ἐπίπεδο αἰσθητικῆς ἀπόλαυσης, χωρίς νά δείχνει κάτι τό καινούργιο, τό «Βραχυκύκλωμα» πραγματικά «βραχυκύκλωσε» τήν ἀναμονή μῆς τελείωσης. Οἱ στίχοι τό ἴδιο ἀπλοῖ καί οὐσιαστικοῖ μορεῖ νά δένουν μέ τή μουσική ἀλλά δέ συμβαίνει τίποτε τό συνταρακτικό.

Πιστεύω πώς ὁ Βαγγέλης μπορεῖ νά βρεθεῖ στό δρόμο ἐκεῖνο πού τόσο χρειάζεται τό ἑλληνικό τραγούδι. Ἐστω καί μέ ἐπιρροές ἀπό τίς ξένες μουσικές φόρμες. Ἐπιρροές ὁμοῦ εἰδωμένες κριτικά καί ζυμωμένες μέ τίς ἐπιταγές τῆς δικῆς μας μουσικῆς πραγματικότητας. Τό «βραχυκύκλωμα», στασιμότητα στήν πορεία του, μπορεῖ νά ἀναιρεθεῖ.

Σάν αὔξουσα ἀριθμητικὴ πρόοδος, φίλε Βαγγέλη, ὄχι σάν λυμένη ἐξίσωση.

Serenade: JUAN MARTIN AND ROYAL PHILHARMONIC ORCHESTRA

Ένα ουσιαστικά μουσικό άλμπουμ το οποίο δέ θα πρέπει να περάσει απαρατήρητο. Ψάχνοντας για μουσική δέ μπορούμε παρά να σταθούμε σ' αυτό.

Ο Juan Martin κιθαρίστας από την Άνδαλουσία δένει τό ευαίσθητο παιξιμό του με τόν ήχο τής Βασιλικής Φιλαρμονικής Όρχήστρας του Λονδίνου με τρόπο πού υποβάλλει καί συγκινεί.

Η ένορχήστρωση του Louis Clark έπιτείνει την αισθητική απόλαυση, ενώ ή ίσοροπία του σολίστα καί τής όρχήστρας είναι διακριτική καί έναλλασσόμενη. Με συνθέσεις Beethoven, Mozart, Chopin, Rota, Mancini, Morricone, Myers, Bacarisse, Cosma, αλλά καί του ίδιου του Martin, τό άλμπουμ δημιουργεί μιά πανδαισία ήχοχρωμάτων καί ξεσκεπάζει εκείνη τή συναισθηματική πτυχή πού χωρίς έρεθίσματα παραμένει άδρανής, μειονότητα τών στάσεων καί συμπεριφορών μας, υπόδουλη τής τραχύτητας του καιρού μας.

25 No 1 Hits From 25 Years

Στήν εταιρεία Motown γράφτηκε ένα μεγάλο μέρος τής Ιστορίας τής μαύρης μουσικής. Τό διπλό αυτό άλμπουμ είναι μιά συλλογή από τραγούδια πού έφτασαν στήν κορυφή τής δημοτικότητας στή διάρκεια τής ζωής τής εταιρείας.

Τραγούδια, μουσικές μνήμες, πού κάποτε κάποια από αυτά δέν υπάρχει άμφιβολία πώς συγκίνησαν μέ κάποιο τρόπο την ψυχή ή τό σώμα μας. Τότε πού οι ανθρώπινες σχέσεις ήταν πιο ανθρώπινες καί αντί για συμμορίες υπήρχαν παρέες.

Γι' αυτούς λοιπόν πού κάποιες στιγμές θυμούνται τους Temptations, Four Tops, Supremes, Marvin Gaye, Stevie Wonder, Marvelettes, Eddie Kendricks, Diana Ross, Smokey Robinson and the Miracles, κ. ά. — φαντασματικές παρουσίες ενός μουσικού κόσμου θαμμένου στό σύγχρονο χορευτικό λούστρο, — γι' αυτούς καί μόνο υπάρχει αυτό τό άλμπουμ.

Άς μήν έχουμε φαντασιώσεις. Τό έμπορικό κύκλωμα είναι τόσο δυνατό ώστε είναι πολύ δύσκολο, άν όχι άκατόρθωτο, νά νικηθεί από κάποιους όνειρικούς μεταλλάκτες. Άφήστε λοιπόν όσοι τό θέλετε τό όνειρο νά λειτουργήσει σ' επίπεδο άτομικό.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΓΓΕΛΑΤΟΣ

περιοδικό

ΠΟΛΙΤΗΣ

προς «περίπλους»

Από τον κ. ΜΕΝΗ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑ πήραμε την παρακάτω επιστολή:

Σας πληροφορώ ότι τό κομμάτι πού έχετε δημοσιεύσει στό περιοδικό σας (τεύχος Ιο σελ. 3-5) μέ τίτλο «Μένης Κουμαντάρεας - συνέντευξη στή Μαίρη Δέγλερη» είναι άπολύτως παραποιητικό καί παραπλανητικό σέ ότι αφορά έμένα ή τό έργο μου καί ότι ή μέ όποιοδήποτε τρόπο τυχόν άποτύπωση τής φωνής μου δέν συνιστά σέ καμία περίπτωση άποδεικτικό στοιχείο.

Η συνέντευξη αυτή θα πρέπει νά έχει παραχωρηθεί τουλάχιστον πριν δύο χρόνια, άφού τό βιβλίο μου «Ο ώραιος Λοχαγός» στό όποιο άναφέρομαι δέν είχε κυκλοφορήσει ακόμα, καί ή άπόδοση του προφορικού λόγου έχει γίνει κατά τρόπο πού μέ παρουσιάζει ως καθυστερημένο, ως καί τά ποικίλα άθή, έννοιολογικά, συντακτικά καί τυπογραφικά είναι τουλάχιστον έξω-

φρενικά. Φτάνει νά άναλογιστεί κανείς ότι ή μετάφρασή μου στό έργο του Χέρμαν Μέλβιλ «Μπάρτλεμπ, ο Γραφιάς» καί άλλες τρεις Ιστορίες, έχει άποδοθεί ως Χέρμαν Έγκλιν «Ο Γραφιάς καί οι τρεις άλλοι τής Ιστορίας», καί ότι έπίσης τό βιβλίο μου «Βιοτεχνία Έγαλικών» μέ άπασχόλησε... 56 χρόνια. Αυτάμια γιατί είναι ή πρώτη φορά πού είμαι άναγκασμένος νά άπαρηθώ κάτι για τό όποιο άρχικά μπορεί νά είχα δώσει τή συγκατάθεσή μου, αλλά συμβαίνει νά είναι καί ή πρώτη φορά πού γελιοποιούμαι στόν κόσμο πού μέ διαβάσει. Σας παρακαλώ νά δημοσιεύσετε τό γράμμα αυτό στό έπόμενο τεύχος σας καί άν είναι δυνατό στήν ίδια σελίδα. Σας ευχαριστώ

Φαίνεται ότι οι τρίβολοι της τελευταίας σελίδας του πρώτους μας τεύχους δέ σεβάστηκαν ούτε τους γεννήτορές τους. Έτσι κάποιος ιδιαίτερα άτακτος πήδησε στην αρχή του τεύχους καί μας εκδίκηθηκε πού τον αναγκάσαμε ν' ασχοληθεί με τα πεζά του κόσμου τούτου, κάνοντάς μας στο τυπογραφείο σαλάτα τη συνέντευξη του κ. Κουμαντάρεα, πού έχει κάθε δικίο να διαμαρτύρεται. Έτσι δέν έγιναν διορθώσεις στο τυπογραφικό δοκίμιο καί ξεχάστηκε η σημείωση ότι στο μεταξύ κυκλοφόρησε ο «Ωραιος Λοχαγός». Ο κ. Κουμαντάρεας ψημένος ίσως καί ο ίδιος από τον ίδιο τρίβολο είχε την ευγένεια νά δεχτεί τις εξηγήσεις μας σε γράμμα πού του στείλαμε καί την καλοσύνη νά μας βοηθήσει με την κατανόησή του.

Από τον Αρχιμανδρίτη κ. ΑΛΕΞΙΟ ΞΕΝΟ πήραμε το παρακάτω γράμμα:

« Ένας φίλος μου, μου έπίστησε την προσοχή σε μια συνεργασία του άγνωστου σε με κ. Φίλιπ. Δρακονταειδή με τον τίτλο «οι τριάντα εννήά από το χωριό Κερί». Ομολογώ ότι αυτό τό άρθρο δέν μου άρεσε για τους παρακάτω λόγους: στην πρώτη στήλη του άρθρου, γράφει «η ιδιοκτησία είναι κλοπή... καί τό μεγαλύτερο σφάλμα της ζωής του ήταν η πίστη στο Θεό.

Φιλοξενώντας, ένα τέτοιο άρθρο, θα ήθελα νά σας ρωτήσω, όλοι εμείς πού είμαστε ορθόδοξοι χριστιανοί, για την πίστη μας στο Θεό, δέν μετανοιώσαμε, η Εκκλησία με την διδασκαλία της καί όσοι πιστά καί συνειδητά βίωσαν αυτή τη διδασκαλία, έγιναν ολοκληρωμένες προσωπικότητες με προσφορά οικογενειακή κοινωνική καί πολιτιστική συγγραφική επισημονική, ένας Ρίτσος, ένας Καζαντζάκης, ένας Μ. Θεοδωράκης πού ύμνησαν είτε έμμεσα είτε άμεσα τη θρησκεία, ήσαν αφελείς, άδαείς άπαιδευτοί; Ο εκλεκτός Σας συνεργάτης κ. Ντίνος Κονόμος, έχει αφιερώσει πολλές συγγραφές στο Ζακυνθινό ράσο, τό Μαρτελάο καί παντού τονίζει την αξία της θρησκείας. Καί προς τό τέλος του άρθρου του ο κ. Δρακονταειδής, ούτε λίγο ούτε πολύ, φορτώνει στο χριστιανισμό τη ρετινιά, ότι είναι όπιο του λαού, εμείς πιστεύουμε, ότι όπιο του λαού είναι κάθε μορφής ολοκληρωτισμός καί ότι ο χριστιανισμός καλλιεργεί τον ελεύθερο άνθρωπο, τον αφυπνίζει, κάποιιο άλλοι αποκοιμίζουν καί ναρκώνουν το λαό. Δέν συνέβαλε ο χριστιανισμός στο να επιβληθεί η φρίκη. Βέβαια μέσα σε μια δημοκρατική κοινωνία η ελευθερία

διακίνηση των ιδεών, δέν απαγορεύεται, αλλά όχι τέτοια κακοποίηση της αλήθειας.

Και συνεχίζει ο κ. αρθρογράφος «έκανε ο χριστιανισμός τον άνθρωπο θηρίο αφαιρώντας του τον έρωτα, εγώ δέν πιστεύω στο Θεό, Θεός μου είναι ο έρωτας». Όταν λέει κανείς δέν πιστεύω στο Θεό, πιστεύω σαν Θεό τον έρωτα, μήπως τότε γίνεται ο άνθρωπος θηρίο; Εγώ αυτό πιστεύω.

Πάντως ο αρθρογράφος Σας, ενώ θέλει νά απορρίψει την πίστη στο Θεό γκρεμίζοντας το Θεό, δημιουργεί άλλα υποκατάστατα του Θεού, τον έρωτα, άλλοι το χρήμα, την ύλη την τεχνική κ.ο.κ. Είναι αδύνατο νά αρνηθεί κανείς το Θεό καί να μη δημιουργήσει ψεύτικα είδωλα.

Στο κεφάλαιο, κατά πόσο ο χριστιανισμός καταδικάζει τον έρωτα, τόυτό μόνο θα ήθελα νά πω, ο βάρδος της ελευθερίας Δ. Σολωμός γράφει τόσα για τον έρωτα καί δέν είναι αφορισμένος από την Εκκλησία, αλλά πιστό της Εκκλησίας παιδί, ο Ρίτσος γράφει τα ερωτικά του μόνο πού μπλέκει τον έρωτα με την αγάπη. Όταν η Εκκλησία παντρεύει τό ζευγάρι δέν ρωτάει αν ο γάμος προέρχεται από συναισθησιακό ή από έρωτα, αυτό σημαίνει ότι το ερωτικό φίλτρο με τό μυστήριο νομοποιείται καί αγιάζεται, ίνα εν φόβω Θεού, για νά χρησιμοποιήσω φράση του Αλέξανδρου Τσιριντάνη δημιουργηθεί η οικογένεια καί συντηρηθεί ο κόσμος. Κάθε εξώγαμη ικανοποίηση είναι παράνομη καί δέν την δέχεται η Εκκλησία. Την δέχεται το θηρίο άνθρωπος για νά ικανοποιησει προ του γάμου, μέσα στο γάμο καί μετά τό γάμο τα ένστικτά του.

Γράφοντάς Σας, αυτές τις γραμμές, φίλε, Κύριε Βίτσο, δέν θα αρνηθώ νά στείλω την συνδρομή μου, αλλά επιλεκτικά θα μελετώ τα άρθρα των συνεργατών Σας».

Σεβόμαστε τις απόψεις του επιστολογράφου μας, όπως σεβόμαστε καί αυτές των συνεργατών μας. Η ευθύνη μας απέναντι στους αναγνώστες μας νομίζουμε πως σταματά στην επιλογή καί δημοσίευση σοβαρών κειμένων συνεργατών με προσωπικότητα. Αυτό κάναμε καί στην περίπτωση του κ. Φ. Δρακονταειδή, πού είναι γνωστός ακόμη καί σ' εκείνους πού περιορίζουν τη μελέτη τους σε πολιτιστικά θέματα στην απλή ανάγνωση των εφημερίδων.

Το γράμμα αυτό θέσαμε υπόψη του κ. Δρακονταειδή, πού δε θέλησε ν' απαντήσει χωριστά.

τριβόλοι

επιμέλεια: ΔΙΟΝ. ΒΙΤΣΟΣ

σκίτσα: Αντιγόνη Βουλγαράκη

★ Η χελώνα που λέγεται Ακαδημία Αθηνών, ακόμη πιο δυσκίνητη απ' τα άλατα και τα χρόνια των μελών της, αιώνες τώρα προσπαθεί να βγάλει εκείνο το περίφημο λεξικό της. Δε βαριέσαι... Αθάνατοι είναι έχουνε χρόνια μπροστά τους. Αλλά δεν είναι κρίμα και άδικο οι λίγοι τόμοι που έχουν εκδοθεί αντί να μοιράζονται στις βιβλιοθήκες της χώρας να είναι καταχωνιασμένοι στα υπόγεια της Ακαδημίας; Τρώνε καλά τα τυχερά ακαδημαϊκά ποντίκια.

★ Ρωτήσανε το στέλεχος της Ιταλικής τηλεόρασης Βιττόριο Τσέτερι ποιά είναι η γνώμη του για το δελτίο ειδήσεων της ΕΡΤ. «Μου φάνηκε σαν να είχαν απεργία οι δημοσιογράφοι και τους αντικαθιστούσαν οι τηλεπαρουσιαστές» απάντησε. Δεν ξέρουμε αν ο κ. Τσέτερι είναι Βενετσιάνος, αλλά το χιούμορ του πάντως είναι βενετσιάνικο.

★ Ανάμεσα στα πολλά που ειπώθηκαν στη συμπαρατάξη Χατζιδάκη - Θεοδωράκη για το θέμα της διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους ακούστηκε κι αυτό απ' τον πρώτο: «Καθότι εγώ ανήκω στα αριστερά του κόμματος που με τοποθετείτε κι ο Μίκης στα δεξιά του δικού του, μπορούμε να έχουμε μια θαυμάσια επικοινωνία, σχεδόν ταύτιση, στα ζητήματα που καίνε τον κλάδο μας».

Τι καρφοβροχή είναι αυτή...!

★ Εννιά χρόνια παιδεύονταν οι οικολόγοι για να μελετήσουν το πρόβλημα της μόλυνσης της Μεσογείου και να προτείνουν μέτρα για τη διάσωσή της. Τα μέτρα αυτά, στη συνέχεια, με απόφαση των Υπουργών Περιβάλλοντος των χωρών της Μεσογείου μήκαν στο ψυγείο μέχρι το Σεπτέμβριο του 1985. Κι έχει ο Θεός, οι σκοπιμότητες και ο παραλογισμός.

★ Τα είπε ο Κάρολος Κουν:

—Προσωπικά δε με συγκινεί και τόσο η όπερα. Το μόνο που θυμάμαι είναι ότι, μικρό παιδί στην Πόλη, με πήγανε να δω το «Ριγκολέττο» κι αυτό που μου έκανε εντύπωση, και μου έμεινε, ήταν μια... τρύπα στην κάλτσα του πρωταγωνιστή.

—Είμαι αρκετά γέρος κι ευχαριστημένος που δε θα πρόλαβα να δω τα «μεθεπόμενα».

να γνωριστούμε

ΜΑΝΟΛΙΤΟΣ

ΑΚΡΟΑΤΗΣ

ΦΕΛΙΠΕ
ΔΑΛΛΑΡΑΣ

Περίπλους

★ Φυσικό ήταν. Χωρίς τις πλάτες των δημιουργών η συναυλία στην «ΤΕΝΤΑ» ήταν ό,τι συνήθως ακούγεται στις τέντες των νομάδων της Ανατολής. Και μη χειρότερα...

Γ.Α.

★ Συνέβηκε κι αυτό: Στη συνάντηση με θέμα «Γλώσσα και Νεολογία» που έγινε πρόσφατα στο Ζάππειο, κάποια αυτόνομη ομάδα πρόσφερε ως έδεσμα στους συνέδρους γλώσσα αρνήσια ψητή. Ευτυχώς που ήταν αρνήσια, γιατί αν ήταν η γλώσσα των μέσων μαζικής ενημέρωσής μας, έστω και ψητή, δε θα τραγόταν με τίποτα, έτσι άνοστη που είναι.

★ Εδώ και τρεις μήνες στείλαμε από ένα γράμμα στη Νομάρχη Ζακύνθου, το Δήμαρχο Ζακυνθίων και τη Ζακυνθινή Πολιτιστική Κίνηση και τους ζητούσαμε να μας πληροφορήσουν για τον προγραμματισμό τους και τις εκτιμήσεις τους στον πολιτιστικό τομέα. Ακόμα περιμένουμε τις απαντήσεις τους. Φαίνεται πως τις φόρτωσαν σε κάποια CARETA - CARETA (αντικείμενο που εξαντλεί την πολιτιστική τους ευαισθησία) και της είπαν να μας τις φέρει, με αποτέλεσμα λόγω του βάρους του πολιτιστικού προγραμματισμού τους να αυξηθεί η φυσική της δυσκίνησια και ακόμα να μην έχει φτάσει.

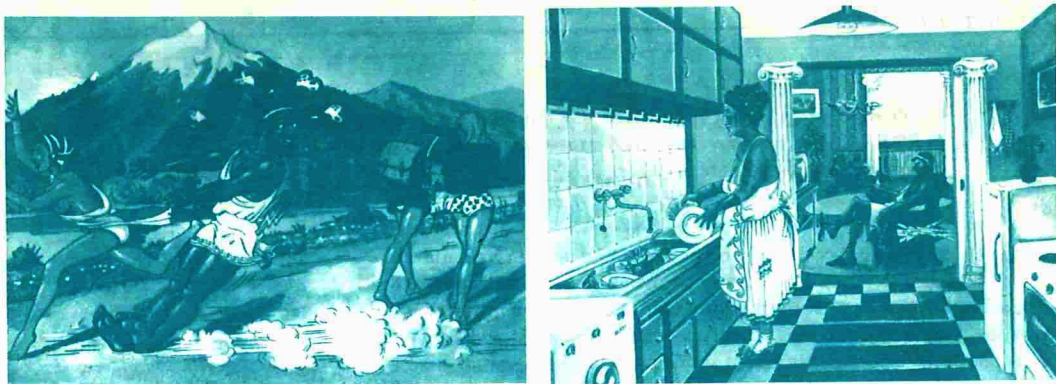
★ Τα ανέκδοτα χειρόγραφα του Ανδρέα Κάλβου, που μέρος τους δημοσιεύτηκε στο περασμένο τεύχος μας, μήπως κάποτε πρέπει να εκδοθούν; Μήπως ακόμη ο κληρός πέφτει στο Μουσείο Σολωμού και Κάλβου και έχουμε στη διάθεσή του.

★ Αν είναι δυνατόν να μην ανακινήθηκαν τα κόκκαλα του Διονύση Ρώμα, την ώρα που του έκανε λογοτεχνικό μνημόσυνο σε γλώσσα αρχαίζουσα ο καθηγητής Φαίδων Μπουμπουλίδης! Άλλο ομιλητή δε βρήκε ο δημοκρατικός και βάλε Δήμος Ζακυνθίων; Φαίνεται ότι οι κυβερνήσεις πέφτουνε αλλά η χούντα μένει...

★ Δεν αντέχουμε να μην αναδημοσιεύσουμε το σχόλιο για το ίδιο θέμα της Ζακυνθινής εφημερίδας «ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΡΟΥΓΑ»: «Το φαιδωνάκι (κύργιος Φαίδων Μπουμπουλίδης) κατά πως σας είχα αβιζάρει, επαρησιάζτηκε στο πνευματικό κέντρο εκεί το Σαββατόβραδο και ανέλυσε το λογοτεχνικό έργο του Ρώμα. Τώρα πόσο εμπόρεια να καταλάβει εφτός ένα έργο γραμμένο σ' άλλη γλώσσα από τη δική του (στη δημοτική) και τι εσκαμπάσανε από την καθαρολογία του οι «μαλλιαροί» ακροατές, κάτσε βρέστα... (Ούτε ο Δήμαρχος που τονε κάλεσε δεν ξέφει)».

μια ιδέα του ΓΙΑΝΝΗ ΑΓΓΕΛΑΤΟΥ από τα σκίτσα του QUINO

★ Ποιός μπορεί να εμποδίσει ένα έθνος που αποφάσισε να αυτοκτονήσει και να εξευτελιστεί;

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΟΥΧΗΣ

★ Στο προηγούμενο τεύχος μας ρωτήσαμε τους αρμόδιους μερικά πράγματα. Ούτε φωνή ούτε ακρόαση. Υπόδειγμα ελληνικής ευθιξίας εκείνοι βέβαια, αλλά κι εμείς υπόδειγμα γαϊδουρινής υπομονής. Ξαναρωτάμε λοιπόν:

—Τι γίνεται με το «ΥπαίθρειοΘέατρο Ζακύνθου»; Ποιόν πρέπει να σφάξουμε στα θεμέλιά του για να ξεστοιχιάσει; Μια και τόφερε η κουβέντα μήπως μπορούσαμε να μάθουμε πού πήγαν τα εκατομμύρια που δαπανήθηκαν γι' αυτό μέχρι σήμερα;

—Θα ευτυχήσει η Δημόσια Βιβλιοθήκη Ζακύνθου ν' αποκτήσει ένα φωτοτυπικό μηχανηματάκι; Καθότι κι η κουτσή Μαρία έχει κι εμείς θέλουμε νά καυχιόμαστε ότι η βιβλιοθήκη μας είναι κάτι περισσότερο από κουτσή - Μαρία

—Τι χαμπάρια έχουμε απ' τη Διεθνή Συνάντηση Μεσαιωνικού Λαϊκού Θεάτρου; Γιατί άμα δε γίνει και φέτος και γίνουν τα «Ζακύνθεια» καλό θα ήταν να πηγαίναμε όλοι μας για πνίξιμο με τους αρμόδιους μπροστά - μπροστά.

—Ποιά είναι για το Μουσείο των Επιφανών Ζακυνθίων τα κριτήρια του «επιφανούς»; Όχι δηλαδή για τίποτα άλλο αλλά για να ξέρουμε πώς να πορευτούμε μπας και εξασφαλίσουμε μετά θάνατον μια θέση.

—Είναι κατά το Μουσείο αυτό ο Αντώνης Βεζιρτζής «επιφανής ζακύνθιος»; Ναι ή όχι και γιατί (για να θυμηθούμε και τις διατυπώσεις των σχολικών διαγωνισμάτων).

★ Για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης περιοδικά υπάρχουν, επειδή υπάρχει στο ραδιόφωνο της ΕΡΤ-2 η δημοσιογράφος Σίσσυ Μεναγάτου που κάνει την εκπομπή «ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ», που τόσο τα βοηθά.

★ Μετά την κοινωνικοποίηση της «Αθηναϊκής Χαρτοποιίας» η τιμή του δημοσιογραφικού χαρτιού αυξήθηκε κατά 60%, αν αγαπάτε. Τι να κάμεις κι εσύ; Θα πάψεις να επιμένεις ελληνικά και θ' αγοράσεις το φθηνότερο χαρτί εισαγωγής.

★ Προς το Ραδιοφωνικό Σταθμό Ζακύνθου.

Σας γνωρίζουμε ότι την περασμένη Άνοιξη βγήκε στη Ζάκυνθο το περιοδικό «ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ», που μπορεί βέβαια να έχει ό,τι στραβά έχει, αλλά το γεγονός και μόνο της έκδοσής του είναι αξιοσημείωτο για το λογοτεχνικό πρόγραμμά σας, ώστε να του αφιερώσετε κάτι παραπάνω από μια ξερή αναγγελία, μιας κι είναι το πρώτο περιοδικό που βγαίνει μετασεισμικά στη Ζάκυνθο, αν εξαιρέσουμε βέβαια την επι χούντας «ΛΥΡΑ».

Περίπλους

δμηνο περιοδικο

ομπρελα
γραμματα τεχνες πολιτισμος

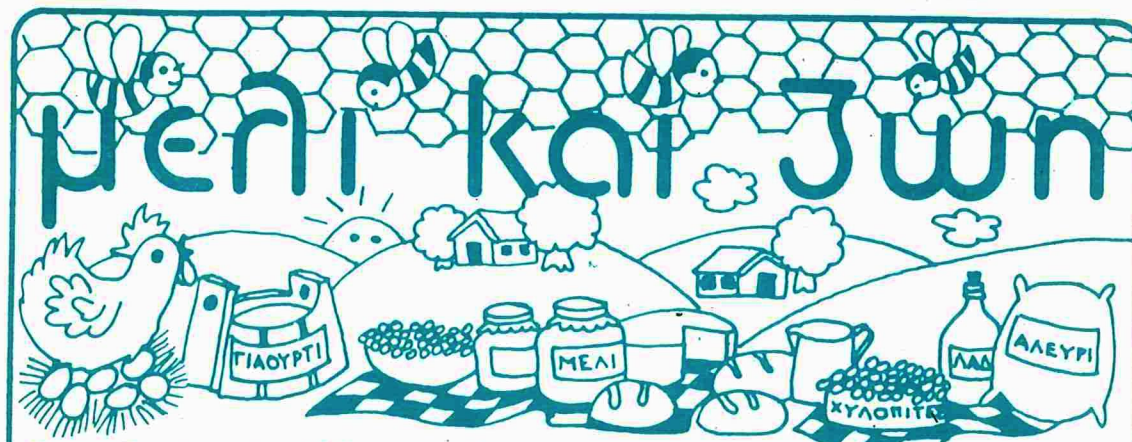
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΕΧΝΗΣ

K.Λ.

Περιοδικό της Ομοσπονδίας Κινηματογραφικών Λεσχών Ελλάδας

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΩΝΗ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Στο κέντρο της Αθήνας υπάρχει το πιο ειδικό κατάστημα μελιού σ όλη την Ελλάδα. Θα βρείτε φυσικό ανεπεξέργαστο μέλι δικής μας παραγωγής κάθε ανθοφορίας, καθώς και μιά επιλογή από διαλεχτά σπιτικά προϊόντα που τα συγκέντρώσαμε καθώς μεταφέραμε τις κυψέλες μας από τόπο σε τόπο.

ΘΑ ΜΑΣ ΒΡΕΙΤΕ ΣΤΗΝ ΕΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 17 ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ.

βιβλία

από την Εθνική Τράπεζα

Εκδόσεις Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος

Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία (Συλλογικός τόμος)	2.300.-
* Νεολιθική Ελλάς (Συλλογικός τόμος)	2.000.-
* Μονή Σταυρονικήτα (Συλλογικός τόμος)	1.700.-
Κύπρος '74 (Συλλογικός τόμος)	600.-
* Ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα (Φ. Ανωγειανάκη)	2.300.-
Λεύκωμα Μακρυγιάννη/Ζωγράφου	1.200.-
Εικόνες της Πάτμου (Μανόλη Χατζηδάκη)	2.700.-
Η ελληνική ζωγραφική (1832-1922) (Χρυσ. Χρήστου)	3.000.-
Χειρόγραφα εκκλησιαστικής μουσικής (1453-1820) (Μανόλη Κ. Χατζηγιακουμή)	4.000.-

* Η ελληνική έκδοση εξαντλήθηκε. Κυκλοφορεί στην αγγλική γλώσσα

Εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Ε.Τ.Ε.

ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΣΕΜΝΗΣ ΚΑΡΟΥΖΟΥ Ανθολόγημα Θησαυρών του Εθνικού Μουσείου	3.000.-
ΣΟΛΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ Εγκυκλοπαίδεια της Αρχαίας Ελληνικής Μουσικής	500.-
J.P.V.D. BALS DON Ρωμαίες Γυναίκες	600.-
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία (1833-1856)	450.-
R. HARRE Επιστημονική Σκέψη 1900-1960	450.-
DOUGLAS DAKIN Ο Αγώνας των Ελλήνων για την Ανεξαρτησία (1821-1833)	550.-
W. SCHADEWALDT Από τον κόσμο και το έργο του Ομήρου (Β' τόμος)	400.-
C.M.BOWRA Αρχαία Ελληνική Λυρική Ποίηση (Β' τόμος)	450.-
ENCYCLOPEDIE DE LA PLEIADE Ιστορία και Μέθοδοι της (Τόμος Β2)	430.-

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ, ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ, ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ ΣΕΡΒΙΑΣ 2, ΤΗΛ. 3222730
ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΜΙΕΤ.
ΠΛΑΤΕΙΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 3 - ΑΘΗΝΑ 117 ΤΗΛ. 3221335 - 3221337

**ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

SPOT-THOMPSON

...γιατί έτσι σάς αρέσει!

